T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEHRE İLİŞKİN ANLAŞMALARIN TÜRK HUKUKUNDAKİ NİTELİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra ERTÜRK

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEHRE İLİŞKİN ANLAŞMALARIN TÜRK HUKUKUNDAKİ NİTELİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra ERTÜRK

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep DÖNMEZ

Ankara, 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK
Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi ZEYNEP DÖNMEZ
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Zeynep İpek YÜCER AKTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep DÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KILINÇ

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 30/12/2019

Kübra ERTÜRK

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yasam biçimi olarak algılamamı sağlayan yüksek lisanstan bu yana her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden bir öğrencisi olarak değil meslektaşı olarak gören bana hep güvenen sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Zeynep DÖNMEZ' e teşekkür gönül borcumdur.

ÖZET

Mehre İlişkin Anlaşmaların Türk Hukukundaki Niteliği

Bu tezde mehre ilişkin anlaşmaların Türk hukukundaki niteliği incelenmiştir. İlk bölümde mehir kurumunun İslam hukukunda düzenlenişi ele alınmıştır. Bu kapsamda mehrin amacı, konusu, miktarı, türleri, kesinleşmesi; değişmesi ve ortadan kalkması incelenmiştir. Ayrıca mehre benzer kurumlar ele alınmıştır. İkinci bölümde mehrin İslam hukukundaki niteliği ve mehre ilişkin anlaşmaların İngiltere ve Alman mahkemelerinde çözümlenmesi üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise mehre ilişkin anlaşmaların Türk hukukundaki niteliği doktrindeki görüşler kapsamında ele alınmıştır. Bu kısımda inceleme, aile hukuku ve borçlar hukuk kurumları bakımından ayrı ayrı yapılmıştır. Sonuç olarak Türk hukukunda mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğinin kanaatimizce ne olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hukuki nitelik, mehir, mehir anlaşmaları

ABSTRACT

The Legal Quality Of The Treaties Concerning Mahr

In this thesis, the legal quality of the treaties concerning "mahr" in Turkish law is examined. In the first part, the regulation of the institution of mahr is discussed in the concept of the Islamic law. In this context, the purpose, subject, amount, types, finalization, change ando annihilation of the mahr were examined. In addition, institutions similar to mahr are taken into consideration. In the second part, the legal quality of the mahr in Islamic law and the settlement of the treaties concerning the mahr in the courts of England and Germany are emphasized. In the last section, the concept of the treaties regarding mahr in Turkish law is discussed within the scope of the views in the doctrine. In this section, examination is carried out separately in terms of the institutions of family law and law of obligations. As a result, what the legal quality of the agreements regarding mahr in Turkish Law is in our opinion.

Key Words: Legal quality, mahr, mahr agreements

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
İÇİNDEKİLER iii
KISALTMALAR DİZİNİ v
1. GİRİŞ 1
1.1. Konunun Takdimi 1
1.2. Konunun Sınırlandırılması 3
2. MEHİR KURUMU, İSLAM HUKUKUNDA MEHRİN DÜZENLENİŞİ, MEHRİN FARKLI HUKUK SİSTEMLERİNDE GÖRÜNÜMÜ ve KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA MEHRİN HUKUKİ NİTELİĞİ 5
2.1. Mehir Kurumu 5
2.2. İslam Hukukunda Mehrin Düzenlenişi 7
2.2.1. Mehrin Amacı 7
2.2.2. Mehrin Konusu 9
2.2.3. Mehrin Miktarı 9
2.2.4. Mehrin Türleri 10
2.2.5. Mehrin Tamamının Kesinleşmesi, Miktarının Değişmesi veya Ortadan Kalkması 14
2.3. Mehre Benzeyen Kurumlar 16
2.3.1. Roma Hukuku: Donatio Ante Nuptias – Donatio Propter Nuptias 16
2.3.2. Yahudi Aile Hukuku: Ketubba – Mohar, Mattan 18
2.3.3. Orta Çağ Alman Hukuku: Wittum 21
2.3.4. Türk Hukuku: Kalın ve Başlık Parası 21
2.4. Karşılaştırmalı Hukukta Mehrin Hukuki Niteliği 26
2.4.1. İslam Hukukunda Mehrin Hukuki Niteliği 26
2.4.2. İngiliz Hukukunda Mehrin Hukuki Niteliği 29
2.4.3. Alman Hukukunda Mehrin Hukuki Niteliği 32
3. MEHRE İLİŞKİN ANLAŞMALARIN TÜRK HUKUKUNDAKİ NİTELİĞİ 37
3.1. Genel Olarak 37

3.2. Mehre İlişkin Anlaşmaların Aile Hukuku Kurumlarına Göre Hukuki Niteliği 41
3.2.1. Boşanmanın Feri Sonuçlarına İlişkin Sözleşme Olduğu Görüşü 41
3.2.2. Mehre İlişkin Anlaşmaların Mal Rejimleri Kapsamında Değerlendirilmesi Gerektiği Görüşü 46
3.3. Mehrin Borçlar Hukuku Kurumlarına Göre Hukuki Niteliği 51
3.3.1. Mehre İlişkin Anlaşmaların Geçersiz Olduğu Görüşü 51
3.3.2. Mehre İlişkin Anlaşmaların Soyut Borç Sözleşmesi Olduğuna İlişkin Görüş 61
3.3.3. Mehre İlişkin Anlaşmaların Sonuçları Talih ve Tesadüfe Bağlı Sözleşmeler Kapsamında Olduğu Görüşü 64
3.3.4. Mehre İlişkin Anlaşmaların Eksik Borç Olduğu Görüşü 65
3.3.5. Mehre İlişkin Anlaşmaların Bağışlama Sözleşmesi Niteliğinde Olduğu Görüşü 69
3.3.6. Değerlendirme ve Öneri 80
4. SONUÇ 85
5. KAYNAKÇA 92

KISALTMALAR DİZİNİ

§ : bölüm

ABGB : Allegemenies Bürgerliches Gesetzbuch

Art. : Article

AÜHF : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

BK : 818 sayılı Borçlar Kanunu

bkz. : bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

C. : Cilt

CEDAW : Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi)

Çev. : Çeviren

dn. : dipnot

E : Esas

EGBGB : Einführunggesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch

EuGüVo : Verordnung (EU) 2016/1103 des Rates vom 24. Juni 2016

FamRZ : Zeitschrift für das gesamte Familienrecht

HAK : Hukuk-i Aile Kararnamesi

HD : Hukuk Dairesi

HFD : Hukuk Fakültesi Dergisi

HGK : Hukuk Genel Kurulu

İBK	:	İçtihadı Birleştirme Kararı
İÜHFM	:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	:	Karar
m.	:	madde
M.Ö	:	Milattan Önce
MK	:	743 sayılı Medeni Kanun
OLG	:	Oberlandesgericht
prg.	:	paragraf
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
S.E.T	:	Son Erişim Tarihi
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
T	:	Tarih
TBK	:	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TMK	:	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	:	ve devamı
YL	:	Yüksek Lisans
YYÜİFD	:	Yeni Yüzyıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Takdimi

Mehir, İslam hukukunda nikah akdi sırasında kocanın karısına ödediği veya ödemeyi taahhüt ettiği muayyen bir mal veya parayı ifade etmektedir.

Mehir, Kur'an'da birden çok ayette geçmektedir ve İslam hukukunda mehir verilmesi zorunludur. Mehrin İslam hukukunda öngörülme amacı kadına bir malvarlığı değeri katarak kadının ekonomik güvencesini sağlamak ve koca bakımından boşanmanın kolaylığını bir anlamda engellemektir. Mehrin konusu ve miktarına ilişkin bazı noktalarda görüş ayrılıkları olsa da mehre ilişkin genel sınır çizilmiştir. Eşler mehrin nikah sırasında hemen ödenmesini (mehr-i muaccel) kararlaştırabileceği gibi boşanma, ölüm gibi durumlarda veya belirlenen sonraki bir tarihte ödenmesi (mehr-i müeccel) noktasında da anlaşabilir. Eşler arasında mehir olarak belirlenemeyecek bir şeyin mehir olarak kararlaştırılması, mehrin hiç konuşulmaması ya da mehrin hiç verilmeyeceğinin kararlaştırılması durumlarında dahi kadın lehine mehir hakkı (mehr-i misil) doğmaktadır. Bunun sebebi hukuki niteliğine ilişkin her ne kadar bazı tartışmalar bulunsa da mehrin evliliğin bir neticesi olmasıdır. İslam hukukunda mehir Kur'an'da emredilmektedir ve mehrin ödenmesi zorunludur. Mehir yalnızca kadına verilmektedir. Bu da İslamiyet öncesi Arap yarımadasında kadının ailesine onun satım bedeli olarak ödenen miktar olan mehrin, İslam ile yaşadığı değişimi göstermektedir. Mehir üzerindeki mutlak tasarruf yetkisi kadına aittir. Kadın rızası ile eşine bağışlamadığı sürece kadının mehrine yönelik kocanın hiçbir talebine izin verilmemiştir. Kadının mehrin tamamına hak kazanması asıl olmakla birlikte mehir miktarının değiştiği ve ortadan kalktığı durumlar da olabilmektedir.

Mehir, her ne kadar İslam hukukuna ait bir kurum gibi bilinse de gerek İslamiyet'ten önce gerek sonra çeşitli kültür, din ve devletlerde mehre benzer uygulamalara başvurulmuştur. Mehre benzer uygulama Roma hukukunda "donatio ante nuptias (sonrasında donatio propter nuptias)" olarak karşımıza çıkmaktadır. Yahudi aile hukukunda "ketubba (mohar)" ve "mattan", Ortaçağ Alman Hukukunda ise "wittum" mehir ile benzer nitelikli kurumlardır. Türk hukukuna baktığımızda ise "kalın" ve "başlık parası" uygulamasının mehir ile özdeşleştirildiği görülmektedir. Tüm bu kurumların mehre

benzer yönleri olsa da özellikleri ve ihtiva ettikleri amaç bakımından çeşitli sebeplerle birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Eşlerin yapmış oldukları mehre ilişkin anlaşmalarda zaman zaman ihtilafların çıkması mümkündür. Günümüzde mehre ilişkin uyuşmazlıklara yalnızca İslam hukukunun uygulandığı ülkelerde rastlanılmamaktadır. Seyahat, evlilik, eğitim, göç gibi pek çok sebeple dünya üzerindeki millet-din-devlet dağılımının heterojenleşmesi ile Müslüman nüfus, Hıristiyan nüfusun yaygın olduğu Avrupa'da artmıştır. Bunun bir sonucu olarak, hukuk sistemlerine bağlı olmaksızın özellikle Almanya ve İngiltere gibi ülkelerde de mehre ilişkin uyuşmazlıkların olduğu ve yargıya taşındığı görülmektedir. Bu kapsamda söz konusu ülkelerin mehri hangi hukuki kuruma dahil ettiğinin tespiti de önem arz etmektedir.

Mehrin Türk hukuku bakımından durumu incelendiğinde, Türklerin İslamiyet'e girmesi ile beraber Türk hukukunda hem kalın hem mehir uygulamasının devam ettirildiği bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda İslam hukuku temel alınmış ve aile hukukuna ilişkin pek çok mesele İslam hukukunun temel kaynağı olan Kur'an ve sünnet ile çözüme kavuşturulmuştur. Tanzimatın ilanının ardından Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni bir dönem başlamış ve kanunlaştırma çalışmaları yapılmıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından aile hukukuna ilişkin düzenlemelere duyulan ihtiyacın artması ile 28 Ekim 1917 tarihinde Hukuki Aile Kararnamesi (HAK) yürürlüğe girmiştir. Aile hukukuna ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer veren Hukuk-i Aile Kararnamesi'nin evlenmeyi düzenleyen ilk kitabının 6. Bab'ında; m. 80-91 arasında düzenlenen kurum mehirdir. Daha sonra 1926 yılında yürürlüğe giren İsviçre Medeni Kanunu 'nun çevirisi niteliğini taşıyan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi (MK)[1], diğer alanlarda olduğu gibi aile hukukunda da köklü değişiklikler yapmıştır. Kanun'da mehre ilişkin düzenlemeye yer verilmemiş olması bu değişikliklerden birini oluşturmaktadır. Gerçekten, boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin nafaka, tazminat; evliliğin genel hükümlerine ilişkin olarak evlilikte karı-kocanın giderlere katılma yükümlülüğü ve mal rejimleri gibi kurumlar düzenlenmiş ancak mehre ilişkin bir hüküm yer almamıştır. Dolayısıyla yeni kanunun kabulü ile mehrin kararlaştırıldığı anlaşmaları içeren uyuşmazlıklarda farklı kararlar verilmeye başlanmıştır. Öyle ki bu kararlar sonucu yeknesaklığı sağlamak amacıyla Yargıtay 1959 tarihinde bir içtihadı

[1] 17.02.1926 tarihli, 300 sayılı Resmi Gazete.

birleştirme kararı [2] ile mehre ilişkin anlaşmalara dair hukuki niteleme yaparak uyuşmazlıkların çözümünde esas alınacak bir karar vermiştir.

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda (TMK)[3] da MK'ya benzer olarak, mehre ilişkin düzenlemeye yer verilmemesi sonucu uyuşmazlıkların 1959 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı paralelinde çözümüne devam edildiği görülmektedir. Ancak doktrinde mehrin hukuki niteliğine ilişkin bir görüş birliğinin bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Yargıtay'ın da mehre ilişkin anlaşmalarda zaman zaman içtihadı birleştirme kararından farklı yaklaşım ve nitelemeleri olmuştur. Mehrin kararlaştırıldığı anlaşmaların aile hukukuna ilişkin bir sözleşme mi yoksa borçlar hukukuna ilişkin bir sözleşme mi teşkil ettiği hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin ayrıntılı incelemesi ile mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğinin tespiti, günümüzde de yaygın olarak yapılan bu anlaşmalardan doğan uyuşmazlıkların çözümünün sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca çözüm hukuki dinamizmi de sağlayacaktır. Zira tarih boyunca var olmuş ve uygulanmış olan mehir kurumu her ne kadar hukuk dışı alan olarak kabul edilip uyuşmazlıklar yalnızca içtihad ile çözülse de hukuku yaratan toplumun ihtiyaçları noktasında kanuni düzenleme yapılması bir zorunuluk ihtiva etmektedir.

1.2. Konunun Sınırlandırılması

Mehre ilişkin anlaşmaların Türk hukukundaki niteliğinin tespit edilmesi amacıyla hazırlanan çalışmamızda öncelikle mehrin tanımı yapılacak; amacı, konusu, miktarı, türleri ve mehir miktarının kesinleşmesi, değişmesi, ortadan kaldırılması, mehre ilişkin ihtilaflar, mehrin farklı hukuk sistemlerindeki görünümü ve bunların mehirden farkları ele alınacak ayrıca İslam hukukunda mehrin nasıl düzenlendiği incelenecektir. Bu inceleme yapılırken özellikle İslam hukuku ve hukuk tarihi eserlerine bağlı kalınacaktır. Mehre benzer kurumların incelenmesinde de kurumun yer aldığı hukuk sistemine ilişkin kaynaklardan faydalanılacaktır.

Bu açıklamaların ardından karşılaştırmalı hukukta mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliği tespit edilecektir. Bu kapsamda öncelikle İslam hukukunda mehre ilişkin

[2] Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli E: 1959/14, K: 1959/30.
[3] 08.12.2001 tarihli, 24607 sayılı Resmi Gazete.

anlaşmaların hukuki niteliği incelenecek olup sonrasında benzer şekilde İngiltere ve Alman hukukunda mehre ilişkin anlaşmalardan kaynaklanan uyuşmazlıkların nasıl nitelendirildiği, somut vakalar ve yargı kararları bağlamında tespit edilecektir.

Çalışmamızda son olarak Türk hukukunda mehre ilişkin anlaşmalara bağlanan hukuki sonuçlar ve yapılan hukuki niteleme, doktrinde yer alan görüşler kapsamında aile hukuku kurumları ve borçlar hukuku kurumları bakımından ayrı ayrı ve ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu kapsamda öncelikle aile hukuku kurumları açısından boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmeler ve mal rejimleri hukuku bakımından değerlendirme yapılacaktır. İkinci olarak borçlar hukuku kapsamında mehrin kararlaştırıldığı anlaşmaların geçersiz olduğuna ilişkin görüş, soyut borç ikrarı görüşü, eksik borç görüşü, sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşme görüşü ve Yargıtay kararlarında ekseriyetle kabul edilen bağışlama görüşü değerlendirilecektir. Çalışmanın sonucunda mehre ilişkin anlaşmalara ilişkin tüm görüşlerin değerlendirilmesi ve bir önerinin sunulması amacı taşınmaktadır.

2. MEHİR KURUMU, İSLAM HUKUKUNDA MEHRİN DÜZENLENİŞİ, MEHRİN FARKLI HUKUK SİSTEMLERİNDE GÖRÜNÜMÜ ve KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA MEHRİN HUKUKİ NİTELİĞİ

2.1. Mehir Kurumu

Mehir kelime anlamı ile ücret manasına gelmektedir. Bu şekilde bir anlam taşımasının sebebinin ortaya çıkış zamanlarıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir[4]. Kur'an'da mehre ilişkin yine ücret ile benzer anlamlar ifade eden sadak[5], nihle[6], ecr[7], ferida[8] terimleri de kullanılmaktadır. Hadislerde ise mehir ve sadaka olarak isimlendirilen mehir, en yaygın şekli ile İslam hukukunda nikah sırasında, kocanın karısına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya mal olarak tanımlanmaktadır[9].

İslam hukukçularından *Bilmen*, mehre ilişkin tanımını *"Zevcenin akd-i nikah ile müstahik olduğu maldır ki bunu zevcinden alır."* şeklinde ifade etmektedir[10].

---

4 İlkel toplumlarda mehir, evlenmenin temel şartı kabul edilir ve bunun için kadının velisine verilen bir bedeldir. **AYDIN, M. Akif** (2003) 'Mehir', Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.: XXVIII, Ankara, TDV Yayınları, s. 389; **ORTAYLI, İlber** (1980) 'Anadolu'da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler', İstanbul, Osmanlı Araştırmaları- I, s. 34-35; **ÜÇOK, Coşkun / MUMCU, Ahmet / BOZKURT, Gülnihal** (2017) Türk Hukuk Tarihi, 19. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 117; **ATA, Ayşegül** (2019) 'İslam Hukukuna Göre Boşanma Sonrası Nafaka ve Manevi Tazminat', Journal of Social and Humanities Sciences Researches, Vol: 6, Issue: 37, s. 1300.

5 Nisa Suresi, 4/4.

6 Nisa Suresi, 4/4.

7 Nisa Suresi, 4/24.

8 Bakara Suresi, 2/237.

9 **CİN, Halil** (1972) 'İslam Hukukunda Mehr', AÜHF Dergisi, C.: 29, S.: 1-2, s. 199; **AYDIN, M. Akif** (2015) Türk Hukuk Tarihi, 13. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, s. 278; **CİN, Halil / AKGÜNDÜZ, Ahmet** (1996) Türk Hukuk Tarihi, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, s. 105; **CİN, Halil** (1974) İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 210; **AYDIN** (2003), s. 389; **KILINÇ, Ayşe Nur / KILINÇ, Ahmet (**2019) 'Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 10(1), s. 105; **YARGI, Mehmet Ali** (2006) 'Günümüzdeki Mehir Uygulamaları ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi', İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.: 8, s. 260; **DEMİR, Abdullah** (2019) Mufassal Türk Hukuk Tarihi, 1. Baskı, Ankara, Astana Yayınları, s. 327; **ŞİRİN, Şükrü** (2015) 'İslam Hukukunda Mehir Davaları', Marife Dergisi, C.: 15, S.: 1, s. 298.

10 **BİLMEN, Ömer Nasuhi** (1985) Hukukı İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu, C.: II, s. 10; Benzer bir tanım için bkz: **PAKALIN, Mehmet Zeki** (1983) Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-II, İstanbul, s. 443.

Doktrinde mehir, eş ile bir ömür beraberlik isteğinin bir göstergesi ve Allah'tan kadına bir hediye, bir bağış[11] olarak da belirtilmektedir.

Bir başka tanımda ise mehir, kadına evlenmenin neticesi olarak verilen, belirli bir mal veya malvarlığı menfaatidir denilmektedir[12]. Mehir niteliği itibariyle ayrı ve özel olarak bir miktar verilmediği müddetçe kadına çeyiz hazırlama zorunluluğu yüklemeyen, kadının tasarruf noktasında tam serbestisi olduğu miktardır[13].

Bunun yanı sıra mehri, kocanın evlenme amacıyla kadın ile akit yapması veya gerçekten zifafta bulunması sonucu hak ettiği malvarlığı olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır[14].

Doğu bilimcisi *Otto Spies'*in hazırlamış olduğu İslam Ansiklopedisi'nde ise mehir şöyle tanımlanmıştır: *"Nikah esnasında, erkek tarafından kadına verilen ağırlık, aslında bedel olup, aynı zamanda bir mukaveleye istinad etmeksizin dostluk ve hediye manasına gelen sadak kelimesinin müteradifidir; müslümanlıkta nikah kıyılırken, erkeğin kadına vermeye mecbur olduğu ve kadının mülkiyetine giren bir hediyedir"*[15].

Tüm bu tanımlamalar ve Kur'an'daki ayetler ile amacı[16] esas alındığında mehri, kadının sosyal hayattaki durumunu teminat altına almak; boşanma-ölüm gibi durumlarda

---

11 **ACAR, H. İbrahim** (2011) 'Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi', İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.: 17, s. 368; **KARAMAN Hayreddin,** Mukayeseli İslam Hukuku-1, 9. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık, s. 346; **YAMAN, Ahmet / ÇALIŞ, Halit** (2018) İslam Hukuku, 2. Baskı, Bilimsel Araştırma Yayınları, s. 252.

12 **YARGI,** s. 260.

13 Mehir, kadının şahsi malıdır. **AYDIN** (2015), s. 279; **ORTAYLI,** s. 36; **AVCI, Mustafa** (2012) Türk Hukuk Tarihi Dersleri, Konya, Mimoza Yayınları, s. 282.

14 **AKYÜZ, Jülide** (2004) 'Evlenme Sözleşmesinin Önemli Bir Ögesi Olan Mehir Hakkında Bazı Düşünceler', Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, C.: 24, S.: 37, s. 214; **ZUHAYLİ, Vehbe** (1994) İslam Fıkhı Ansiklopedisi (Çev.: Efe, Ahmet – Eryarsay, Beşir – Ulus, H. Fehmi – Ural, Abdurrahim – Yavuz, Yunus Vehbi - Yıldız, Nurettin), s. 198.

15 **SPIES, Otto** (1993) 'Mehir', İslam Ansiklopedisi, C.: 7, M.E. Basımevi, İstanbul, s. 494 (Naklen: **GEZER, Arif** (2017) 'Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması', YYÜİFD, 5 (6), s. 56). Ancak bu tanımlamaya çeşitli yönlerden katılmak mümkün değildir. Öyle ki tanımda mehrin bir bedel olduğu ifade edilmiştir. Ancak İslamiyet öncesi dönem ile İslamiyet'in kabulünden sonra kadına verilen değer ve Kur'an'da yer alan muhtelif ayetlere bakıldığında kadının bir bedel ile ölçülemeyeceği açıktır. Evlenmenin unsurları her ne kadar benzerlik arz etse de mehir konusunu ve tarafını kadının oluşturduğu bir satış sözleşmesi değildir. Ayrıca tanımın devamında mehrin bir anlaşmaya dayanmadığından söz edilmiştir. Bir önceki cümlede de belirtildiği üzere mehir evliliğin dolayısıyla da nikah akdinin bir sonucu olarak verilmektedir dolayısıyla tanımın aksine bir anlaşma söz konusudur. Ayrıca mehiri yalnızca hediye olarak nitelendirmek, mehiri kararlaştırılırken başta kadının rızasını gerektirmesi sebebiyle de mümkün görünmemektedir.

16 Mehrin amacına ilişkin açıklamalar bir alt başlıkta (§. 1, II, s. 7) yapılmış olmakla birlikte metodolojik sıralamaya uygun olması sebebiyle tanıma burada yer verilmiştir.

en azından belirli bir süre hayatını idame ettirebileceği bedeli sağlamak, kadının şahsına ait bir malvarlığı oluşturmak gibi amaçlarla, kocanın karısına ödemekle mükellef kılındığı malvarlığı olarak tanımlamak mümkündür.

2.2. İslam Hukukunda Mehrin Düzenlenişi

2.2.1. Mehrin Amacı

Mehrin amacının tespiti, emredilme sebebinin ve gerekliliğinin açığa kavuşturulması için önem arz etmektedir. Mehrin tanımına bakıldığında verilme gayesinin koca tarafından karısına bir malvarlığı değeri kazandırmak olduğu açıktır. Ancak mehir ile amaçlananın yalnızca bu olduğu söylenemez. Kanaatimizce mehrin amaçlarını maddi ve manevi olmak üzere iki kısımda incelemek mümkündür.

Mehir özellikle eşler arasında mal ayrılığı rejiminin benimsendiği İslam hukukunda, kadının ekonomik güvenliğini sağlaması amacıyla ona yapılan kazandırmadır[17]. Bu kazandırma tarafların anlaşmasına göre doğrudan nikah sırasında gerçekleşebileceği gibi boşanma, ölüm gibi belirli durumlara ya da bir vadeye de bağlanabilecektir. Kadının mehri üzerindeki tasarruf yetkisi mutlaktır ve kadın mehrini kocasına bağışlamadığı sürece mehir üzerinde kocanın bir hak iddia etmesi mümkün değildir. Ayrıca kadın mehri ile gerek evlilik öncesi gerek evlilik sonrası bir yükümlülüğe girmemektedir. Mehr-i müeccel kararlaştırılmış ise koca öldüğünde mirasın taksiminden önce kadına mehri verilmektedir. Bütün bu sebepler mehrin öngörülmesinin kadını ekonomik anlamda koruma ve kadına kazandırma amacı taşıdığının bir diğer göstergesidir[18].

Mehrin manevi açıdan amacı ise hem Kur'an'da yer alan ifadelerde hem de mehrin belirlenmesi aşamasında ortaya çıkmaktadır. Mehir ifadesi yerine Kur'an'da sadak terimi de kullanılmaktadır. Sadak, 'sdk' kökünden gelmektedir ve sadakat, sadıklık gibi

---

17 Gerçekten de İslam hukukunda benimsenen mal ayrılığı rejimine göre karı ve kocanın malları evlilik öncesinde olduğu gibi sonrasında da kazanılmış olsa kendi şahsi malıdır. İslam hukukunda mal ayrılığı rejimi benimsenmesinin, İslam'ın bu konuya yaklaşımından kaynaklandığı düşünülmektedir. **AY, Nuran** (2003) 'Günümüz ve İslam Osmanlı Hukukunda Mal Rejimleri' Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.: 1-2, s. 289; Cin'e göre mal ayrılığı rejiminin benimsenmesinin bir başka sebebi kocanın vesayet ve talak hakkına karşı kadını korumaktır. **CİN** (1972), s. 193.

18 **CİN, Halil / AKYILMAZ, Gül** (2014) Türk Hukuk Tarihi, Konya, 5. İlave Basım, Sayram Yayınları, s. 414; **YAMAN / ÇALIŞ,** s. 252.

sözcüklerin temelini oluşturmaktadır. Bu bakımdan mehre yüklenen anlam da kocanın karısı için harcamada bulunmaya alıştırılması ve kocanın karısına bağlılığını göstermesi açısından bir simge olmasıdır[19]. Mehir miktarının tespitinde baskın iradenin kadın olması, kadının itibar ve saygınlığını güçlendirecek miktarları talep hakkının bulunması da mehrin manevi amaçlarından birini oluşturmaktadır[20]. Ayrıca İslam hukuku açısından kocaya talak ile tanınan boşanmanın kolaylığını, kocanın kötüye kullanmasını engelleme amacı ile mehir, kadın açısından manevi bir rahatlık arz edecektir[21]. İbnü'l Hümam'ın mehre ilişkin, *"Mehir, ücret ve semen gibi bir karşılık değil kadının şerefini korumak için meşru kılınmıştır."*[22] sözleri de mehrin manevi amacını açıklamaktadır.

Mehrin amaçlarının açıklanması yanında amaçladığı savunulan yanlış algıların da belirtilmesi gerekmektedir. Mehrin kadının satış bedeli ve kadının cinselliğinden faydalanmanın karşılığı olduğu yanılgısı bazı çevrelerce savunulmaktadır[23]. Ancak ayet meallerine bakıldığında bu hususun doğru olmadığı açıktır. İslam hukukunda evlenme ile satım sözleşmesi birbirine benzemektedir. Ancak bu benzerlik evlilik sırasında ödenen mehri kadının satış bedeli yapmamaktadır. Zira bu düşüncenin kabulü halinde kadını satın alma bedeli olarak nitelendirilen mehrin yine satım konusu kabul edilen kadına ödenmesi durumu ortaya çıkacaktır ki bunun satım sözleşmesi kapsamında kabulü mümkün değildir. Ayrıca evlenme kadın ve erkeğin bu konudaki rızalarını bildirmeleri ile oluşan bir kurumdur ve evliliğin kabul edilen yönü taraflarca bu yönde bir arzunun olmasıdır. Kaldı ki cinsel birliktelik gerçekleşmeden evlilik birliği sona erse dahi kadının mehrin yarısını talep etme hakkının bulunması mehrin salt böyle bir amaca değil, evlilikle birlikte kadına sağlanmak istenen kazandırmaya ispat teşkil etmektedir.

---

19 **ACAR,** s. 368; Mehir kadına değer verildiğini gösterir, evliliğin önemini hatırlatır. **DEMİR,** s. 329.

20 **ÇAKIRCA, Seda İrem** (2014) 'Mehir Sözleşmesinin Hukuki Niteliği', Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 9, S.: 121, s. 5.

21 **ACAR**, s. 370; **ÇAKIRCA,** s. 5; **HATEMİ, Hüseyin** (2012) İslam Hukuku Dersleri, İstanbul, Sümer Kitabevi, s. 119; Mehir, talak yetkisini kötüye kullanmasını önlemek amacıyla kadına verilmiş bir silahtır. **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 105; **DEMİR,** s. 328; Mehrin bir amacı da kocanın boşanmasına yönelik caydırıcılıktır. **AKYÜZ, Jülide** (2007) 'Osmanlı Kadınlarının Hukuksal Haklarını Kullanımı Hakkında Bazı Değerlendirmeler', Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, S.: 6, s. 87.

22 **İBNÜ'L HÜMAM,** Fethu'l Kadir, Kemaleddin b. Abdulvahid b. Abdulhamid b. Mes'ud es-Sivasi, Beyrut, III, s. 205 (Naklen: **ACAR,** s. 370).

23 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: **CİN** (1972), s. 219.

2.2.2. Mehrin Konusu

Mehrin konusunun neler olacağı hususunda İslam'da yer alan bazı kısıtlamalar haricinde bir sınırlama getirilmemiştir. Buna göre satışı veya kullanılması yasak olmayan, malvarlığı değerine sahip her şeyin mehir olarak verilmesi mümkündür[24]. Burada satışı veya kullanılması yasak ibaresi ile kastedilen İslam'da kabul edilmeyen alkol, domuz gibi şeylerdir[25]. Bu kapsamda nakit para, altın gibi değerler mehrin konusu olabileceği gibi İslam hukukunda yasaklanmamış olmak kaydıyla ticari mal veya diğer malların da mehir olarak verilmesi mümkündür. Mehir olarak kararlaştırılamayacak olan şeylerin mehir kapsamında belirlenmesi halinde kararlaştırılan şey bakımından mehir geçersiz olacak ancak kadın lehine mehr-i misil doğacaktır[26].

Mehir tanımlanırken her ne kadar malvarlıksal bir değer olarak ifade edilse de mehrin konusu olacak şeyin mutlaka maddi değerinin olması hususunda görüş birliği yoktur[27]. Bir şeyi yapma ya da yapmama ediminin mehre konu olup olmayacağı da tartışmalıdır[28].

Mehir olarak verilecek şey maddi mal ise akit anında teslimi mümkün olmalıdır. Tarafların mehrin evlenmeden sonra eşlerden biri veya üçüncü bir kişi tarafından tayinini kararlaştırması mümkündür[29].

2.2.3. Mehrin Miktarı

Eşler arasında belirlenecek mehrin miktarı konusunda alt ve üst sınırlar açısından mezheplerde görüş birliği bulunmamaktadır. Hanefi hukukçulara göre mehrin asgari

---

24 **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 105; **KILINÇ / KILINÇ,** s. 105.

25 **CİN** (1972), s. 200.

26 **ACAR,** s. 380; **ŞİRİN,** s. 301; **KOÇ, Ayşe** 'Mehrin Nikah Akdine Tesiri', IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi - Bildiriler Kitabı IV, s. 317.

27 Hanbeli mezhebi fıkıhçıları bir kölenin azat edilmesi halinde mehir verilmesine gerek yoktur demektedir. Kur'an öğretmenin mehir sözleşmesinin konusunu teşkil edip etmeyeceği hususunda ise Hanefi mezhebi mensupları önceleri Kur'an öğretmenin ücretle yapılamayacağından hareketle mehir sözleşmesinin konusunu oluşturamayacağını söyleseler de daha sonra zorunlu olarak ücret alınmaya başlandığından bunun mehir olarak kararlaştırılabileceğini kabul etmişlerdir. **CİN** (1972), s. 205; **AYDIN** (2003), s. 390; **ŞİRİN,** s. 304; **YAMAN / ÇALIŞ,** s. 253.

28 Ayrıntılı bilgi için bkz.: **CİN** (1972), s. 209.

29 **CİN** (1972), s. 209-210.

miktarını 10 dirhem, Malikilere göre ise 3 dirhem gümüş oluşturmaktadır[30]. Şafii ve Hanbeli mezhepleri ise asgari bir sınır belirlememiştir[31].

Mehrin üst miktarı bakımından bir sınır olmadığı, İslam hukukçuları tarafından kabul edilmektedir. Bunun sebebi, mehir miktarının tespitinin coğrafi, ekonomik durumlara ve örf ve adete göre değişebilmesidir. Ancak ödenmesi zorunlu olan mehrin evlenmeyi zorlaştıracak miktarda olmaması öğütlenmiştir[32]. Hz. Ömer'in mehre ilişkin bir üst sınır getirmeyi düşündüğü ancak kendisine Nisa Suresi'nin 20. ayeti[33] gereğince itiraz edildiği, dolayısıyla üst sınır belirleme uygulamasından vazgeçildiği rivayet edilmiştir[34].

2.2.4. Mehrin Türleri

Mehir, nikah sırasında belirlenip belirlenmemiş olmasına göre, mehr-i müsemma ve mehr-i misil olmak üzere iki türlüdür. Nikah sırasında kararlaştırılan mehre mehr-i müsemma denir. Mehr-i müsemma nikah sırasında peşin olarak ödendiği takdirde mehr-i muaccel, vadeye bağlandığı halde mehr-i müeccel olarak adlandırılır[35]. Taraflar nikah akdi sırasında mehrin bir kısmının peşin bir kısmının daha sonra ödenmesine karar verebilirler. Nikah sırasında mehre ilişkin bir anlaşmaya varılmamış olması veya mehrin hiç ödenmeyeceğine ilişkin bir anlaşma yapılması yahut mehrin konusunu mehre uygun olmayan bir şeyin oluşturması durumlarında ise mehr-i misilden bahsedilir[36]. Bunun

---

30 **KARAMAN,** s. 347; **YARGI,** s. 261; **KOÇ,** s. 316; **ORTAYLI,** s. 36.

31 **CİN** (1972), s. 206; **YILDIRIM, Nurettin** (2018) İslâm Hukukunda Mehir ve Ev Eşyasıyla İlgili Anlaşmazlıklar ve Bunların Çözümü, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s. 12.

32 **YARGI,** s. 261; **ACAR,** s. 377; Hz. Peygamber de hadislerinde bu hususu belirtmiştir: *"En bereketli nikah, külfeti az olandır.", "Nikahın en hayırlısı, en kolay olandır."* **YAMAN / ÇALIŞ,** s. 253; Ayrıca mehrin çok yüksek belirlenmesi halinde erkeklerin evlenmekten çekinmesi, geçim sıkıntısı yaşamaları muhtemeldir. Bu sebeple de mehir miktarında aşırıya kaçılmaması tavsiye edilmektedir. **DEMİR,** s. 328.

33 "*Eğer bir kadını bırakıp yerine başka bir kadın almak isterseniz ne kadar çok olursa olsun birincisine verdiğiniz hiçbir şeyi geri almayın."* Nisa, 4/20.

34 **YARGI,** s. 261; **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 105. Mehre ilişkin üst sınır belirlenmenin, evlenmeyi zorlaştıracak miktardaki bedellerin istenmesinin önüne geçmek için olduğu belirtilmektedir. **CİN** (1972), s. 207; Osmanlıda yeniçerilerin ödeyeceği mehir noktasında bir üst sınır belirlenmiştir. Buna göre bir yeniçeri bakire bir kız ile evlenirse en fazla 1000, dul bir kadın ile evlenirse en fazla 600 akçe verecektir. Bunlardan fazla mehir belirlendiği takdirde ihtilaflar mahkemelerde dinlenmeyecektir. **AVCI,** s. 283; **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 105-106.

35 **ACAR,** s. 379; **YAMAN / ÇALIŞ,** s. 253; **ÇATAKLI, Cannur Ercan** (2018) Die Beendigung des Gesetzlichen Güterstandes Durch den Tod im Deutschen und im Türkischen Recht –Unter Besonderer Berücksichtigung Rechtshistorischer Perspektive, Saarbrücken : Verlag Alma Mater, s. 16.

36 **CİN** (1972), s. 207; **DEMİR,** s. 327; **ATA,** s. 1300; **YILDIRIM,** s. 5.

yanında mehrin şarta bağlı olması ve muvazaalı mehir de mehrin türleri olarak sıralanabilir.

2.2.4.1. Mehr-i Müsemma

Mehr-i müsemma nikah akdi sırasında eşler arasında mehrin kararlaştırıldığı durumda söz konusudur[37].

2.2.4.1.1. Mehr-i Muaccel

Evlenme akdi sırasında kararlaştırılan ve peşin olarak ödenen mehre, mehr-i muaccel denir[38]. Eğer evlenme sırasında mehir miktarı belirlenip de ödemenin nasıl yapılacağı konusunda taraflar anlaşamamışlarsa, bir kısım İslam alimlerine göre mehrin tamamı muaccel hale gelir, yani peşin ödenmelidir. Ancak mehrin yarısının peşin yarısının sonradan ödenebileceği de kabul edilmektedir[39].

Mehr-i muaccel kararlaştırılması halinde, kadın mehr-i muacceli almadan; koca açısından evliliğin hüküm ve sonuçlarının doğmayacağı kabul edilmektedir[40]. Mehr-i muaccelin verilmemesi durumunda kadının kocasından ayrılması mümkündür. Bu halde kadın nafakaya da hak kazanacaktır. Ancak ayrılmaya sebep olacak davranışta kadın bulunmuşsa, zifafa girilmiş olduğu takdirde kadın sadece mehre hak kazanacak; girilmemiş ise kadın kocasından mehir ve nafaka alamayacaktır[41].

2.2.4.1.2. Mehr-i Müeccel

İslam hukukunda mehrin tamamının nikah sırasında peşin ödenmesi şart koşulmamakta, bir kısmının peşin bir kısmının veya tamamının vadeli ödenmesinin öngörülebileceği kabul edilmektedir. Ayrıca mehrin iki vadeye bağlanması ve bu

---

37 **KILINÇ / KILINÇ,** s. 107; **IMBER, Colin** (2000) Kadınlar, Evlilik Ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullah'ın Behcetü'l-Petava'sında Mehir, Madeline C. Zılfı (Editör), Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, İstanbul, s. 95.

38 **CİN** (1972), s. 217; **ACAR,** s. 379; **ÖNDER, Ali Rıza** (1975) 'Geleneksel Halk Hukuku', Yargıtay Dergisi, C.: 1, S.: 3, s. 24.

39 **CİN** (1972), s. 218; **ACAR,** s. 379; **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 106.

40 Böyle bir durumda kadın kocası ile birlikte olmaktan kaçınabilecektir. **DEMİR,** s. 327.

41 **EKİNCİ, Ekrem Buğra** (2012) Osmanlı Hukuku: Adalet ve Mülk, İstanbul, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Arı Sanat Yayınevi, s. 447.

vadelerden en yakın gerçekleşecek olana ertelenmesi de mümkündür[42]. Taraflar mehrin ödeneceği tarihe ilişkin vadeyi belirli bir süre olarak belirleyebilecekleri gibi, ödeme anını kocanın ölümü, boşanma durumu şeklinde de kararlaştırabilirler. Bu durumda mehrin, mehr-i müeccel olarak kararlaştırıldığı kabul edilir. Bir vadenin kararlaştırılmış olması durumunda mehrin ifasının istenebilmesi için muaccel hale gelmesi beklenir[43]. Müeccel bir mehirde vade zamanı tam olarak belirlenmemiş ise mehrin muacceliyet anının tespiti örf ve adete göre yapılır[44]. Taraflar hiçbir vade belirlememişlerse, taraflardan birinin ölümü veya boşanma durumunda vadenin geldiği kabul edilir[45].

2.2.4.2. Mehr-i Misil

Nikah akdi sırasında mehre ilişkin anlaşma yapılmaması, mehrin hiç verilmeyeceğinin kararlaştırılması yahut mehir konusu olarak mehre elverişli olmayan bir şeyin kararlaştırılması durumlarında kadının mehre hak kazanamayacağından veya mehirden feragat edildiğinden söz edilemeyecektir. Bu durumlarda kadının emsallerine verilen mehir miktarınca mehre hak kazandığı kabul edilir ki bu durum mehr-i misil olarak adlandırılmaktadır.[46]. Bu kapsamda kadının emsalleri ile kastedilen, o bölgede yaşayan kadınların belirlemiş olduğu ortalama mehir miktarıdır. Bu bedel belirlenemiyorsa, kadının baba tarafından en yakın akrabasına verilen mehir miktarları esas alınarak mehir bedeli belirlenir[47]. Mehr-i misilin belirlenmesinde kadının yaşı, güzelliği, cazibesi, malı, mülkü, aklı, dindarlığı, yaşadığı yüzyıl ve yer, bakire ya da dul oluşu gibi faktörler de etkili olmaktadır[48].

---

42 **KOÇ,** s. 318; **YARGI**, s. 266.

43 Ancak belirlenen tarihten önce talak ile boşanma veya kocanın ölmesi durumlarına mehrin bu tarihlerde muaccel hale geldiği kabul edilir. **DEMİR,** s. 328.

44 **YARGI**, s. 268; Tarafların ödeme tarihi belirlememişse boşanma veya ölüm anında mehrin muaccel olacağına ilişkin bir görüş de mevcuttur. **YAMAN / ÇALIŞ,** s. 253; **DEMİR,** s. 328; Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre mehr-i müeccelin vadesi belirlenmediğinde kadın mehr-i misile hak kazanmaktadır; Malikilere göre ise mehr-i müeccelin vadesi belirlenmediğinde nikah hükümsüz sayılmaktadır. **KOÇ,** s. 320; **BİLMEN,** s. 120.

45 Hukuk-i Aile Kararnamesi, m. 82; **YARGI**, s. 268; **AYDIN** (2003), s. 390; **ACAR**, s. 380.

46 **KILINÇ / KILINÇ,** s. 107; **YARGI**, s. 261; **KARAMAN,** s. 348; **ACAR,** s. 380.

47 **EKİNCİ,** s. 446; **KECIA, Ali** 'Marriage in Classical Islamic Jurisprudence: A Survey of Doctrines' : Quarishi, Asifa / Vogel, Frank E. (Editörler) (2008) The Islamic Marriage Contract – Case Studies in Islamic Family Law, Harvard University Press, s. 20.

48 **CİN** (1972), s. 213; **CİN / AKYILMAZ**, s. 413; **KARAMAN,** s. 348; **ACAR,** s. 381; **KECIA,** s. 20; **IMBER,** s. 95.

Mehrin nikah anında ödenmesi şart olmamakla birlikte konuşulması müstehaptır. Kadının mehirsiz evlenmesi caiz (hoş) görülmemektedir. Ancak mehrin belirlenmediği veya uygun olmayan bir mehir belirlendiği takdirde dahi evlenme geçerli olacaktır. Zira Hanefi mezhebine göre mehir evlenmenin geçerlilik şartı değil bir sonucudur[49]. Kuran'da da mehir belirlemeden evlenen çiftlerin boşanması durumunun düzenlenmesi, yapılan nikahın geçerli olduğunu göstermektedir[50].

Geçerli olmayan bir evlilik meydana gelmiş ve eşler arasında birliktelik de gerçekleşmişse, evliliğin sonucu olan mehrin akıbetinin ne olacağı hususunda; kadına, taraflarca bir mehir kararlaştırılmışsa kararlaştırılan bu miktardan fazla olmamak kaydıyla mehr-i misil verilmesi gerektiği belirtilmektedir[51].

2.2.4.3. Şarta Bağlı Mehir

Evlenmenin bir şart veya vadeye bağlanması mümkün değildir. Ancak bu durum mehir için bağlayıcı değildir; mehir şarta veya süreye bağlanabilir. Mehrin vadeye bağlanması durumunda önceki başlıkta incelenen mehr-i müsemma kurumundan mehr-i müeccel söz konusu olmaktadır. Mehrin şarta bağlanması durumda ise, mehrin tahakkukunun belirli bir şartın gerçekleşmesine bağlanması söz konusudur[52]. Şarta bağlı mehir iki şekilde kararlaştırılabilir. İlk olarak koca, karısını; ona sağlayacağı bir menfaate karşılık kadını daha az bir mehre razı etmiş olabilir. Burada sağlanacak menfaatin meşru olması şartı aranır[53]. İkinci olarak ise koca, karısının bazı özelliklere sahip olması şartı ile ona mehr-i misilden yani emsallerine ödenen mehirden daha fazla mehir vermeyi vaat

---

49 **KOÇ**, s. 318; **YARGI**, s. 261; **ACAR**, s. 372.

50 *"Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehir de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur. Zengin olan gücüne göre, eli darda olan da gücüne göre onlara makul ve gönül alıcı bir şeyler versin. İyiler için bu bir borçtur."* Bakara suresi, 2/236.

51 **ACAR,** s. 381; Ayrıca mehr-i müsemmanın miktarına ilişkin bir ihtilaf olması halinde, 1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesinde, Osmanlı'da ilk zamanlarından itibaren uygulanan "mehr-i misile itibar" görüşü terk edilerek, "kocanın sözüne itibar" görüşü benimsenmiştir (HAK m. 82-87). **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 106.

52 **CİN** (1972), s. 214.

53 Bu duruma örnek olarak karının vazgeçtiği mehre karşılık istediği bir yerde oturmasını sağlamak verilebilir. **CİN** (1972), s. 214.

etmiş olabilir. Kadının bu özelliklere sahip olmaması durumunda ise mehr-i misil miktarı ödenir[54].

2.2.4.4. Muvazaalı Mehir

Taraflar aralarında yapmış oldukları mehir anlaşmasında büyük meblağlarda bir bedel gösterip aslında daha az miktarda mehir için anlaşmış olabilirler. Bu durumda muvazaalı mehirden söz edilmektedir[55]. Muvazaalı mehirde kabul edilen mehir tarafların üzerinde anlaştığı mehir miktarı olmakla birlikte bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa nikah sırasında ifade edilen mehrin ödeneceği kabul edilmektedir[56].

2.2.5. Mehrin Tamamının Kesinleşmesi, Miktarının Değişmesi veya Ortadan Kalkması

İslam hukukunda nikah akdinin kurulması ile birlikte kararlaştırılmamış dahi olsa kadın lehine mehir hakkı doğmaktadır. Ancak bazı hallerde mehrin değişmesi veya ortadan kalkması mümkündür[57].

2.2.5.1. Mehrin Tamamının Kesinleşmesi

3 halde mehir tam anlamıyla kesinleşmektedir. Bu haller zifaf, halvet-i sahiha ve kocanın ölümüdür.

---

54 Örneğin koca kadının bakire olması halinde ona daha fazla mehir ödeyeceğini taahhüt edebilir. **CİN** (1972), s. 215.

55 **CİN** (1972), s. 215; **ŞİRİN,** s. 309.

56 **KOÇ,** s. 317; Hanefi ve Şafi mezhebi muvazaanın ispat edilmediği ya da eşlerce muvazaanın kabul edilmediği hallerde beyan edilen mehrin geçerli olduğunu savunmaktadır. Hanbeli mezhebi muvazaayı reddettiği için beyan edilen mehrin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Malikiler ise mehrin sonradan artırılması halinde asıl mehre sahip olan kadının onun cüzüne de sahip olacağı bu sebeple fazla miktarın mehir olduğunu belirtmektedir. **CİN** (1972), s. 215; **ŞİRİN,** s. 309-310.

57 **CİN** (1972), s. 216; **ACAR,** s. 381-382. Mehir belirlendikten sonra mehir de artış meydana gelmesi de mümkündür. Şöyle ki mehir olarak belirlenen hayvanların yavrulaması halinde veya bir bahçe belirlenmesi durumunda meyvelerin oluşması durumunda; bu fazlalaşmanın kadının hakkı olduğu savunulmaktadır. **ŞİRİN,** s. 310.

2.2.5.1.1. Zifaf

Zifaf, karı ve kocanın cinsel birlikteliğinin gerçekleşmesidir. Birliktelikle beraber kadın kararlaştırılan mehir ya da mehr-i misile tamamen hak kazanmaktadır[58]. Evlenme batıl olarak kurulsa dahi zifafın gerçekleştiği durumlarda kadının mehre hak kazandığı kabul edilmektedir[59].

2.2.5.1.2. Halvet-i Sahiha

Mehrin tamamını kesinleştiren ikinci durum ise hükmi zifaf olarak da ifade edilen halvet-i sahiha durumudur. Halveti sahiha, geçerli olarak kurulmuş bir evliliğin ardından karı ve kocanın kimsenin kendilerini göremeyeceği bir yerde yalnız kalmalarıdır[60]. Bu halde de kadın için mehrin tamamı kesinleşecektir. Yalnızca halveti sahihaya engel durumlar bulunuyorsa bu halde karı kocanın yalnız kalmasına bir sonuç bağlanmayacaktır.

2.2.5.1.3. Taraflardan Birinin Ölümü

Mehri kesinleştiren bir diğer hal eşlerden birinin ölüm halidir. Karı ve kocadan biri öldüğü takdirde mehir kesinleşmektedir. Bu durumda mehir borcu mirasçılara intikal edecektir ve miras paylaşımından önce kadın mehrini alacaktır. Ölen kişinin kadın olması halinde mehri kadının mirasçıları talep edebilecektir[61].

2.2.5.2. Miktarının Değişmesi

Bazı hallerde kadının mehrin yarısına hak kazandığı kabul edilmektedir. Bunlardan ilki kocanın halveti sahiha veya zifaftan önce kendi fiili ile evlenmeyi sona erdirmesidir[62]. Kadının mehrin yarısını kocasına bağışlaması durumunda da kadın artık mehrin yarısını talep edebilecektir.

---

58 **ACAR,** s. 382.

59 **CİN** (1972), s. 216.

60 Bu konuda Hz. Peygamberin, *"Kim bir kadının başörtüsünü açar ve ona bakarsa zevci münasebet meydana gelsin veya gelmesin mehir ona vacip olur."* hadisi de ispat niteliğinde gösterilmektedir. **ACAR,** s. 383.

61 **ACAR,** s. 382.

62 **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 106-107; **KECIA,** s. 19; Kur'an'da yer alan *"Eğer kadınlara mehir biçer de el sürmeden onları boşarsanız biçtiğinizin yarısını verin…"* (Bakara 2/236) buyrulan ayeti bu hususu ispatlar niteliktedir.

2.2.5.3. Mehrin Ortadan Kalkması

Bazı hallerde ise kadın mehir hakkının tamamını kaybetmektedir. Kadının mehir hakkının tamamını kaybetmesi için evliliğin kadının kusuru ile zifaftan önce sona ermesi gerekmektedir[63]. Evliliğin kadının kusuru ile sona erdiği hallere şunlar örnek teşkil edebilecektir: Kadının İslamiyeti terk etmesi, her ikisi de gayrimüslim olan eşlerden kocanın islamiyeti seçmesine rağmen kadının müslüman olmayışı, kocanın başka kadından olan oğlu ile ilişkiye girmesi vb.

Evlenmenin zifaftan önce kocanın fiiliyle sona ermesi, nikah sırasında ise mehir tespit edilmemesi halinde kadına mut'a adı verilen bir teselli hediyesinin verileceği kabul edilir[64].

2.3. Mehre Benzeyen Kurumlar

Mehir her ne kadar İslam hukukuna ait bir kurum gibi görülse de mehre benzer uygulamalara tarih boyunca pek çok inanış ve devlette de rastlanılmıştır. Bu kapsamda Roma hukukunda *donatio ante nuptias* (sonrasında *donatio popter nuptias*), Yahudi aile hukukunda ketubba (*mohar),* Orta Çağ Almanya hukukunda *wittum* ve Türk hukukunda *kalın* ve *başlık parası* uygulamaları mehirle benzer nitelikler taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümünde diğer inanış ve kültürlerde yer alan mehre benzer uygulamalar incelenecek, mehrin bu uygulamalarla olan benzerlik ve farklılıkları tespit edilecektir.

2.3.1. Roma Hukuku: Donatio Ante Nuptias – Donatio Propter Nuptias

Roma hukukunda nişanlanma erkeğin ve kadının peter familiasının soru ve cevap şeklindeki irade beyanları ile kurulan bir işlem idi. Evlenmeden önce kadının kocasına *dos*[65] vermesi zorunluydu.

---

63 **ACAR,** s. 385; **ŞİRİN,** s. 318.

64 **KECIA,** s. 19-20; **CİN / AKGÜNDÜZ,** s. 107.

65 Roma'da, kadının ailesi tarafından, evlenme sebebiyle artan masrafları karşılamak ve ev harcamalarına katkı sunmak amacıyla kocaya ya da kocanın ailesine verilen malvarlığı değerleridir. **AKINCI, Şahin** (2011) Roma Hukuku Dersleri, Konya, Sayram Yayınları, s. 22; **EMİROĞLU, Haluk** (2003) Roma Hukukunda Kadının Durumu, Ankara, s. 94; **TUZ, Selahattin** (2018) Sosyal Değişmeler Karşısında İslam Aile Hukukunda Mehir ve Fonksiyonları, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, s. 14.

Roma hukukunda evliliğin gerçekleşmesi için ise evlenecek kadın ve erkeğin irade beyanları yeterliydi ve bunun için bir tören gerekmezdi[66]. Roma hukukunda ilk zamanlar evliliğe satış sözleşmesine benzer bir hukuki nitelik verilmiştir ve erkeğin evlenmek istediği kızın babasına başlık adında bir bedel ödemesi zorunludur[67]. Bu bedel zamanla evlilik akdinin tarafların rızasını gerektirmesi sebebiyle kocanın karısına vermiş olduğu bir hibeye dönüşmüştür[68]. Evlilik kurulurken kocanın karısına bu şekilde vermiş olduğu mallar için, *donatio ante nuptias*[69] ifadesi kullanılmıştır.

Donatio ante nuptias'ı evlenecek erkeğin kadına sevgisini göstermek için verdiği hediye olarak düşünmek mümkündür[70]. Ayrıca kocanın ölümü halinde kanuni mirasçılık sıfatını haiz olmayan karısının barınma beslenme gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve boşanma durumunda kusurlu ise kocaya bir ceza veya tazminat ödetmek gibi amaçlarla donatio ante nuptiasın öngörülmüş olduğu söylenebilir[71].

Donatio ante nuptias'ın verilme zamanı en geç evlenme anıdır; zira Roma hukukunda karı koca arasında yapılacak bağışlamalar hükümsüz sayılmaktaydı[72]. Zamanla kadının erkeğe vermek zorunda olduğu dos ile donatio ante nuptias iç içe geçmiştir. Donatio ante nuptiası alan kadın ardından bu bedeli aynı şekilde evleneceği erkeğe dos olarak vermeye başlamıştır. Boşanma halinde eğer erkek kusurlu ise kadına hem donatio ante nuptias'ı hem de dos'u ödemiştir.

Iustinianus döneminde donatio ante nuptias kapsam ve ad bakımından farklılaşarak *donatio propter nuptias*[73] olarak uygulanmıştır. Donatio propter nuptias ile öncelikle karı-koca arasındaki bağış yasağı kuralı aşılmış; kocanın karısına vermek zorunda olduğu

---

66 **KOSCHAKER, Paul** (1977) Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 302.

67 **KOSCHAKER,** s. 324-325.

68 **KOSCHAKER**, s. 325; **ÇAKIRCA,** s. 4.

69 Donatio ante nuptias, düğün öncesi bağış anlamına gelmektedir.

70 **HONIG, Richard** (1998) Roma Hukuku, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No. 72, Seri A- No. 10, s. 179.

71 **CEYLAN, Seldağ (Güneş)** (2010) Roma Hukukunda Evlenme (Matrimonium), Ankara, Yetkin Yayınları, s. 163; Boşanmada kadının kusurlu olması halinde verilen bu bedelin geri alınması mümkün iken kusurlu taraf koca ise bedelin tamamını kadına vermekle mükellefti. Zira evlilik boyunca verilen donatio ante nuptias'ın idaresi kocaya ait olarak kalmaya devam ediyordu. **KOSCHAKER**, s. 323.

72 **CEYLAN**, s. 164; **KOSCHAKER**, s. 325; **HONIG,** s. 179.

73 Donatio propter nuptias, düğün sonrası bağış anlamına gelmektedir.

bedelin evlenmeden sonra dahi verilmesi mümkün kılınmıştır[74]. Ayrıca donatio propter nuptiasın değeri ile dosun miktarının yine eşit olması öngörülmüştür. Başka bir ifade ile donatio propter nuptias, kocanın karısına vermiş olduğu dosa dönüşmüştür[75].

Roma hukukunda öngörülen ve yukarıda izah edilen iki kurum; evlilik ile beraber değerlendirilmesi, evlenen erkek tarafından evleneceği kadına vereceği bir bedeli içermesi bakımından mehir ile benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda donatio ante nuptias'ın mehri muaccel; donatio propter nuptias'ın ise mehr-i müeccel ile ifa zamanı bakımından benzer niteliği taşıdığını söylemek mümkündür. Ayrıca verilen bu değerlerin taraflar arasındaki evliliğin kuvvetlenmesini sağlamak ve boşanmayı önlemek gibi amaçları da mehir ile benzerdir. Ancak evlilik öncesinde kadına verilen malvarlığı değerlerinin kocaya ait sayılması ve idaresinin koca tarafından yapılması, donatio ante nuptias ve donatio propter nuptiasa yalnızca boşanma halinde kusurlu tarafın koca olması durumunda kadının sahip olması hali ile mehirden ayrılmaktadır. Mehrin kadına tanıdığı mutlak tasarruf yetkisinin bulunmaması da donatio ante nuptias ve donatio propter nuptiası mehirden ayıran bir başka özelliktir. Bunun yanı sıra özellikle donatio propter nuptiasın uygulandığı zamanda, bunun miktarının kadının verdiği dos ile eşit olma zorunluluğu; mehirde miktar noktasında sahip olunan serbestiden farklıdır. Evlenme sırasında kadından ayrı bir değer beklenmemesi hatta kadına çeyiz yükümlülüğünün bile yüklenmemesi sebebiyle de mehir, Roma hukukundaki dosun zorunluluğu ile bu uygulamadan ayrılmaktadır.

Sonuç olarak her ne kadar taraflar, amaç, ifa zamanı gibi hususlarda benzerlikler taşısa da mehir ve donatio ante nuptias-donatio propter nuptias kurumlarının birbirlerinden ayrılan yönleri mevcuttur.

2.3.2. Yahudi Aile Hukuku: Ketubba – Mohar, Mattan

Yahudi aile hukukunda evlilik, bir sözleşme ile oluşmaktadır. Evlilik sözleşmesini oluşturan unsurlar mohar, çeyiz ve ilave akitlerdir. Evliliğin geçerli bir şekilde kurulmasında sözleşmenin tarafları rol oynamaktadır ve evlenirken mohar verilmesi

---

74 Bu vesile ile kocanın ölümü halinde kadının durumunu garanti altına alma amacına daha uygun bir düzenleme getirilmiştir. **HONIG,** s. 180; **WURMNEST Von Wolfgang** (2007) **'**Die Mär von der mahr – Zur Qualifikation von Ansprüchen aus Brautgabevereinbarungen', The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, s. 534.

75 **KOSCHAKER**, s. 326; **CEYLAN**, s. 164-165; **WURMNEST,** s. 534.

zorunludur. Bu sözleşme evlenecek taraflarca yapılırsa mohar ve çeyiz noktasında tarafların yalnızca sözleşmesi yeterlidir. Ancak evlilik sözleşmesinin evlenecek kişilerin babaları tarafından yapılması halinde sözleşmenin temel çerçevesinin yerine getirilmesi gerekmektedir[76]. Dolayısıyla Yahudi aile hukukunda evliliğin hüküm ve sonuç ifade edebilmesi açısından sözleşmenin tarafları ve buna bağlı olarak ifası önemli bir rol oynamaktadır.

Evlilik sözleşmesinin temel unsurlarından biri olan moharı; Kitab-ı Mukaddes döneminde evlenmek isteyen erkeğin, kızın babasına ödemek zorunda olduğu bedel olarak tanımlamak mümkündür. Bu bedelin maddi olarak ödenemediği durumlarda çalışarak karşılanmasına da izin verilmiştir[77]. Daha sonra moharın kadına ödenmesi gereken bir meblağ olduğuna hükmedilmiştir.

Moharın hukuki niteliği konusunda görüş birliği olmamakla birlikte bir kısım moharı evliliğin şekli unsurları kapsamında değerlendirerek alışverişin konusu (satım sözleşmesinin bedeli) olarak, bir kısım ise evliliğin hükümleri açısından duygusal birleşmenin ögesi olarak nitelemiştir[78].

Simeon ben Şetah[79] döneminde getirilen bir kural ile kadının moharını kocasına ödünç olarak verebileceği düzenlenmiştir. Ayrıca kocanın bütün mal varlığı değerlerini güvence göstermesi, ancak bu şartla moharı kendi işleri için kullanması mümkün kılınmıştır. Bu düzenleme ile moharın yalnızca söz olarak verilebileceği; kocanın mohar olarak vereceği malı kendisinin harcayabileceği dolayısıyla moharın müeccel olarak kararlaştırılabileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak boşanma durumunda koca tarafından bu bedelin kadına verilmesi zorunlu tutulmuştur[80]. Bu şekilde Simon ben Şetah döneminde

---

76 **YAŞAR, Hakime Reyyan** (2011) İslam ve Yahudi Hukuku Münasebeti: Nikah Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Tezi, s. 79.

77 **YAŞAR,** s. 79; **AYDIN** (2003), s. 389; **AKGÜNDÜZ, Ahmet** (1992) 'Başlık', Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.: 5, s. 131; **TUZ,** s. 6.

78 **EPSTEIN, Louis M.** (1927) The Jewish Marriage Contract: A Study in the Status of the Woman in Jewish Law, Jewish Theological Seminary Of America, New York, s. 58.

79 Helenizm döneminde (M.Ö. I. asır) ya da bundan biraz daha önce, boşanmanın daha da güçleştirilmesi için Yahudi din adamlarının mehirlerin nikâh anında değil de boşanma gerçekleştiğinde ödenmesi kararının verilmesindeki ve bu içtihadın (takana) yürürlüğe girmesindeki en etkili din adamı Rabbi Simeon b. Shetah (Şimon ben Şetah) olduğu ifade edilmektedir. **YAŞAR,** s. 80, dn. 403.

80 **YAŞAR,** s. 81.

mohar evlenme sırasında kadına verilen değerden çok bir boşanma bedeline dönüştürülmüştür[81].

Yahudi aile hukukunda değinilmesi gereken bir diğer husus ise mattandır. Mattan nişan sırasında evlenecek erkeğin kıza kendi istek ve rızasıyla vermiş olduğu hediyedir. Mattan yalnızca damadın istek ve arzusuna dayanması sebebiyle bir kurala tabi değildir. Ancak ortaya çıktığı ilk zamanlar moharın babaya, mattanın geline verildiği kabul edilmiştir. Mattan her ne kadar evliliğin geçerliliğini etkilemese ve bir zorunluluk teşkil etmese de ketubbada damadın rızasıyla mohara eklenmiş bir bedel olduğu belirtilmektedir[82].

Mattan kurumu da zamanla değişime uğramıştır. Önceleri peşin olarak ödenirken zamanla ifası boşanma veya ölüm haline ertelenen ve ketubbada yazan bir söz olmuştur. Bu değişimin sebebinin erkek üzerinde oluşan sosyal baskıyı kaldırmak olduğu belirtilmektedir. Ayrıca mattan için bir alt sınır öngörülmüştür ancak bu sınırın üzerine çıkılması da mümkün kılınmıştır[83].

Yahudi aile hukukunda mohar ve İslam hukukunda mehir kurumları birbirine oldukça benzeyen iki kurumdur. İki kurumun da benimsemiş olduğu amaç, muacceliyet ve kadına ait olma hususları oldukça benzemektedir. Ancak moharın zamanla boşanmaya bağlanan bir sonuç olması mehrin yalnızca boşanma değil; muaccel olarak veya ölüm halinde dahi talep edilebilme özelliği ile kıyaslandığında mehirden farklılığını ortaya koymaktadır. Ayrıca mohar, muacceliyet anına kadar erkeğin malvarlığında kabul edilmesi ve tasarruf yetkisinin kocada olması bakımından mehirden ayrılmaktadır. Mattan hususuna kısaca değinmek gerekirse nişanlanma anında verilmesi sebebiyle mattan mehirden ayrılmaktadır. Zira mehir hukuki niteliği itibariyle evlenmeyle bir bütünlük oluşturmaktadır. Ancak erkeğin gönül rızasına dayanması bakımından mehirde güdülen amacı daha çok taşıdığını söylemek mümkündür. Mattanın yaşadığı değişim ve miktarının zamanla bir baskı unsuru olması sebebiyle ise mehirden ayrılmaktadır. Zira mehir noktasında güdülen amaç erkeği evlenirken zor bir ekonomik hale getirmek değildir.

---

81 **EPSTEIN,** s. 58; **YAŞAR**, s. 80.
82 **YAŞAR,** s. 87.
83 **YAŞAR,** s. 87.

Sonuç olarak kanaatimizce mehir ve mohar kurumları ile mattan, benzer özellikleri ihtiva etseler de; taşıdıkları bazı özellikler bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır.

2.3.3. Orta Çağ Alman Hukuku: Wittum

Ortaçağ Alman hukukunda erkek, evlenmek istediği kızın kabilesine "wittum" adında bir bedel öderdi. Daha sonra wittum evliliğin bir şartı olarak kadının veli veya vasisine ödenmeye başlamıştır. Zamanla Hıristiyanlar için evliliğin, evlenecek tarafların birbiri ile anlaşması sonucu kurulacağı bu sebeple evlenme maksadıyla kadının ailesine ödeme yapılmasının hukuka aykırı olduğu görüşü yaygınlaşmıştır. Böylelikle wittuma yüklenen amaç değişmiş ve yalnızca kocanın karısına evlenme sebebiyle verdiği ilk gece hediyesine dönüşmüştür. Kadın için bir hak teşkil etmeyen bu hediye, yalnızca ahlaki bir ödev olarak görülmüştür[84]. Mehir, wittumdan farklı olarak İslam hukukunda herhangi bir değişime uğramamış, doğrudan kadının kendisine verilen bedel olarak görülmüştür. Ayrıca mehir evliliğin geçerlilik şartı olmaktan ziyade doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır ve yalnızca ilk gece verilen bir hediye değildir. Ayrıca mehrin verilmesinin ahlaki bir görev değil bir zorunluluk olması sebebi ile wittumdan ayrıldığı söylenebilir. Sonuç olarak ifade edilebilir ki wittum ve mehir kurumları farklı nitelikleri haiz kurumlardır.

2.3.4. Türk Hukuku: Kalın ve Başlık Parası

İslamiyetin kabulünden önce Türklerde, evlenmenin temel şartlarından biri olarak erkek veya ailesi, evlenecek kıza veya ailesine tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına uygun olarak belirlenecek miktarda kalın adı verilen hediye vermek veya ödemede bulunmak zorunda idi. Kalın ödenmeden düğün töreninin yapılması mümkün değildi[85]. Kalının miktarı söz kesme anında belirlenirdi ve birkaç hayvan olabileceği gibi büyük bir sürüden de oluşabilirdi.

Kalın 4 bölümden oluşmaktaydı. Bunlar: kızın çeyizini hazırlamak üzere babaya verilen karamal, düğün masraflarına katkıda bulunmak için kızın babasına ödenen tüymal,

---

84 **ÇAKIRCA,** s. 4; **WURMNEST,** s. 536.
85 **CİN/AKYILMAZ,** s. 34; **AKGÜNDÜZ,** s. 132.

erkeğin nişanlısını ziyaretinde verdiği yelü, kızın annesine erkek tarafından verilen süt hakkı hediyesidir[86]**.**

Kalının hukuki niteliği hususunda görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüş kalının erkeğin boşanmasını engellemeye yönelik fonksiyonunun olduğunu savunmaktadır[87]. Bununla birlikte bir görüş kalının gerek kızın velayet hakkına bir karşılık olması gerek düğün masraflarına ortak olmak hatta kızın ailesinin evlenme dolayısıyla üzgünlüğünü gidermek amacıyla nezaketen ödenen bir meblağ olduğunu savunmaktadır[88]. Kalını kısım kısım değerlendirerek kız için hediye, çeyiz için düğün masraflarına iştirak şeklinde yorumlamak mümkündür. Ancak evliliğin kızın satış sözleşmesi, kalının da kızın satış bedeli niteliğinde olamayacağı açıktır[89]. Zira Türklerde kadına ve evliliğe verilen önem dikkate alındığında böyle bir nitelendirme mümkün değildir. Zira Türk hukukunda evlenme bir satımı değil ortak hayatı kurmayı amaçlamaktadır.

Bazı durumlarda kalının iade edilmesi gerekmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi kalın ödenmeden evlilik töreninin yapılması mümkün değildir. Bu sebeple taraflar kalın verildiğinde nişanlı konumundadır. Kalının iadesine ilişkin hususlar da bu kapsamda nişanın bozulması haline bağlanmıştır. Buna göre nişan erkek tarafından bozulmuş ise kalının iadesi gerekmez iken; kız tarafından bozulması durumunda kalının tamamı iade edilmektedir. Bunun yanı sıra erkeğin ölümü halinde, teslim edilmiş olan kalının iadesi gerekmektedir. Ancak ölen nişanlının erkek kardeşi nişanlı kızla evlenebilir. Kız buna rıza gösterdiği halde, ölen nişanlının kardeşlerinden hiç biri kızla evlenmek istemezse, erkeğin ailesi verdiği kalını isteyemez. Nişan kızın ölümü ile bozulmuşsa, bu halde de kalının iadesi gerekmektedir[90].

Kalın ve mehr-i muaccel kavramları, İslamiyet'in kabul edildiği ilk zamanlarda birbirlerinin yerine de kullanılmıştır. Ancak burada mehrin kalının yerini aldığı mı yoksa bir bütün oluşturmaları sebebiyle mi böyle bir kullanım olduğu bilinmemektedir[91]**.** Her ne kadar evlilik kurumu ile ilişkilendirilse ve kadına bir kazandırma sağlama hususunda

---

86 **CİN/AKYILMAZ,** s. 34; **EKİNCİ,** s. 71; **AKGÜNDÜZ,** s. 132.
87 **TUZ,** s. 12.
88 **CİN** (1974), s. 275-276; **CİN/AKYILMAZ,** s. 33-34; **EKİNCİ,** s. 71. Kızın velayet hakkının devri olduğuna ilişkin görüşler de bulunmakla birlikte kalın miktarının tayininde bedelin düşük bulunması durumunda bu görüşün savunulması da güçleşecektir. **AYDIN** (2015), s. 18.
89 **AKGÜNDÜZ,** s. 132.
90 **CİN** (1974), s. 277-278; **AKGÜNDÜZ,** s. 132.
91 **AKGÜNDÜZ,** s. 132.

benzerlikler ihtiva etse de Türk hukukundaki kalın ve mehir kurumları birbirinden farklı nitelikleri haizdir. Şöyle ki mehir yalnızca kadına verilmektedir ve kadın bu mehir ile bir yükümlülük altına girmemektedir. Ancak kalının bölümlerine bakıldığında yalnızca kadına değil babası ve annesine de bir kazandırma amacı mevcuttur ve ayrıca çeyiz hazırlama yükümlülüğü doğmaktadır. Bir başka farklılık mehrin evliliğin şartı değil sonucu olarak ortaya çıkmakta iken[92] kalın evliliğin temel şartını teşkil etmektedir. Bununla ilişkili olarak kalın verilmeden evlilik töreninin gerçekleştirilmesi mümkün değildir; ancak mehrin müeccel olarak kararlaştırılması dolayısıyla ifasının evlilikten sonra yapılması mümkündür. Son olarak nişanın kız tarafından bozulması halinde kalının iadesi gerekirken mehrin iadesi için çok sınırlı ve istisnai durumlar öngörülmüştür.

Türkler'in İslamiyet'i kabulüyle kalının büyük oranda terk edilmesine rağmen; kalının devamı niteliğinde sayılan ve toplumumuzda bazı bölgelerde hala varlığını sürdürmekte olan başlık parası kurumunun incelenmesi de isabetli olacaktır. *Hatemi* başlık parasını, *"kıza değil kız babasına verilen, hediye kavramının geleneksel ölçülerini aşan ve ihtiyari olmayıp kız babası tarafından istenen veya pazarlıkla belirlenen para veya mal"*[93] şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka tanım ile başlık parası, evlenmek isteyen erkeğin ya da ailesinin, kızın babası veya ailesine verdiği bedeldir[94]. Alınan bu bedelin kullanılması talep eden kişiye bağlı olup, bu anlamda bir miktarı ile kıza çeyiz hazırlamayı zorunlu kılan kalından kati suretle ayrılmaktadır[95]. Ayrıca başlık parası ve mehir kurumları zaman zaman birbiri ile karıştırılmaktadır. Mehirde olduğu gibi başlık parasında da ifa ve iadeye ilişkin pek çok dava açılmaktadır. Bu kapsamda başlık parası ve mehir kurumlarının farklılıklarını ortaya koymak ve başlık parasının hukuki niteliğini tespit etmek önem arz etmektedir.

Türk Hukukunda müspet hukuk açısından başlık parasının hukuki niteliğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Başlık parasının yasaklanmasına ilişkin hüküm ihtiva eden 25.11.1920 tarih ve 55 sayılı Düğünlerde Men'i İsrafat Kanunu'nda m. 1'de yer alan hüküm; 1966 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kanunun iptal edilmesi ile mülga hale

---

92 Bu konudaki tartışmalar için bkz.: §.2, I., s. 26 vd.

93 **HATEMİ, Hüseyin** (1976) Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle BK 65 Kuralı) (Hukuka ve Ahlaka Aykırılık) , İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 297.

94 **GEZER,** s. 65; **YARGI,** s. 262; **ACAR,** s. 369; **AKSOY, Mustafa** (2004) 'Sosyal Hayatımızdaki Başlık – Kalın ve Mehir Kavramlarının Sosyolojik Tahlili', Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, s. 2.

95 **AYDIN** (2015), s. 18; Bazı yörelerde verilen başlık parası kızın ailesince yalnızca kendi ihtiyaçları için harcanmakta bazı yörelerde ise kızın çeyizine ilişkin masraflarda da kullanılmaktadır. **YARGI,** s. 262.

gelmiştir[96]. Bu iptal kararının ardından yeni bir düzenleme yapılmaması ile başlık parası Türk hukuku bakımından yasaklanmayan bir kurum olmuştur. 1966 yılında verilen iptal kararına kadar Yargıtay, kanuna aykırılık sonucu BK m. 61'e göre sebepsiz zenginleşmeye dayanarak başlık miktarlarının iadesine karar verirken iptal kararının ardından çeşitli görüşler ve kararlar ortaya çıkmıştır[97]. Bu görüşlerden ilki başlık parasının TMK m. 119/II kapsamında cayma tazminatı ya da cezai şart olduğudur[98]. Bu görüşün oluşmasındaki temel sebep, 743 sayılı MK m. 83'te yer alan *"Evlenmeden kaçınma hali için öngörülen cayma tazminatı veya ceza şartı dava edilemez"* hükmüne 1990 yılında yapılan değişiklik ile eklenen "*ancak yapılan ödemeler de geri istenemez."* ibaresidir. Bu hüküm 4721 sayılı TMK'da da korunmuştur. Maddede yer alan *"ancak yapılan ödemeler de geri istenemez."* düzenlemesinin başlık parasının verildikten sonra iadesinin engellenmesi amacıyla getirildiği düşünülmektedir. Ancak bu görüş doktrinde eleştirilmektedir [99] ve yargı kararlarında bu görüşle benzer kararlar mevcut değildir. Yargıtay kararlarında ifade edilen bir görüş ise başlığın ahlaka aykırı bir sonucun gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan bir ödeme olduğudur[100]. Bu görüşe göre başlık parasına ilişkin davalarda TBK m. 81 (BK m. 65) uygulanmalıdır. TBK m. 81'e göre, *"hukuka ve ahlaka aykırı bir sonucun gerçekleşmesi amacıyla verilen şey geri istenemez. Ancak, açılan davada hakim, bu şeyin Devlete mal edilmesine karar verebilir."* Bu hüküm ile amaçlanan, özel hukuk niteliğinde bir ceza oluşturmaktır[101]. Burada temel olan kazandırmada bulunan tarafın amacının ahlaka aykırı bir sonuç olmasının yeterli olduğudur. Ancak burada ahlaka aykırılık amacının tarafı tespit edilirken evlenmeyi gerçekleştirmek amacıyla hareket eden değil; bu para neticesi ile evliliğin gerçekleşmesini sağlayan kızın ailesi bakımından ahlaka aykırılıktan söz etmek mümkün olduğu için; TBK m. 81'e göre iadenin mümkün olmadığına ilişkin hükmün

---

96 Anayasa Mahkemesi 20.09.1966 tarihli ve E. 1963/156, K.166/34 sayılı karar. 08.05.1967 tarihli, 12592 sayılı Resmi Gazete.

97 **ÖZTAN, Bilge** (1995) 'Medeni Kanun'un Kabulünün 70. Yılında Aile Hukuku', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 44, S.: 1-4, s. 103.

98 **BÜYÜKTANIR, Burcu G. Özcan / KARAOSMANOĞLU, Dila Okyar** (2017) '"Evlenmeye Zorlamak için Öngörülen Cayma Tazminatı ya da Cezai Şart Dava Edilemez; Ancak Yapılan Ödemeler de Geri İstenemez" TMK m. 119/f. 2 Üzerine Bir Değerlendirme', Hacettepe HFD, 7(1), s. 225.

99 **HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona** (1993) Aile Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 46.

100 Bu yöndeki Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 19. HD, 29.05.2003 tarihli, E: 2002/1258, K: 2003/5753; Yargıtay 3. HD, 24.05.2016 tarihli, E: 2015/13389, K: 2016/7993 no'lu kararı.

101 **BÜYÜKTANIR / KARAOSMANOĞLU,** s. 227.

uygulanmayacağı savunulmaktadır[102]. Yargıtay da 1965 tarihli bir kararında[103] TBK m. 81'in başlık parası bakımından uygulanamayacağını ifade etmiştir.

Başlık parasının hukuki niteliğine ilişkin görüşlerden üçüncüsünü, TMK m. 122 kapsamında nişanlılık dolayısıyla verilen hediye olması oluşturmaktadır[104].

Doktrinde hakim olan görüş ise ahlaka aykırılık sebebiyle TBK m. 27'e göre kesin hükümsüzlüktür. Bu görüşe göre sözleşme özgürlüğünün sınırını TBK m. 27'de yer alan kanunun emredici hükümleri, ahlak ve adaba aykırılık ve kamu düzeni oluşturmaktadır. Evlenecek kızın babasına, bu evliliğin gerçekleştirilmesi için para ödenmesi ise çağdışı ve çirkin olarak yorumlanmaktadır. Ayrıca *Hatemi*'ye göre, zararlı etkileri göz önünde bulundurulduğunda, başlık parasını kabul eden değil yine Türk adet ve teamüllerinde benimsenen ve pozitif hukukta da benimsenen ahlaka aykırılık görüşünün benimsenmesi daha isabetlidir[105]. Yargı kararlarında da başlık parasının ahlaka aykırı olması sebebiyle geçersiz olduğuna ilişkin kararlar bulunmaktadır[106]. Kanaatimizce de evlenmenin bir önkoşulu olarak görülen ve kızın babasına ödenen meblağ olan başlık parasına ilişkin anlaşmalar ahlaka aykırılık sebebiyle geçersiz olmalıdır. Zira burada evlenecek tarafların birbirlerine yaptıkları bir kazandırma veya hediyeden söz etmek mümkün değildir. Bilakis evlenmeye izin verilmesi, evlenmenin gerçekleştirilmesi için kızın yakınına ödenen bir bedel söz konusudur.

Başlık parasının hukuki niteliği ve özellikleri ile mehir kurumu karşılaştırıldığında, öncelikle belirtilmelidir ki başlık parası evlenecek kızın babası tarafından talep edilmektedir ve bir anlamda babanın evliliğin güvencesini sağlaması amacını taşımaktadır. Mehir ise kadın tarafından istenmekte, mehrin sahibi yalnızca kadın olmaktadır. Ayrıca mehrin amacı yalnızca evliliğin güvencesini sağlamak değil, kadının evliliğin sona ermesi

---

102 **HATEMİ** (1976), s. 19-20; **BÜYÜKTANIR / KARAOSMANOĞLU,** s. 227.

103 "*davalıya verilen para, meşru olmayan birleşmeyi sağlamak amacıyla değil, evlenmenin gerçekleşeceği ümidiyle verilmiştir. Şayet, meşru olmayan bir sonucun elde edilmesi amaç tutulsa idi, bu takdirde, BK.nun 65. maddesi uyarınca verilmiş paranın geri istenmesi mümkün olmazdı."* Yargıtay 4. HD. 28.10.1965 tarihli, E: 1964/7333, K: 1965/5295 no'lu kararı.

104 **BÜYÜKTANIR / KARAOSMANOĞLU,** s. 227; **ÖZTAN, Bilge** (2015) Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, s. 88; Aynı yönde kararlar için bkz.: Yargıtay 6. HD, 23.10.1961 tarihli, 2547/5719 no'lu karar, Yargıtay 3. HD, 06.02.1989 tarihli, 7388/1353 no'lu karar.

105 **HATEMİ** (1976), s. 278.

106 Yargıtay 19. HD, 14.04.2010 tarihli, E: 2009/6565, K: 2010/4421 no'lu kararı; Yargıtay 3. HD, 24.05.2016 tarihli, E: 2015/13389, K: 2016/7993 no'lu kararı; Yargıtay 13. HD, 24.6.2014 tarihli, E: 2014/19529, K: 2014/20906 no'lu kararı.

halinde hayatını belirli bir süre idame ettirebileceği bir geliri de temin etmektir. Ayrıca başlık parası yalnızca evlenmeden önce verilirken, mehrin evliliğin devamında hatta sona erdiğinde verilmesi de mümkündür. Bir başka açıdan mehir miktarının belirlenmesinde kadının rızası temel şart olarak belirlenmişken başlık parası için genellikle kızın babası (veya ailesinin) münhasıran yetkili olup, kadının bu hususta da iradesi oldukça sınırlıdır. Ayrıca mehrin kadını koruma amacı ile başlığın kızın bir satın alım bedeli olarak nitelendirilmesi göz önünde bulundurulduğunda söz konusu iki kurumun birbirinden oldukça farklı olduğu açıktır. Başlık parası sosyal bir kurum olarak kendini göstermiş iken mehir, temelini Kur'an'dan alan, hadis ve sünnetle desteklenen bir kurumdur.

2.4. Karşılaştırmalı Hukukta Mehrin Hukuki Niteliği

2.4.1. İslam Hukukunda Mehrin Hukuki Niteliği

Mehir, İslam'ın kabulünden önceki toplumlarda; bilhassa İslam'ın doğduğu Arap yarımadasında, cahiliye döneminde kadının satış bedeli olarak alınmakta iken; İslamiyet bu bedelin kadının velisine değil bizzat kendisine verilmesine hükmetmiştir[107]. İslamın kadın lehine getirmiş olduğu bu düzenleme sonucunda mehrin hukuki niteliği de pek tabii olarak değişmiştir. Çalışmanın bu kısmında öncelikli olarak görüşler sıralanacak sonrasında ise mehrin hukuki niteliği tespit edilecektir.

Mehrin hukuki niteliğine ilişkin görüşlerden ilkini İslamiyet öncesinde olduğu gibi kadının satış bedeli olarak görülmesi oluşturmaktadır. Bu görüşü savunan yazarlar mehrin kadının kendisini satmasının karşılığı[108] ve cinsel organının fiyatı[109] olduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu görüşler çeşitli yönlerden eleştirilmektedir[110]. Şöyle ki evlilik bir satış akdi, mehir de bu akdin bedeli olarak kabul edilemez. Zira mehir kadına verilmektedir. Evlilik bir an için satım sözleşmesi olarak sayılsa sözleşmenin konusu olarak kabul edilecek olan kadın ayrıca bedelin alacaklısı konumuna gelecektir ki bir satım sözleşmesine konu olan şeyin aynı zamanda satıcı olması mümkün değildir. Ayrıca

---

107 **ACAR,** s. 370.

108 Morand'a göre, *"İslamiyetten önce kadın sadece akdin konusu iken, şimdi aynı zamanda tarafı olmuştur; yani kadın kendi kendini satmaktadır."* **CİN** (1972), s. 219.

109 Tornauw'a göre, *"Mehr, cinsel organların fiyatıdır.* **CİN** (1972), s. 219.

110 Bu eleştiriler için bkz. **CİN** (1972), s. 220.

evlenme ile koca kadın üzerinde bir mameleki hakka sahip olmamaktadır. İslam hukukunda benimsenen mal ayrılığı rejimi de bunu destekleyen en önemli unsurlardan biridir. Diğer yandan kadının bir alım satım sözleşmesinin konusunun olduğunu düşünmek pek ala kadın için ona malvarlığı değeri katmayı amaçlayan İslam açısından pek mümkün görünmemektedir. Mehrin kadının satış bedeli olmadığının bir diğer göstergesi ise mehrin verilmeyeceğinin kararlaştırılması durumunda dahi evliliğin geçerli olarak kurulmasıdır. Oysa satım sözleşmesinde bedel temel unsurdur. Burada kadının mehr-i misile yine de hak kazanıyor olması, bu durumu satış sözleşmesine uygun hale getirmeyecektir[111].

Mehrin kadının cinsel organının fiyatı ya da ondan yararlanmanın bir bedeli olarak görülmesi de mümkün değildir. Zira mehre hak kazanmak için mutlaka cinsel birliktelik gerekmemektedir. Karı ve kocanın, kendilerini kimsenin görmediği bir yerde yalnız kalmaları hali halvet-i sahiha olarak adlandırılmaktadır ve bu durumda kadın mehrin tamamına hak kazanmaktadır. Kadının mehrin yarısına hak kazandığı durumlarda dahi, mehir kadın için koruyucu bir özellik taşımaktadır. Özellikle evliliğin sona ermesi halinde toplumsal açıdan kadına ekonomik güvence sağlama amacı taşıyan mehrin, bu şekilde kadından cinsel anlamda faydalanma karşılığı olarak düşünülmesi doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Mehrin hukuki niteliğine ilişkin görüşlerden ikincisi talak ile boşama yetkisine sahip olan kocaya karşı boşanmayı önleyici bir araç, ceza olması oluşturmaktadır. Bir başka yaklaşımla kocanın karısını boşadığı durumlarda kadının sahip olacağı tazminat olarak da ifade etmek mümkündür. Mehrin amaçlarından birinin bu olduğunu söylemek mümkündür. Zira erkeğe verilen talak ile boşanma yetkisi tek taraflı irade beyanı ile onun kolaylıkla boşanmasını sağlamaktadır. Erkeğin üç defa yalnızca "boş ol!" demesi dahi boşanmak için yeterlidir. Bu şekilde boşanmanın gerçekleşmesi halinde karı ve kocanın yeniden evlenebilmesi için kadının başka birisi ile evlenmesi ve halvet-i sahihadan sonra boşanması gerekmektedir. Bu kapsamda mehir, kocanın boşanmasını kısıtlama noktasında önemli amaç ve araçlardan birisidir. Ancak doğrudan hukuki nitelik olarak belirlemek eksik olacaktır. Mehri bir tazminat olarak nitelemek ise tazminatın şartlarına ve boşanmanın durumuna bakıldığında miktar açısından sebep olabilecek uyuşmazlıklar noktasında yetersiz kalabilecektir.

[111] **CİN** (1972), s. 220.

Mehrin, yalnızca kadının itibar ve saygınlığını artırmak için bir formaliteden ibaret olduğunu söylemek ve yalnızca bu şekilde bir hukuki niteleme yapmak kanaatimizce isabetli olmayacaktır. Mehrin böyle bir fonksiyonu vardır, zira mehir miktarının yüksek belirlenmesi halinde bu yönde bir algının oluşması mümkündür. Ancak mehir yalnızca formaliteden ibaret değildir. Mehrin kadın tarafından kocasına bağışlanmadıkça, kadına verilmesi zorunludur hatta kadının mirasçıları bile bunu isteme noktasında yetkilidir. Ayrıca yukarıda açıklandığı üzere mehrin amaçları dikkate alındığında yalnızca formalite olarak nitelemek eksik kalacaktır.

Mehrin hukuki niteliği İslam hukukuna göre gerek Kur'an'da gerek hadislerde yer alan ifadelere göre, verilmesi emredilmiş olan dini bir gerekliliktir. İslam hukukçuları ayet ve hadisleri dikkate alarak mehrin dini bir gereklilik yani vacib olduğunu ittifakla kabul etmiştir[112]. Vacib kelime anlamı ile yapılması zorunlu olan şey demektir[113]. Hz. Peygamber döneminde evlenmek isteyen ancak durumu olmayan kişilere dahi mehir verebilecek bir şeyi olup olmadığına ilişkin araştırma yapmasının söylenmesi bunu ispatlar niteliktedir[114]. Bu halde nikah sırasında mehrin verilmemesi ya da en azından mehr-i müeccelin belirlenmemesi, yapılan nikahı geçersiz mi kılacaktır? Bu konuya ilişkin mezhepler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu konuda görüş birliği olmamasının sebebini mehrin evlenmenin bir sıhhat şartı mı yoksa bir sonucu mu olduğu noktasında mezheplerin farklı düşünceleri benimsemesidir. Bu hususta Hanefi, Şafi ve Hanbeli mezhepleri mehrin evlenmenin bir sonucu olduğu, mehrin nikahtan önce veya nikah sonrasında kararlaştırılmasının yalnızca sünnet olduğu bu sebeple mehre ilişkin bir kararlaştırma yapılmamış olsa dahi evlenmenin gerçekleşeceği görüşündedirler. Zira mehrin kararlaştırılmadığı evliliklerin geçerli olduğu Bakara Suresi'nin 236. ayetinde [115] de görülmektedir. Hanefi, Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre yalnızca mehrin kararlaştırılmış olmadığı değil; mehrin hiç ödenmeyeceğine ilişkin anlaşmanın olduğu durumda bile

---

112 Vacib kelime anlamı ile zanni delil ile bir şeyin yapılmasının kesin olarak istendiği fiillerdir. **KÖSE, Saffet** (2015) İslam Hukukuna Giriş, 6. Baskı, Hikmetevi Yayınları, s. 85; **YARGI**, s. 260; **KOÇ**, s. 316; Nisa Suresi'nin 4. Ayetinde geçen 'nihle' ifadesinin kimi İslam alimlerine göre dini inanç, yol, hukuk gibi anlamları olduğu gibi; kimi alimlerce bağış, hibe şeklinde anlamlandırılması da mümkündür. Bu iki görüşün birleşmesi ile de kadına yapılması emredilen (vacib olan) bir bağış olarak değerlendirmek mümkündür. **ACAR,** s. 371.

113 https.://sozluk.gov.tr/?kelime=vacip

114 **ACAR**, s. 371-372.

115 *"Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehir de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur. Ancak zengin olan gücüne göre, eli darda olan da gücüne göre onlara makul ve gönül alıcı bir şeyler versin. İyiler için bu bir borçtur."*

evlenmenin geçerliliğini sürdüreceği ancak kadının mehr-i misile hak kazanacağını belirtilmektedir[116]. Malikiler ise kocanın kadına mehir vermesini evliliğin geçerlilik şartı saymaktadır. Buna göre evlenme sırasında hiç mehrin belirlenmemesi veya mehir olarak kararlaştırılamayacak bir şeyin belirlenmesi ya da mehrin hiç verilmeyeceği kararlaştırılmış ise evlilik geçersiz sayılacaktır[117].

Mehrin İslam hukukundaki niteliğine ilişkin tartışmalar göz önünde bulundurulduğunda üç mezhebin de kabul ettiği evliliğin hükümlerinden biri olduğuna ilişkin görüş daha isabetli olacaktır. Zira Maliki mezhebinin benimsediği, evliliğin geçerlilik şartı olduğuna ilişkin görüşün kabulünde söz konusu durumlardan birine giren, ancak taraflarca yıllarca sürdürülmüş evliliğin geçersizliğine hükmedilmesi gerek evliliğin tarafları, gerek varsa çocuklar, gerekse toplum açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Ancak Bakara suresi 236. ayet ve mehr-i misil kurumu dikkate alınarak İslam hukuku açısından mehrin hukuki niteliği ele alınarak evliliğin genel hükümlerine dahil olduğu kabul edilirse, mehrin amacına da uygun bir sonuca varılacaktır.

Sonuç olarak belirtilmelidir ki mehir evlenmenin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda İslam hukuku bakımından mehir bir sözleşme değildir zira taraflar mehre ilişkin bir anlaşma yapmasalar veya mehrin hiç verilmeyeceği noktasında anlaşsalar dahi mehir borcu doğmaktadır. Ayrıca mehrin kararlaştırılmamış olması evliliği geçersiz kılmayacaktır zira kadın mehre nikah akdinin kurulması ile birlikte bir zorunluluk olarak hak kazanmaktadır.

2.4.2. İngiliz Hukukunda Mehrin Hukuki Niteliği

Günümüzde gerek ulaşıma ilişkin gelişmeler ve iş, seyahat gibi sebepler gerekse arkadaşlık, evlilik gibi nedenlerle insanların hayatlarını farklı ülkelerde kurmaları ya da farklı ülkelere taşımaları mümkündür. Bu kapsamda farklı kültür, din ve geleneklerin pek çok yere dağılması söz konusu olmakta ve buna bağlı ilişkilerde çeşitlilik artmaktadır. Bu çeşitlilik hukuki meselelerde de kendini göstermektedir. Zira mehir, her ne kadar İslam Hukuku'nda düzenlenmiş bir kurum olsa da mehre ilişkin uyuşmazlıklara farklı hukuk sistemlerine sahip ülkelerde de rastlanılmaktadır.

---

116 **CİN** (1972), s. 201-202.
117 **CİN** (1972), s. 202.

İslam, İngiliz hukuku üzerinde etkisi oldukça az olan bir dindir. İngiltere nüfusunun çok azı Müslümandır. Ancak çeşitli sebeplerle İngiltere'ye yerleşen Müslümanlar, uyuşmazlıklarını burada mahkemelere taşımaktadır. Her ne kadar müslümanlar için İngiltere'de ayrı bir hukuk sistemi talep edilmiş olsa da bu talep İngiltere tarafından laiklik ve tektip karakterli hukuk sistemine aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir[118].

İngiliz mahkemelerine konu olan İslam hukuku kurumlarından bazıları, tek taraflı boşanma, çok eşlilik gibi kurumlar, "ordre public" olarak adlandırılan kamu düzenine aykırılık gerekçesi ile tanınmamaktadır. Ancak İslam hukukuna ait bazı kurumlar, kamu düzenine aykırılık teşkil etmemektedir. Bunlardan birini de mehir oluşturmaktadır[119].

Mehrin İngilizce karşılığına ilişkin doktrinde "marital gift" (evlilik hediyesi), "dower (çeyiz), "bride-price", "reward", "marital compensation" gibi farklı isimlendirmeler yapılsa da bunların hiç biri tam olarak mehiri karşılamamaktadır. Özellikle dowry[120] ve mehir kavramları birbirinden oldukça farklıdır. Yargı kararlarında ise genellikle "dower"[121] ve "mahr" ifadeleri görülmektedir.

İngiltere'de mehre ilişkin davalar daha sık boşanma ve eşin ölümü durumlarında, istisnaen ise evlilik sürecinde kadın tarafından mehir bedelinin talebi şeklinde açılmaktadır[122]. Bu hususta davalı eski eş veya eşin mirasçılarının talebi daha çok İslam hukukuna ilişkin bir talep gerekçesi ile yargı önündeki uyuşmazlığa mahkemenin bakamayacağı yönünde olmaktadır.

İngiliz mahkemelerinde mehre ilişkin uyuşmazlıkların oldukça azı bildirilmektedir. *Menski*, bunun sebebinin bu tür davaların görünürlüğünü azaltmak ve çok kültürlülüğü tanımayı ertelemek olduğunu ileri sürmektedir[123].

İngiltere'de mehre ilişkin bildirilen davalardan ilkini 1965 tarihli Shahnaz v. Rizwan davası oluşturmaktadır. Dava konusu olayı Hindistan'da İslami usule göre evlenen iki

---

118 **SCHAWLOWSKI, Diana** (2010-2011) 'The Islamic Mahr in German and in English Courts', 16 Yearbook of Islamic and Middle Eastern Law 16, s. 147.
119 **SCHAWLOWSKI,** s. 147.
120 Dowry, erkeğin kadına çeyiz bedeli olarak ödediği miktar anlamında kullanılmaktadır.
121 Kocasın karısına vermiş olduğu hediye.
122 **SCHAWLOWSKI,** s. 147.
123 **SPENCER, Katherine** (2011) 'Mahr as Contract: Internal Pluralism and External Perspectives', Oñati Socio-Legal Series, Vol. 1, No. 2, s. 10; **SCHAWLOWSKI,** s. 158.

kişinin İngiltere'ye yerleşmesinden sonra boşanması buna bağlı olarak kadının mehir hakkını talep etmesi oluşturmaktadır. Açılan davada eski eş ise İngiliz mahkemelerinin bu davayı görme yetkisinin olmadığını savunmuştur. Ayrıca mehir talebinin çok eşli evliliğin bir parçası olduğu ve İngiltere kamu düzenine aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme ise davalının iddialarının aksine sözleşmeyi right ex contractu[124] ve lex loci celebration[125] ilkelerini de esas alarak evlilik sözleşmesinden bağımsız olarak değerlendirmiş ve sözleşmesel bir borç kapsamında mehri kabul etmiştir. Bu kararla birlikte İngiliz mahkemelerinin, İngiltere'de ikamet eden Müslümanların, kocalarının kadınlarına vaat ettiklerini almaya yardımcı oldukları ifade edilmiştir[126].

İngiliz mahkemesi 1971 tarıhli Qureshi v. Qureshi davasında da benzer şekilde mehrin sözleşmesel bir hak olduğuna hükmetmiştir. Davada Müslüman iki kişi hem İngiltere hukukuna uygun hem de İslam hukukuna uygun nikah yapmış, dini nikah sırasında mehir kararlaştırmışlardır. Tarafların boşanması talak usulü şeklinde gerçekleşmiştir. İngiliz mahkemesi burada da mehri bağımsız bir sözleşme olarak değerlendirmiş ve mehrin ödenmesine hükmetmiştir[127].

Son olarak Menski, İngiltere'de hem İngiliz hukukuna hem İslam hukukuna göre evlenen Müslüman bir çifte ilişkin 2000 yılına ait Ali v. Ali davasından bahsetmektedir. Davada taraflar çok kısa süreli evli kalmışlardır ve boşanmanın ardından kadın mehrini talep etmiştir. Davalı eş mehre karşı pek çok savunmada bulunmuştur. Karısının iddiasının kabul edilebilir olmadığını, davaya İngiliz hukukunun uygulanması gerektiğini zira İslami geleneklerin İngiltere'de hüküm altına da alınmadığını, sözleşmeyi baskı altında imzaladığını ve mehre ilişkin sözleşme yapılırken aslında mehrin hiç ödenmeyeceği niyetinin olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme kararında ise yine mehre ilişkin tartışmalardan uzak durarak, mehre ilişkin anlaşmayı bağımsız bir sözleşme olarak kabul etmiştir[128].

---

124 Sözleşmeden doğan hak.

125 Evliliğin yapıldığı yer hukukuna tabi olması. **LØVDAL, Lene** (2008) Private International Law, Muslim Laws and Gender Equality: The Adjudication of Mahr in Scandinavian, English and French Courts, s. 50.

126 **SPENCER,** s. 10-11; **SCHAWLOWSKI,** s. 159.

127 **SPENCER,** s. 11; **SCHAWLOWSKI,** s. 159.

128 **SCHAWLOWSKI,** s. 159-160.

Sonuç olarak belirtilmelidir ki mehre ilişkin talepler İngiliz mahkemelerinde gündeme gelmektedir. Mahkemeler bu talepleri değerlendirirken mehrin İslam hukukundaki niteliğini değerlendirip İngiliz hukuku kapsamında ayrıntılı inceleme yapmamakta; taraflar arasında mehre ilişkin yapılan anlaşmaları bağımsız bir sözleşme olarak değerlendirmektedir.

2.4.3. Alman Hukukunda Mehrin Hukuki Niteliği

Almanya da Müslüman nüfusun arttığı ve mehre ilişkin uyuşmazlıkların dava edildiği ülkelerden biridir. Gerek şeri hukuk kuralları uyarınca evlenmiş gerekse resmi nikahın yanı sıra dini nikah yapmış Almanya'da yaşayan yabancılar ve Müslüman Alman vatandaşları mehir taleplerini Alman mahkemelerinde dava konusu yapmaktadır.

Alman yargı kararlarında mehir için kimi zaman "Morgengabe"[129] kimi zaman "Brautgeld"[130] kimi zaman ise "Brautgabe" terimi kullanılmaktadır. Ancak bu ifadelerin hiç biri tam anlamıyla mehri karşılayan anlama sahip değildir[131]. Morgengabe ifadesi kocanın evlendikleri günün ertesi sabah karısına verdiği hediyeyi anlatmak için kullanılmaktadır[132]. Ancak mehrin İslam hukukuna göre evliliğin temel bir unsuru olarak görülmesi sebebiyle Morgengabe'de yer alan gönüllülüğü taşımadığı savunulmaktadır. Brautgeld ise gelinin ailesine verilen hediye anlamındadır ve dolayısıyla mehirden oldukça farklı bir kavramdır. Bir diğer ifade olan Brautgabe, kocanın karısına vermiş olduğu hediyedir. Ancak gelinin ailesi, evlilikten önce brautgabe için yapılacak görüşmelere katılma ve hatta belirlenecek değere ilişkin kabul beyanında bulunma hakkına sahiptir. Oysa mehirde kadından başkası bu görüşmelerde irade sahibi değildir[133]. Dolayısıyla

---

129 BGH, Urteil vom 14.10.1998 – XII ZR 66/97, httpS.://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fents%2Fnomos%2F1998%2Fcont%2Fbeckrs.1998.30028229.htm&pos=1&hlwords=on, S.E.T: 21.08.2019.

130 OLG Saarbrücken, Urteil vom 9. 3. 2005 - 9 UF 33/04, httpS.://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fzeits%2Fnjw-rr%2F2005%2Fcont%2Fnjw-rr.2005.1306.1.htm&pos=1&hlwords=on, S.E.T: 21.08.2019.

131 **WURMNEST,** s. 531.

132 Morgengabe ifadesi Avusturya hukukundan gelmektedir. 1811 yılında yürürlüğe giren ABGB (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) § 1232, Morgengabe'yi kocanın karısına evliliğin ilk sabahı verdiği hediye olarak tanımlamıştır. Ancak 2009 yılında yürürlükten kalkmıştır. **PÜRSELİM, Hatice Selin** (2009) 'Alman Yüksek Mahkemesi'nin 09.12.2009 Tarihli ve XII ZR 107/08 Sayılı Mehre İlişkin Kararının Değerlendirilmesi' Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, S.: 8, s. 53. Morgengabe ifadesi hala mahkeme kararlarına kullanılmakla birlikte, içeriğinin mehir olduğunu anlatan ifadelere de yer verilmektedir.

133 **WURMNEST,** s. 531-532.

Alman hukuk literatüründe mehiri doğrudan karşılayacak bir ibare bulunmamakla birlikte, mahr ve morgengabe ifadelerinin mahkeme kararlarında en çok tercih edilen ifadeler olduğu belirtilmelidir[134].

Alman mahkemelerinde mehre ilişkin davalarda hakim, yabancılık unsuru olup olmamasına göre incelemede bulunmaktadır. Yabancılık unsurunun bulunduğu davalarda Avrupa Birliği kararnameleri ve Alman Medeni Kanununa Giriş Kanunu (EGBGB[135]) çerçevesinde konuya yaklaşmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızın bu kısmında öncelikli olarak yabancılık unsurunun bulunduğu davalarda sonrasında ise iki Alman vatandaşının mehir kararlaştırdığı davalarda mahkemenin nasıl bir çözüme gittiği incelenecektir.

Öncelikli olarak belirtilmelidir ki mehre ilişkin davaların büyük bir kısmı Almanya için yabancılık unsuru içermektedir. Alman mahkemeleri mehir konusunda genel olarak şu 4 durum üzerinde durmuştur: Mehrin kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi[136], mal rejimleri kapsamında[137], nafaka kapsamında[138] ve evliliğin genel hükümleri kapsamında[139] değerlendirilmesi hususları mahkemelerce verilen kararlarda gözetilmiştir. Alman Medeni Kanunu (BGB)'nda mehre ilişkin düzenlemeye yer verilmemiş olmakla birlikte, 09.12.2009 tarihli ve XII ZR 107/08 sayılı kararı[140] ile Alman Federal Mahkemesi'nin

---

134 **LOOSCHELDERS, Dirk** (2013) Internationales Privatrecht — Art. 3–46 EGBGB, Springer, s. 204. Bu konuda örnek kararlar için bkz. : OLG Düsseldorf FamRZ 93, 187/188; AG Würzburg FamRZ 98, 1591.

135 Einführunggesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Söz konusu kanun Alman milletlerarası özel hukukuna ilişkin hükümleri de ihtiva etmektedir.).

136 Mahkeme kim kararlarında mehri kamu düzenine aykırı olarak kabul etmiştir ancak mahkemenin kararlarında buna bağladığı sonuçların zaman zaman değiştiği görülmektedir. Şöyle ki OLG Barmberg, 24.3.2010 tarih ve 7 UF 275/08 numaralı kararında, tarafların milli hukuklarına göre belirlediği mehiri kabul etmiş; Alman hukuku bakımından ise kamu düzenine aykırılık sebebiyle mehir miktarında indirime gitmiştir. Amtsgericht Darmstadt, 15.05.2014 tarih ve 50 F 366/13 numaralı kararında ise tarafların anlaşmış olduğu mehri Brautgeld olarak yorumlamış; Alman Anayasası m. 6'da düzenlenen evlilik ve ailenin korunmasına ilişkin hüküm ile birlikte mehrin BGB § 138'e göre genel örf ve kamu düzenine aykırı olduğuna hükmetmiştir.

137 Büdingen Aile Mahkemesi bir kararında, kadının mehir talebinin hakkı olduğunu ve boşanma sonrası nafaka gibi değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir. Mahkeme, mehr-i müeccelin mal rejimine olan etkisine dikkat çekmiştir. Amtsgericht Büdingen, 6.3.2014, 53 F 963/13 RI.

138 Alman Federal Mahkemesi bir kararında istinafta mehrin mal rejimleri kapsamında değerlendirilmesini yanlış bulmuş ve mehir sözleşmesini BGB § 1585c kapsamında, nafaka benzeri bir edim olarak değerlendirmiştir. Alman Federal Mahkemesi, 28.01.1987 tarih ve IVb ZR 10/86 sayılı kararı.

139 Alman Federal Mahkemesi, 9.12.2009 tarihli ve XII ZR 107/08 sayılı kararı.

140 Bu kararın içeriğine şuradan ulaşılabilir: http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=51052&pos=0&anz=1 S. E. T. : 21.10.2019.

mehre yönelik davalarında içtihat birliğine ulaştığı kabul edilir[141]. Ancak ilk derece mahkemelerinin içtihada rağmen farklı kararlar verdiği de görülmektedir.

Alman Federal Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar, 1992 yılında Tahran'da şer'i hukuka göre evlenen iki İran vatandaşının, 2006 yılında Alman vatandaşı olarak Almanya'da boşanmasına ilişkindir. Dava, Hamburg-Barmbek Mahkemesinde açılmıştır ve hakim boşanmaya hükmetmiştir. Daha sonra kadın, nikah akdi sırasında mehir kararlaştırıldığını, bu sebeple mehrin ödenmesine ilişkin de karar verilmesini talep etmiştir. Kadın nikah sırasında 15.000.000 İran Riyali olarak kararlaştırılan mehir miktarının, İran'da faiz uygulaması olmaması nedeniyle İran enflasyon oranına göre yeniden belirlenmesini istemiştir[142]. Hakim önüne gelen ve yabancılık unsuru barındıran bu uyuşmazlıkta öncelikli olarak EGBGB m. 17'de yer alan boşanmanın neticelerine ilişkin hükmü uygulamıştır. EGBGB m. 17, boşanmanın neticelerine ilişkin uygulanacak hüküm bakımından EGBGB m. 14'e yönlendirmektedir. Hakim bu yönlendirme ile mehir talebine Alman hukuku uygulanmasına karar vermiştir ve kadına verilecek mehir miktarını 1.428,23 Euro olarak hesaplamıştır[143].

İlk derece mahkemesinin belirlemiş olduğu mehir miktarına ilişkin kadın, Hamburg İstinaf Mahkemesi'ne başvurmuştur. Davacı kadının talebi, mehir miktarının enflasyon oranı dikkate alındığında 147.580.500 Riyal olarak hesaplanması, buna bağlı olarak da mahkemece kendisine 13.204,60 Euro ödeme yapılması gerektiğine ilişkindir. İstinaf Mahkemesi, davacının mehir talebini ilk derece mahkemesinden farklı olarak nitelemiştir. Mahkeme mehri EGBGB m. 15'te düzenlenen mal rejimlerine ilişkin hüküm kapsamında ele almış ve bu maddenin yönlendirmesi ile EGBGB 14/I/1 gereğince uyuşmazlığa İran hukukunun uygulanması gerektiğine hükmetmiştir. Mahkeme sonuç olarak mehre ilişkin İran hukukunu uygulamış ve mehir miktarını İran Merkez Bankasının bildirmiş olduğu enflasyon oranına göre belirlemiştir.

Mehre ilişkin yapılan iki ayrı vasıflandırma neticesinde, uyuşmazlığa uygulanacak iki farklı hukuk tespit edilmiştir. Davalı eski koca ise istinaf mahkemesinin değerlendirmesini hatalı bularak mehre İran hukuku uygulanacak ise boşanmaya ilişkin

---

141 **DİLBİRLİĞİ, Muhterem** (2017) 'Alman Mahkeme Kararlarındaki Mehir'in Değerlendirilmesi', Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.: 31, s. 584; **PÜRSELİM,** s. 58.

142 Alman Mahkeme Kararı, prg. 2.

143 Alman Mahkeme Kararı, prg. 6.

tüm sonuçlar bakımından da İran hukukunun uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür. Mehre ilişkin uyuşmazlık açısından Alman Yüksek Mahkemesi 09.12.2009 tarihli ve XII ZR 107/08 sayılı Kararı ile konuyu ayrıntılı olarak incelemiş ve son belirlemeyi yapmıştır.

Alman Yüksek Mahkemesi, Alman doktrininde mehre ilişkin görüş birliğinin olmadığını, hatta mehir uygulamasının İslam hukuk sistemlerinde dahi yeknesak şekilde olmadığını belirtmiştir [144] . Mehrin günümüzdeki amacını mal ayrılığı rejiminin benimsendiği İslam Hukuku'nda kadını korumak ve kadının şahsi malvarlığı olmasını sağlamak olarak belirtmiştir[145].

Yüksek Mahkeme mehirde doktrinde yer alan görüşleri de sıralamıştır. Söz konusu paragrafta, mehrin evliliğin genel hükümlerine ait olduğunu; mal rejimine dahil olduğunu; nafakanın içinde yer aldığını ve borç doğuran bir sözleşme olduğunu söyleyen yazarlar bulunmaktadır[146].

Daha sonra mahkeme, tüm bu tartışmalara son verecek kararını açıklamıştır. Mehrin evliliğin genel hükümlerine dahil olduğunu söyleyen mahkeme, EGBGB m. 14'ün uygulanarak somut davanın çözümlenmesine karar vermiştir[147].

Mahkeme kararına ilişkin gerekçelerine sebep olarak şunları göstermiştir: Mehir ile amaçlanan yalnızca bir mal paylaşımı değildir, ayrıca kadının ekonomik durumunun ve sosyal hayat şartlarının korunması amaçlanır. Nafakadan farklı olarak mehir, belirli şartlara tabi tutulmamıştır; evliliğin sona ermesi ile kadın mehre hak kazanmaktadır. Bu sebeplerle kocanın karısına evlenme sebebi ile bir malvarlığı değeri kazandırmayı amaçlaması evliliğin genel hükümlerine dahildir.

Belirtmek gerekir ki Federal Mahkeme'nin ifade edilen kararına rağmen, sonrasında ilk derece mahkemelerin mehre ilişkin uyuşmazlıkları farklı yönlerde sonuçlandırdıkları da görülmektedir. Zira Darmstadt Aile Mahkemesi, 15.05.2014 tarihinde, mehir anlaşmasını Alman Anayasası m. 6/1 [148] 'e göre kamu düzeni ve hukuka aykırı olarak

144 Alman Mahkeme Kararı, prg. 11-12.
145 Alman Mahkeme Kararı, prg. 12.
146 Alman Mahkeme Kararı, prg. 13.
147 Alman Mahkeme Kararı, prg. 14.
148 Ehe und Familie stehen unter dem besonderen Schutze der staatlichen Ordnung (Aile ve evlilik kurumu devlet düzeninin özel koruması altındadır.).

değerlendirmiştir[149]. Ancak genel anlamı ile Alman mahkemelerine konu olan mehir davaları hakkında Federal Mahkeme 2009 tarihli kararı ile mehri ayrıntılı olarak incelemiş; evliliğin genel hükümlerine dahil etmiştir[150]. İlk derece mahkemelerde bu karardan sonra dahi farklı değerlendirmeler bulunsa da mehir genel olarak evliliğin genel hükümleri kapsamındadır.

Ancak belirtmek gerekir ki, EGBGB m. 14'te 29.01.2019 tarihinde değişikliğe gidilmiştir. Buna göre 29.01.2019 tarihinden sonra gerçekleşecek evliliklerde mehir kararlaştırılması durumunda uyuşmazlık çıkması halinde Avrupa Medeni Mülkiyet Direktif'lerine (EuGüVO)[151] bağlı olarak çözülecektir. Bu kapsamda mehrin EGBGB m. 14 kapsamında değerlendirilmesi halinde, hukuki niteliğine ilişkin yaklaşımın değişebileceği öngörülmektedir[152]. EuGüVo, evlilikteki malların kime ait olduğunu belirlemede önem arz eden bir direktiftir. Direktif, uygulanacak hukukun belirlenmesinde önem arz etmektedir. Ancak mehre ilişkin anlaşmalarda taraflar arasında bir hukuk belirlenmemiş ise uygulanacak hukuk EuGüVo m. 69'da yer alan düzenlemeye göre Almanya'da ikamet davanın tarafları için yine Alman hukuku olacağından kanaatimizce söz konusu hükümler mehre ilişkin anlaşmalarda verilen kararlara ilişkin bir değişikliğe neden olmayacaktır. Zira taraflar arasında uygulanacak hukuk, Almanya'da ikamet eden Müslümanlar için Alman hukuku olmaya devam edecektir.

149 Zeitschrift für Jurastudium und Ausbildung, 06/15, s. 24 vd.

150 Evliliğin genel hükümlerini düzenleyen EGBGB m. 14'te 29.01.2019 tarihi itibariyle geçerli olan değişiklik mehrin vasıflandırılmasına ilişkin hususta bir değişiklik arz etmemektedir.

151 Die "Verordnung (EU) 2016/1103 des Rates vom 24. Juni 2016 zur Durchführung einer Verstärkten Zusammenarbeit im Bereich der Zuständigkeit, des anzuwendenden Rechts und der Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen in Fragen des ehelichen Güterstands" (EuGüVO).

152 **KREBS, Klaus** (2019) Internationales Privatrecht, Yenilenmiş 3. Baskı, Heidelberg, s. 47.

3. MEHRE İLİŞKİN ANLAŞMALARIN TÜRK HUKUKUNDAKİ NİTELİĞİ

3.1. Genel Olarak

Türklerin İslamiyet'in kabulü ile gelenekler, örf ve adetlerde çeşitli değişimler yaşanmış; bu değişimlere bağlı olarak hukuk da İslam'ın öngördüğü şekle uygun olarak belirlenmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Müslüman halkın aile hukuku ilişkileri, şer-i hukuk olarak da adlandırılan İslam hukuku kurallarına ve örfi hukuka göre düzenlenmiştir[153]. Bu kapsamda şeri düzenlemeler açısından İslam hukukunun temel kaynakları olan Kur'an, sünnet, icma ve kıyas; örfi hukukun yanında Osmanlı İmparatorluğu'nda hukukun belirleyici kaynakları olmuştur. Bu şekilde bazı hususlarda şeri hukukun bazı hususlarda örfi hukukun uygulandığı Osmanlı İmparatorluğu'nda tam anlamıyla yazılı bir hukuktan bahsetmek mümkün değildir. Zira şeri hukuku oluşturan İslam hukukunda Kur'an yazıya geçirilmiş ve sahih hadisler ve sünnetler yazılmış olsa da İslamiyet'in çok geniş coğrafyalara yayılmasının ardından devletler temel kaynaklarla birlikte yeni kurallar da oluşturmuşlardır. Ancak bu kurallar her devlette kendi ihtiyaçlarına göre örfi hukuk olarak farklı şekillerde oluşmuştur. Bu sebeple İslam hukukunun temel kaynağı olan Kur'an ve sünnetin ardından konulan kuralların tamamı yazılı bir kanun şeklinde oluşturulmamıştır. Ancak zamanla başta Osmanlı İmparatorluğu'nda olmak üzere bu konuda çeşitli ihtiyaçlarla birlikte değişimler yaşanmıştır. Fatih ve Kanuni kanunnameleri bu değişimlerin başlıca örnekleridir[154].

Osmanlı İmparatorluğu, 3 Kasım 1839'da Tanzimatın İlanı ile yeni bir sürece girmiştir. 18. yüzyılın sonunda başlayan kodifikasyon çalışmaları Osmanlı'yı da etkilemiş ve bu dönemde çeşitli kanunlar çıkarılmıştır[155].

Kanunlaştırma hareketlerinin aile hukuku bakımından gerçekleştirilmesi ise özellikle I. Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği sorunlar sonucu, 25 Ekim 1917 tarihinde Hukuk-i

---

153 **BAYGIN, Cem** (2016) 'Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış', Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 3, s. 454.

154 **ÜNAL, Mehmet** (1977) 'Medenî Kanunun Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 34, S.: 1-4, s. 200.

155 1840 ve 1851 tarihli Ceza Kanunnameleri, 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi, 1869 tarihli Mecelle bu kanunlara örnek olarak gösterilebilir.

Aile Kararnamesi'nin (HAK) kabulü ile olmuştur[156]. Hukuk-i Aile Kararnamesi'nin en büyük özelliklerinden birini yalnızca Müslümanlara değil Musevi ve Hıristiyan tebaaya da ilişkin hükümler içermesi oluşturmaktadır[157].

Hukuk-i Aile Kararnamesi 2 kitap, 9 Bab, 29 Fasıl'dan oluşmaktadır. Kararnamenin ilk kitabı evlenmeye ilişkin hükümleri, ikinci kitabı ise boşanmaya ilişkin düzenlemeleri içermektedir. İlk kitabın, 6. Bab'ının 1. Faslı'nda m. 80-91 arasında çalışmamızın konusunu teşkil eden mehir kurumu hüküm altına alınmıştır. Mehre ilişkin düzenlemelerde genel itibariyle Hanefi mezhebine bağlı kalınmıştır ancak bazı hususlarda diğer mezheplere ilişkin görüşlerin benimsendiği de görülmektedir[158].

Aile hukuku anlamında Osmanlı İmparatorluğu, dolayısıyla Türk hukuku açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilen HAK, yalnızca iki yıl kadar yürürlükte kalmış; milli mücadelenin ardından çeşitli çalışmalar[159] yapılmış olsa da tam anlamıyla yeni ve modern bir kanun oluşturulamamıştır. Daha sonra medeni kanunun 1907 tarihli İsviçre Medeni Kanunu (ZGB)'ndan iktibas edilmesine karar verilmiştir. Böylelikle 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi (MK) 17 Şubat 1926'da mecliste görüşülerek kabul edilmiş ve 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile İslam hukuk sisteminden ayrılınmış ve Kıta Avrupası hukuk sistemine geçilmiştir[160].

743 sayılı MK ile bilhassa aile hukuku alanında köklü değişiklikler yaşanmıştır. Boşanmada talak usulünün kaldırılması ile boşanma sebeplerinin ve usulünün düzenlenmesi, bu değişiklikler kapsamında örnek niteliğindedir. Ayrıca HAK'ta kendine düzenleme alanı bulmuş olmasına rağmen mehir kurumu da MK'da hüküm altına alınmamıştır. Gerçekten de MK'da mehir yerine boşanmada kusursuz eş lehine maddi ve

---

156 **ÜNAL,** s. 200; **HATEMİ, Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu** (2018) Aile Hukuku, 6. Bası, On İki Levha Yayınları, s. 3; **BAYGIN,** s. 455.

157 *"İşbu kararnamede gayrimüslimler hakkında istisnaen beyan olunan ahkama muhalif olmayan mevad, sarahat-ı mahsusa olmadıkça onlar için de geçerlidir."* Hukuk-i Aile Kararnamesi, m. 155.

158 Örneğin, Hanefi mezhebine göre mehrin alt sınırı 10 dirhem gümüş iken HAK'ta alt sınıra ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Ayrıca mehrin miktarına ilişkin bir ihtilaf çıkması halinde kocanın sözüne itibar benimsenmiş, bu şekilde Hanefi mezhebinden ayrılınmıştır. **YURTSEVEN, Yılmaz** (2003) '1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 11, S.: 1-2, s. 236-237.

159 Medenî kanunun kabul edilmesinden önceki süreçte aile hukuku sahasında 1923 ve 1924 tarihli olmak üzere iki kanun tasarısı hazırlanmıştır.

160 **BAYGIN,** s. 457.

manevi tazminat ile nafaka talep edebilme hakkı tanınmıştır[161]. Ayrıca nikah artık devlet tarafından kıyılan bir resmi iş haline gelmiştir ve dini nikah yalnızca resmi nikahtan sonra taraflar dilerse başvurulan bir kurum olmuştur[162].

Mehre ilişkin anlaşmaların, 743 sayılı MK'nın kabulü ile kanunilik özelliğini kaybettiği açıktır. Zira İslam hukuku ve 1917 sayılı Hukuk-i Aile Kararnamesinde açıkça öngörüldüğü şekliyle, nikah akdinin doğurduğu doğal sonuç mehir borcudur. Taraflar mehre ilişkin anlaşma yapmasalar veya mehrin ödenmeyeceğine ilişkin anlaşsalar dahi mehr-i misil olarak adlandırılan kurumla kadın lehine bir hak doğacaktır. Ancak MK'da kocanın, karısına evlenme veya boşanma ile bir bedel ödemesine ilişkin hüküm yer almamaktadır. Hatta 864 sayılı Kanunu Medeninin Sureti Meriyet ve Şekli Tatbiki Hakkında Kanun m. 3'te[163], *"Kanunun, tarafeynin arzu ve iradelerini nazarı itibare almaksızın tanzim ettiği muamele ve münasebetler, yeni kanunun neşrinden evvel vukubulmuş olsa bile meriyetinden itibaren yeni kanuna tabi olurlar."* hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla MK'nın yürürlüğe girmesi ile MK'nın kabulünden önce dahi yapılsa mehre ilişkin anlaşmalar hukuki zeminden yoksun olacaktır[164]. Ancak MK'da mehir kurumuna yer verilmemiş olması mehre ilişkin uyuşmazlıkların sona ermesi anlamına gelmemiştir. Bilhassa kanuni düzenleme bulunmadığı için mahkemelerde mehre ilişkin taleplerde farklı kararlar verilmiştir. Özellikle 743 sayılı Kanun'un kabulü ile

---

161 **KILIÇOĞLU, Ahmet M.** (2016a) 'Medeni Kanunumuzu Nasıl Değiştirdik?', Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 3, s. 1729; **BAYGIN**, s. 458.

162 **KILIÇOĞLU,** (2016a), s. 1725.

163 4721 sayılı Kanun açısından aynı düzenleme 4722 sayılı Kanun m. 4'te yer almıştır: "*İçerikleri tarafların istek ve iradeleri gözetilmeksizin doğrudan doğruya kanunla belirlenmiş işlem ve ilişkilere, bunlar Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olsalar bile, bu Kanun hükümleri uygulanır."*

164 *"İslam hukukunda mehir borcu, evlenme aktinin kanuni neticelerinden olduğu için evlenmenin tamamlanmasıyla beraber tarafların bu konuda herhangi bir anlaşma yapmalarına ihtiyaç olmaksızın doğar ve tarafların iradeleri ancak borcun doğmasından sonra onun varlığı üzerinde bir tesir meydana getirebilir; mesela kadın, alacağım kocasına bağışlar veya mehri misli bir belli bir miktarda mehrimüsammaya taraflar yükseltebiliriler. Şurası muhakkaktır ki mehir borcu doğmamak üzere sahih bir evlenme akti yapılamaz. O halde mehir borcu, eski kanunun tarafların iradelerini gözönünde tutmamak kaydıyla evlenme aktine bağladığı bir hukuki neticedir ve bu bakımdan bu neticenin 864 sayılı tatbikat kanununun 3 üncü maddesi hükmünce yürürlüğe girmesinden itibaren Medeni Kanuna tabi tutulması lazımdır. Medeni Kanun, evlenmenin ölüm veya boşanma ile sona ermesi halinde kocanın karışma bir şey ödemesi yollu bir hüküm kabul etmiş olmadığı için bu gün eski kanun zamanında doğmuş olan mehri müeccel alacakları artık hüküm altına alınamaz.*

864 sayılı kanunun 10 uncu maddesi, sadece karı koca mallarına ait hükümlerini, 9 maddesi ise evlenmenin aktinin ve sona ermesinin karı kocanın şahıslarına ait hükümlerin hedef tutan hususi esaslardır. Mehir borcu, karı koca mallarının idaresiyle ilgili bir borç olmadığı cihetle onların, şahıslarına ait hukuki neticelerdendir. O halde mehir borcunun meriyet kanununun 9. maddesinin birinci cümlesi hükmünce, mutlak olarak yeni kanuna tabi tutulan bir borç sayılması zaruridir ki bu itibarla dahi bunun istenmesi, kanun hükmüne uygun olamaz." Yargıtay İBK, Karşı oy yazısı.

boşanma sonrası talep edilen mehre ilişkin 1935 tarihli bir kararında[165] Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 743 sayılı MK'dan önce kararlaştırılan mehrin ödenmesine karar verirken aynı daire 1959 tarihli başka bir kararında[166] MK'nın kabulünden sonra meydana gelen boşanmalarda ödenmemesine hükmetmiştir. Bu kararların yarattığı içtihat karmaşasını çözmek amacıyla Yargıtay 1959 yılında bir İçtihadı Birleştirme Kararı (İBK) vermiştir[167]. Söz konusu İBK'da Medeni Kanun'un karı ve kocanın birbirine hediye vermesini yasaklamadığı ifade edilmiştir. Ayrıca mehr-i müeccelde kararlaştırılan vadenin boşanma olması ve bunun MK'nın kabulünden sonra gerçekleşmesinin mehrin ödenmemesi sonucunu doğurmayacağı belirtilmiş ve 1935 tarihli kararın isabetli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak söz konusu kararda karşı oy yazısının mevcudiyeti, mehrin hukuki niteliğine ilişkin tam bir görüş birliği olmadığını göstermektedir.

2002 yılına kadar yürürlükte bulunan MK, zamanla meydana gelen sosyo-ekonomik değişimler karşısında yetersiz kalınca, yeni bir kanun hazırlığına başlanmıştır. Bu kapsamda kurulan komisyonlar ve hazırlanan raporlar sonucu 1 Ocak 2002 tarihinde, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) yürürlüğe girmiştir. 743 sayılı MK'da olduğu gibi TMK'da da aile hukukuna ilişkin çeşitli değişiklikler ile ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir[168]. Ancak 4721 sayılı TMK'da 743 sayılı MK'da olduğu gibi mehre ilişkin bir düzenleme içermemektedir[169]. Mehre ilişkin Yargıtay İBK'dan sonra her ne kadar kararlarda büyük oranda yeknesaklık sağlansa da doktrinde mehrin hukuki niteliğine ilişkin farklı görüşler ortaya atılmıştır. Yargıtay'ın bazı uyuşmazlıklarda mehre ilişkin anlaşmalarda uygulanacak hüküm bakımından İBK'dan farklı bir yol izlediği de görülmektedir. Bu görüş ayrılıkları noktasında çalışmamızın bu kısmında mehrin Türk hukukundaki niteliği incelenecek ve tespit edilmeye çalışılacaktır.

---

165 Yargıtay 2. HD, 29/03/1935 tarihli, 1166/1000 no'lu kararı.

166 Yargıtay 2. HD, 02/06/1959 tarihli, 2984/2385 no'lu kararı.

167 Yargıtay İBK, 02/12/1959 tarihli, 14/30 sayılı kararı.

168 Yeni Türk Medeni Kanunu ile özellikle mal rejimleri hukuk alanında köklü değişiklikler yapılmıştır. Zira bu zamana kadar yasal mal rejimi olarak mal ayrılığı benimsenmiş iken, TMK'nın yürürlük tarihi ile beraber yasal mal rejiminin edinilmiş mallara katılma rejimi olduğu hüküm altına alınmıştır. Mal ayrılığı rejiminde kadın lehine hukuki sonuçlar barındıran mehir kurumuna, 743 sayılı Kanun döneminde olduğu gibi yeni TMK'da da yer verilmemiştir.

169 Gerçekten de TMK m. 143'te evlenmenin dini töreni düzenlenmiş; eşlerin resmi nikahtan sonra dilerse dini nikah yapabileceğini belirtmiştir. Ancak evlenmenin dini nikahın geçerliliğine bağlı olmadığını da ifade etmiştir. İlgili düzenlemede dini nikah sırasında mehre ilişkin anlaşma yapılması hali hüküm altına alınmamıştır.

Çalışmada mehrin Türk hukukundaki niteliği incelenirken öncelikle doktrinde ve yargı kararlarında desteklenen görüşler, aile hukuku ve borçlar hukuku kurumlarına göre sınıflandırılıp incelenecektir. Mehrin aile hukuku içerisinde boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmelere ve mal rejimlerine dahil olması gerektiği görüşü yer almaktadır. Borçlar hukuku kapsamında ise TBK m. 27/I kapsamında geçersizliği, soyut borç ikrarı olduğu, sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşme olduğu, eksik borç teşkil ettiği ve bağışlama sözleşmesi olduğuna ilişkin görüşler vardır. Bu görüşlerin incelenmesi ve değerlendirilmesinin ardından mehrin Türk hukukundaki niteliğine ilişkin bir değerlendirme yapılacak ve bir öneride bulunulacaktır.

3.2. Mehre İlişkin Anlaşmaların Aile Hukuku Kurumlarına Göre Hukuki Niteliği

3.2.1. Boşanmanın Feri Sonuçlarına İlişkin Sözleşme Olduğu Görüşü

Mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin görüşlerden birini; bu anlaşmaların boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme teşkil ettiği oluşturmaktadır[170]. Özellikle *Hatemi,* mehr-i müeccelin boşanma durumunda ödeneceği kararlaştırılmışsa bu anlaşmanın Türk Medeni Kanunu m. 184/V[171] anlamında boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme olarak kabul edilebileceğini savunmaktadır[172]. Yargıtay HGK, 1962 yılında vermiş olduğu bir kararda; taraflarca kararlaştırılan mehre ilişkin anlaşmanın değerlendirmesinin MK m. 143-146 (TMK m. 174-176) ve 150/V (TMK m. 184/V)'e göre

---

170 **HATEMİ** (1976), s. 285; **TEKİNAY, Selahattin Sulhi** (1990) Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, s. 286; **KILINÇ / KILINÇ**, s. 110; **DEMİR**, Pınar Özlem (2005) Yasal Mal Rejimi Çerçevesinde Eşlerin Aralarında Yapabilecekleri Sözleşmeler, Yüksek Lisans Tezi, s. 98; **ÖZTAN** (1998), s. 394; Reisoğlu, boşanma halinde kendini mehir ödeme konusunda zorunlu hissedecek kocanın bu şekilde kendini evliliğe mecbur hissetmesinin kamu düzenine aykırılık teşkil edeceğini; ancak mehir kararlaştırılan anlaşmaların TMK m. 184/IV (MK m. 150/IV) kapsamında boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme olarak değerlendirildiğinde hakimin onayı ile kamu düzenine aykırılığın ortadan kalkacağını bildirmektedir. **REİSOĞLU, Safa** (1960) 'Mihri Müeccele Müteallik 2.12.1959 Tarihli Tevhidi İçtihad Kararı Hakkında (1)', Ankara Barosu Dergisi, S.: 3, s. 82; Mehrin amacı boşanma durumunda kadının sonraki konumunu korumak olduğu için; hakimin uygun görmesi halinde mehrin ödenmesi de hukuki bir sakınca doğurmayacaktır. **ZEHİR, İlknur Pınar** (2017) Boşanmanın Yan (Feri) Sonuç Sözleşmeleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, s. 77.

171 743 sayılı MK m. 150/V: *"Boşanma veya ayrılığın feri hükümlerine dair iki taraf arasında akdedilen mukavelat, hakimin takdikına iktiran etmedikçe muteber olmaz."*

172 **HATEMİ** (1976), s. 317-318.

yapılması gerektiğini ifade etmiştir[173]. Yargıtay daha yeni tarihli bir kararında da boşanma durumunda kadına ödenmesi kararlaştırılan mehr-i müeccelin içine dahil edilmiş olduğu bir senetten doğan talepte, kararlaştırılan bedelin evlilik birliği devam ettiği sürece, TMK m. 184/V (MK m. 150/V) kapsamında sonuçların doğmaması sebebiyle istenemeyeceğini belirtmiştir[174].

Mehre ilişkin anlaşmaların boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin bir sözleşme olup olmadığının incelenmesi için öncelikle TMK m. 184/V'te yer alan bu sözleşmenin özelliklerinin belirlenmesi daha sonra mehre ilişkin anlaşmaların bu kapsama dahil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme, TMK m. 184/V'te düzenlenmiştir[175]. TBK m. 184/V'te *"Boşanmanın veya ayrılığın feri sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hakim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz."* hükmü yer almaktadır[176]. Kural olarak boşanma kararı ile birlikte hakim boşanmanın sonuçlarına ilişkin hükümleri de belirlemektedir. Bu kapsamda hem boşanmanın temel kişisel ve mali sonuçları hem de feri sonuçlarına hakim karar vermektedir. Ancak kanun koyucu, boşanmanın sonuçlarına ilişkin tali konularda tarafların karşılıklı anlaşmalarını da yasaklamamıştır. Zira TMK m. 184/V uyarınca, eşlerin yapacakları bir sözleşme ile boşanmanın feri sonuçlarını belirlemeleri mümkündür. Burada, tarafların sözleşme kapsamında belirleyebilecekleri

---

173 Yargıtay HGK, 19.2.1962 tarihli, E: 2/23, K: 43 no'lu kararında *"Evlenme cüzdanının özel mukavelelere ilişkin hanesine yazılan ... yazıda (Esma Arabacı ile 14.4.1953 tarihinde evlendik. Kendisine ... ayrılık ve boşanma vuku bulursa 41 adet madeni altın lira... vermeyi şimdiden kabul ve taahhüt eylerim.) denmektedir. ... Medeni Kanun boşanmanın mali yönden hukuki sonuçlarını 143, 144, 145 ve 146ncı maddeleri ve 150nci maddenin 5inci bendi hükümleriyle düzen altına alınmıştır. Bu yapılan anlaşma, yazılışından da anlaşıldığı üzere, bu maddeler hükümlerine uygun değildir; o halde ortada geçerli bir akit yoktur."* **HATEMİ** (1976), s. 285, dn 37. Yargıtay her ne kadar boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmelere dahil olmadığı kanaatine varmış ise de burada sözleşmenin hukuki niteliğini TMK m. 184/V (MK m. 150/V)'e göre değerlendirmiştir.

174 Yargıtay 2. HD, 25.09.2000 tarihli, 9532/10912 no'lu kararı.

175 Boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmelerin anlaşmalı boşanma durumunda ve anlaşmalı boşanma dışındaki bir sebeple boşanma halinde yapılması farklı hükümlere tabi olmasını gerektirmektedir. Şöyle ki, TMK m. 166/III kapsamında anlaşmalı boşanan eşlerin yapmış oldukları anlaşma hakim tarafından reddolunduğu takdirde, boşanma talebinin de reddine hükmolunduğu anlamına gelmektedir. Ancak anlaşmalı boşanma dışındaki bir sebeple açılan boşanma davasında yapılan TMK m. 184/V kapsamında boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin anlaşmanın onaylanmaması boşanma kararına halel getirmemektedir. **GRASSINGER, Gülçin Elçin** (1997) 'Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu İle İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı', İÜHFM C.: LV – S.: 3, s. 237-238.

176 743 sayılı MK m. 150/V: *" Boşanma veya ayrılığın feri hükümlerine dair iki taraf arasında akdedilen mukavelat, hakimin tasdikına iktiran etmedikçe muteber olmaz."*

sonuçlar, hakimin resen düzenlemesine tabi olmayan hususlardır[177]. Hakimin resen düzenlemesine tabi olmayan hususların boşanmanın mali sonuçları olan yoksulluk nafakası, maddi ve manevi tazminat talepleri olduğu belirtilmelidir. Bu hususlara ilişkin olarak hazırlanan sözleşmeyi taraflar mahkemeye sunmalıdır. Tarafların boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmeyi evlilik içerisinde veya boşanma davasından hemen önce yapması mümkündür[178]. Kanun koyucu boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmelerin şekli hususunda kanunda bir hüküm öngörmemiştir[179].

Boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmelerin hukuki niteliği hususunda tarafların boşanmada beraber ileri sürecekleri bir talep olduğu ve sulh sözleşmesine benzeyen bir özel hukuk sözleşmesi olduğu şeklinde iki farklı görüş bulunmaktadır[180]. Türk Hukukunda baskın görüş, boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmanın hakimin onayı şartına bağlı bir sözleşme olduğu yönündedir[181].

TMK m. 184/V'te yer alan boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmelerin hakim onayı olmaksızın geçerli olmayacağına ilişkin hüküm emredici niteliktedir[182]. Hakim boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmeye geçerlilik kazandırmada geniş takdir yetkisine sahiptir[183]. Hakimin onayına kadar tarafların bir hukuki ilişki içerisinde olduğu ve bu süreçte dahi sözleşmeyle bağlı oldukları belirtilmelidir. Hakim, anlaşmayı emredici kanun hükümlerine, hukuka, kişilik haklarına, ahlaka uygunluk; kamu düzenine aykırılık; konusunun imkansız olup olmaması ve iradeyi sakatlayan haller açısından incelemek zorundadır. Hakim incelemesinde, hukuki cevaz, objektif uygunluk açık ve tam olma

---

177 **GRASSINGER**, s. 236.

178 **ESENER, Turhan** (1951) 'Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (3), s. 618; Yargıtay 2. HD, 14.2.1995 tarihli ve 925/1772 no'lu kararında *"Her ne kadar sözleşmenin boşanma davasının görüldüğü sırada yapılmış olma şartını arasa da söz konusu sözleşmenin boşanma davasından önce de yapılabileceğinin kabulü gerekmektedir."* demiştir.

179 *"Niteliği itibariyle bu tür anlaşmalar başkaca şekil şartına da bağlı değillerdir. Yazılı olarak mahkemeye verilebilecekleri gibi, tutanağa geçirtilmeleri de mümkündür."* Yargıtay 2. HD, 14.02.1995 tarihli 925/1772 no'lu kararı.

180 Bu konudaki ayrıntılı bilgi için bkz.: **GRASSINGER,** s. 239.

181 **ESENER** (1951), s. 612; **GRASSINGER,** s. 239; Benzer yönde Yargıtay kararı için bkz.: Yargıtay 2. HD, 16.12.1982 tarihli, 8159/9553 no'lu kararı.

182 **ESENER** (1951), s. 614; Boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin anlaşmaların hakimin onayına tabi tutulmasındaki amaç, boşanma aşamasındaki eşlerin içlerinde bulunduğu durum sebebiyle diğer eşin haksız isteklerini kabul etmesini engellemektir.; Yargıtay 2. HD 14.02.1995 tarihli 925/1772 tarihli kararında hakim onayın amacını, *"Hükmün esas amacı, boşanma davasının getirdiği baskılar nedeniyle bunalmış tarafı korumak, ezilmeyi önlemek, haksız çıkar sağlamalarını engellemek içindir."* şeklinde ifade etmiştir.

183 **AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ KARAMAN, Derya** (2014) Aile Hukuku, Yenilenmiş 16. Bası, Beta Yayıncılık. s. 282.

kriterlerini esas alır. Hakim, bu genel kriterler açısından inceledikten sonra, sözleşme serbestisi ve ahde vefa prensibi gereği anlaşmayı onaylar. Hakimin anlaşmayı uygun bulması ile anlaşma, boşanma hükmünün bir parçası haline gelmektedir[184]. Bu şekilde boşanma hükmü ile birlikte icra edilecektir.

Taraflardan birisi, boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmanın hükümleri ile bağlı kalmak istemiyorsa, hakimden gerekçelerini belirterek anlaşmayı onaylamamasını isteyebilir[185]. Ayrıca hakim yapacağı inceleme sonucunda, taraflar arasında yapılan bu anlaşmayı onaylamayabilir. Genel kabul çok yüksek miktarda tazminat noktasında anlaşılarak kocanın kişilik hakkının bir parçası olan boşanma hakkının kullanılmasının engellendiği ya da bu şekilde kadının boşanmaya ikna edildiği durumlarda hakimin kamu düzenine aykırılık sebebiyle sözleşmeyi onaylamamasıdır[186]. Hakim boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin anlaşmayı onaylamadığı takdirde sözleşme geçersiz olacak, hüküm ve sonuçlarını doğurmayacaktır. Ancak hakim tarafından böyle bir anlaşmanın onaylanmamasına rağmen; taraflar boşanma davasının ardından bu sözleşmeyi bir borçlar hukuku sözleşmesi olarak uygulayabilecektir.

Boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme ve mehre ilişkin anlaşma arasındaki ilişkiye benzer bir konu İsviçre Federal Mahkemesi'ne de konu olmuştur. Mahkeme[187] tarafların evlenirken TMK m. 202 vd. anlamında bir sözleşme yaptıklarında dahi bu anlaşmaların geçerli olabilmesi için TMK m. 184/V kapsamında hakimin onayına tabi tutulması gerektiğini belirtmiştir. Karara konu olayda taraflar mal ayrılığı rejimini seçtiklerine dair bir anlaşma yapmışlardır ve boşanma halinde kocanın karısına her yıl 5.000 ve en fazla 50.000 Frank vereceğini kararlaştırmışlardır. Sözleşmenin tarafı olan kadın bu miktarları mal ayrılığı rejimi ile feragat ettiği bedelin karşılığı olarak görmüştür. Koca ise yapılan anlaşma ile boşanma sonrasındaki taleplere ilişkin bir anlaşma yapıldığı

---

184 Böyle bir onay, bir taşınmazın mülkiyetinin devrine ilişkin ise mahkemenin onayı ile mülkiyetin mahkeme kararı ile geçmesi söz konusu olacaktır. **TEKİNAY,** s. 290; **TUTUMLU, Mehmet AKİF** (2009) Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku, C.: 2 Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, s. 1402.

185 **TEKİNAY,** s. 287.

186 **SEÇER, Öz** (2016) 'Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 7, S.: 2, s. 271-272; Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz: Yargıtay 2. HD, 4.2.2014 tarihli, E: 2013/11644, K: 2014/1866 no'lu kararı.

187 1.2.1996 tarihli İsviçre Federal Mahkemesi kararı, **GRASSINGER,** s. 239 vd.'da anılan karar.

kanaatindedir. Mahkeme bu sözleşmeyi boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin bir sözleşme olarak değerlendirmiştir[188].

Kanaatimizce mehre ilişkin sözleşmenin boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin bir sözleşme olarak değerlendirilmesi hususunda şunlara dikkat etmek gereklidir: Öncelikle mehir sözleşmesinin yapılma anı resmi nikahın hemen ardından yapılan dini tören sırasındadır. Bu kapsamda evlilik birliğinin kurulduğu sırada boşanmaya ilişkin bir feri sonuç sözleşmesi yapmalarını beklemek hayatın olağan akışına aykırı olacaktır[189]. İkinci olarak mehir sözleşmesinde, mehrin ödeneceği zamanın boşanma anı olarak belirlenmesi taraflar arasında boşanma durumunda mali sonuçlara ilişkin bir anlaşma teşkil etmemekte yalnızca bedelin ödeneceği zamanı ifade etmektedir. Dolayısıyla ifa zamanının boşanmaya bağlanması salt bir anlaşmanın boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme olarak nitelendirilmesinde eksik kalacaktır. Ayrıca boşanma anına kadarki süreçte gerek ulusal anlamda gerek tarafların ekonomik durumlarında yaşanacak değişmeler bazı sorunları beraberinde getirebilecektir. Şöyle ki kocanın anlaşmanın yapılmasının ardından ekonomik anlamda zarar görmesi halinde taraflar arasındaki sözleşmede değişik yapılabileceği gibi; hakimin onayına kadar bir özel hukuk sözleşmesi niteliğini taşıyacak bu anlaşmanın uyarlanması da talep edilebilecektir. Ancak bir sözleşme değişikliğinin yapılmadığı ya da taraflar böyle bir talepte bulunmadığı halde sözleşme boşanma davası sırasında hakimin önüne gelmiş ise ne olacaktır? Hakim tarafından sözleşmeye müdahale mümkün değildir. Hakimin boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin bir sözleşmede yalnızca onaylama ya da onaylamama yetkisi bulunmaktadır[190]. Taraflardan ekonomik anlamda zarar görecek kişinin sözleşmenin reddini talep etmesi halinde hakim sözleşmeyi onaylamayabilir. Yahut hakimin sözleşmeyi ahde vefa ilkesine göre değerlendirmesi sonucu onaylamaması mümkündür. Böyle bir red kararı ile ise mehir talebi olumsuz sonuçlanacaktır. Taraflarca

---

188 Mahkeme karar gerekçesinde, sözleşme yapılması sırasında tarafların henüz evlenmek üzere olduğunu; dolayısıyla mevcut duygusal yakınlıkla birlikte sözleşmede menfaat dengesizliğinin bulunmasının muhtemel olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple de tarafların bu şekilde yaptıkları anlaşmanın, TMK m. 184/IV uyarınca hakim onayına tutulmasını isabetli bulmuştur, bkz. **GRASSINGER,** s. 240.

189 **ÖZTAN** (1998), s. 396-397. Bu sebeple federal mahkeme kararındaki duygusal yakınlık sebebiyle menfaat dengesizliği ihtimaline katılmakla birlikte; yapılan mehre ilişkin anlaşmanın değerlendirilmesinin farklı gerekçelere bağlı olması kanaatindeyiz.

190 Hakim anlaşmalı boşanma dışında bir sebebe dayanan boşanma davalarında yapılan boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmeler için gerekli gördüğü değişiklikleri yapamaz ve bu hususta taraflara öneride bulunamaz. Ya sözleşmenin tamamıyla onaylanması ya da reddedilmesi gerekmektedir. **GENÇCAN, Ömer Uğur** (2006) Boşanma Hukuku, 1. Basım, Yetkin Yayınları. s. 484; Kısmen onaylama hususunda Tekinay, bunun mümkün olduğunu; bu durumun sınırını da onaylanmayan kısım olmasaydı anlaşmanın yapılacak olmamasının oluşturduğunu ifade etmektedir. **TEKİNAY,** s. 289.

boşanmanın ardından yeni bir sözleşme olarak yapmadığı ya da redde rağmen ifada bulunmadığı sürece mehrin yeniden talep edilme olanağı da ortadan kalkacaktır.

Başka bir bakış açısı ile tarafların boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmede mehir kararlaştırmaları durumu değerlendirildiğinde ise mehrin hangi niteliği taşıdığına bakılmalıdır. TMK m. 174/I'de boşanma sebebiyle maddi tazminat, m. 175'te ise yoksulluk nafakası düzenlenmiştir. Maddi tazminatın şartları kanunda mevcut veya beklenen bir menfaatin zedelenmesi, kusursuz veya daha az kusurlu olma olarak belirtilmiştir. Yoksulluk nafakasında ise kanun koyucu boşanma yüzünden yoksulluğa düşme, kusurun daha az olması hallerinde diğer tarafın mali gücü oranında nafaka istenmesini mümkün kılmıştır. TMK m. 176/I'de maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının irat biçiminde ya da toptan ödenmesi hususunda karar verilebileceği belirtilmiştir. Mehrin gayesi ile tazminat ve nafaka talep etme şartı değerlendirildiğinde; taraflarca boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmede mehir kararlaştırılması halinde bu talep nafaka olarak değerlendirilecektir. Ancak bu durumda kadının ayrıca nafaka talep etmesi halinde bu talebi reddolunacaktır. İslam hukukunda mehrin bir manevi tazminat işlevi gördüğü de kabul edilmektedir. TMK m. 174/II'de düzenlenen boşanma sebebiyle kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu taraftan manevi tazminat istemine ilişkin kısmın ise mehre ilişkin anlaşmalar kapsamında değerlendirilmesi kanaatimizce mümkün değildir. Zira mehre ilişkin anlaşmalarda kararlaştırılan mehir, bir kişilik hakkı zedelenmesini iyileştirme amacı değil; kadının İslam hukukunca boşanma sebebiyle yaşayacağı üzüntüyü gidermektir.

Sonuç olarak mehre ilişkin anlaşmaları boşanmanın feri sonuç sözleşmesi olarak nitelemek kanaatimizce isabetli bir değerlendirme ve niteleme teşkil etmeyecektir.

3.2.2. Mehre İlişkin Anlaşmaların Mal Rejimleri Kapsamında Değerlendirilmesi Gerektiği Görüşü

Mehir sözleşmesinin, mal rejimleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşü de bulunmaktadır[191]. *Nomer,* milletlerarası özel hukuk kapsamında mehrin hukuki niteliğini değerlendirirken mehir sözleşmesini, nikah akdi sırasında yapılan ve kadına bir malvarlığı

[191] **NOMER, Ergin** (2015) Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 21. Bası, Beta Yayıncılık, s. 263; **ULUÇ, Yusuf** (2014) Mal Rejimleri ve Tasfiyesi, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 615.

değeri kazandırma amacıyla mal ve paraya ilişkin bir sözleşme olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda da mehrin mal paylaşımı niteliğinin ağırlıklı olması sebebiyle mal rejimleri kapsamında nitelendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir[192]. Bu görüş, her ne kadar milletlerarası özel hukukta bağlama noktasına ilişkin bir görüş gibi görünse de mehir sözleşmesinin mal rejimlerine ait olup olmadığını değerlendirmek açısından da önemlidir.

Türk hukukunda İsviçre Medeni Kanunu'ndan yapılan iktibas ile 743 sayılı MK'nın kabulünde İsviçre'de yasal mal rejimi olarak geçerli olan mal ortaklığı rejiminin aksine Türk hukukunda İslam hukukunun da etkisiyle varlığını sürdüren mal ayrılığı rejiminin uygulanmasına karar verilmiştir[193]. Mal ayrılığı rejiminde eşlerin evlendikten sonra edindikleri malları üzerinde diğer eş lehine bir kazanım doğmamakta; malı edinen kişinin malvarlığı üzerindeki mutlak yetkisi korunmaktadır[194]. Bir başka ifade ile eşler evlenmekle mallarının yönetimi ve mallarından yararlanma hususunda sınırlandırılmamaktadır. Mal ayrılığı rejiminin zamanla ihtiyaçlara cevap vermemesi ve özellikle boşanma durumunda kadının aleyhine sonuçlar doğurması gerekçesi ile Avrupa'daki mal rejimlerine ilişkin yeni çalışma[195] ve değişiklikler de esas alınarak Türk hukukunda da mal rejimleri hukukuna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 4721 sayılı TMK m. 202/I'de yer alan, *"Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır. Eşler mal rejimi sözleşmesiyle kanunda belirtilen diğer rejimlerden birini kabul edebilir."* hükmü ile Türk hukukunda yasal mal rejimi olarak edinilmiş

---

192 **NOMER,** s. 263.

193 İslam hukukunda da esas kabul edilen mal ayrılığı rejiminin varlığını sürdürmesinin gerekçesi olarak Türk örf ve adetlerinin olduğu ve mal ayrılığı rejiminin kadının ekonomik özgürlüğünü sağlama noktasında daha doğru olduğu belirtilmiştir**. ŞIPKA, Şükran** (2013) Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, 1. Baskıdan Tıpkı 3. Basım, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 6; **HATEMİ / KALKAN OĞUZTÜRK**, s. 4.

194 Bununla birlikte evliliğin devamı süresince eşlerin edindiği mallar üzerinde de şahsi mülkiyetleri oluşmaktadır. Evliliğin devamında edinilen mallarda eğer eşlerden hangisine ait olduğu tespit edilemeyen malvarlığı olursa bu durumda o değerin eşlerin paylı mülkiyetinde olduğu kabul edilir. Evlenmeyle birlikte geçerli olan mal ayrılığı rejiminde, eşlerin kendi malvarlığı değerleri üzerindeki tasarruf yetkisi de sınırlanmamaktadır. Ayrıca malların yönetimi ve mallardan yararlanma konusunda eşler bizzat sahip oldukları malvarlığı değerleri üzerinde tam yetkili olmaya devam etmektedir. Mal ayrılığı rejiminin tasfiyesi de bu anlamda teknik bir tasfiyeden öteye gitmemektedir. Ayrıca Yasal mal rejimi olarak mal ayrılığı rejiminin belirlendiği süreçte eşlerin dilerse mal rejimine ilişkin sözleşme yapabileceği kabul edilmiştir. Bu kapsamda eşlerin seçimlik diğer mal rejimlerini seçmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

195 Almanya'da 1957 yılında kabul edilen kazanç ortaklığı, Fransa'da 1966 yılı itibariyle uygulanan edinilmiş mallara katılma rejimi vb. Ayrıca, özellikle eşlerin eşit haklara sahip olması düşüncesi ve bu kapsamdaki uluslararası sözleşmeler bu yöndeki değişime zemin hazırlamıştır. Örn: BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW). **ŞIPKA**, s. 7-8.

mallara katılma rejimi benimsenmiştir[196]. Edinilmiş mal, TMK m. 219'daki ifadesi ile her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği mal varlığı değeridir. Kural olarak eşler bu malvarlığı değerlerinde kanunda öngörülen sınırlar içerisinde serbestçe tasarruf edip yararlanabilir[197].

Ancak TMK m. 202/I' de tarafların isterlerse kanunda öngörülmüş olan mal rejimlerinden birini, yapacakları mal rejimi sözleşmesi ile seçebileceği hüküm altına alınmıştır. Belirtilmelidir ki yapılacak bu sözleşme yalnızca kanunda öngörülmüş mal rejimleri ile sınırlıdır ve taraflar bu sınırlamanın dışına çıkamayacaktır. Kanunda öngörülen seçimlik mal rejimleri mal ortaklığı, mal ayrılığı ve paylaşmalı mal ayrılığı rejimidir. Kanun koyucu tarafların yapacakları sözleşmeye ilişkin içerik, ehliyet, şekil hususlarını TMK m. 203 vd.'da düzenlemiştir.

Bunun yanında eşlerin mal rejimleri kapsamında yapabilecekleri değişikliklerden bir diğeri mal rejiminin içeriğini düzenleme noktasındadır. Eşler, TMK m. 203 kapsamında aralarında yasal mal rejimi ya da seçimlik mal rejimlerinden birisi uygulanırken mal rejiminin içeriği noktasında düzenleme yapma hususunda da özgürdürler. Ancak bunun sınırını mal rejiminin özü ve amacının oluşturduğu kabul edilmektedir[198]. Bu düzenlemelerden eşlerin mal rejimi dışındaki ekonomik ilişkilerinde yapacakları düzenlemelerin mal rejimi sözleşmesi kapsamında yer alabileceğini savunan yazarlar vardır[199]. *Aldemir*'e göre de eşlerin şekil şartına bağlı olmayan ekonomik ilişkilerini mal rejimi sözleşmesinde düzenlemesi noktasında bir engel bulunmamaktadır.

Eşlerin mal rejimleri kapsamında düzenleme yapabilecekleri bir başka durum tasfiye anıdır. Edinilmiş mallara katılma rejiminin sona ermesi bakımından TMK m. 226/III'te yer alan *"Eşler karşılıklı borçları hakkında düzenleme yapabilir."* hükmü ile tarafların tasfiye anında çeşitli düzenlemeler yapabileceği kabul edilmiştir. Ancak bu hüküm yalnızca

---

196 *"Kaynak Kanun olan İsviçre Medeni Kanunu yasal rejim olarak "mal birliği" rejimini benimsemiş idi. Ancak, İsviçre'de eşlerin mal rejimini düzenleyen altıncı bölümü (SechsterTitel) 1 Ocak 1988 tarihinde yürürlüğe giren 5 Ocak 1984 tarihli bir Kanunla yeni baştan düzenlenmiş, mal birliği olarak geçerli olan yasal mal rejimi bu değişiklikte "Edinilmiş Mallara Katılma" (Errungenschaftsbeteiligung) olarak kabul edilmiştir. Uygulamada hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurduğu gözden kaçırılmayarak Ülkemizde geçerli olan "mal ayrılığı" rejiminin değiştirilmesi cihetine gidilerek bunun yerine yeni tasarıda "edinilmiş mallara katılma rejimi" yasal mal rejimi olarak kabul edilmiştir."* Genel Gerekçe.

197 **ULUÇ,** s. 290.

198 **ÖZTAN** (2015), s. 405-406; **ALDEMİR, İpek Betül** (2018) Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Taraf İradelerinin Etkisi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 19.

199 **ALDEMİR,** s. 21.

edinilmiş mallara katılma rejimi için öngörülmüştür. Ayrıca belirtilmelidir ki eşlerin mal rejimi süresince veya tasfiye aşamasında yapacakları mal varlığına ilişkin her sözleşme mal rejimi sözleşmesi olarak nitelendirilmeyecektir[200].

Bu noktada mehrin yasal mal rejimlerinde nerede olduğu, yasal mal rejimi veya seçimlik mal rejimi kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği ya da taraflar arasında sözleşme özgürlüğü çerçevesinde yapılan mal rejiminin içeriğini düzenleyen bir sözleşme veya bir tasfiye sözleşmesi niteliğinde olup olmayacağını değerlendirmek gerekmektedir.

Mehre ilişkin anlaşmaların mal rejimleri kapsamında olmasına ilişkin görüş değerlendirildiğinde öncelikle bu hususun esasen İslam hukukunda karşılık bulduğu belirtilmelidir. Zira mal ayrılığı rejiminin getirdiği zararları azaltmak maksadıyla öngörülen mehir kurumu kadın lehine mal varlığı değeri kazandırma amacıyla, İslam hukuku çerçevesinde önem arz etmektedir. Ancak İslam hukukunda dahi mehre ilişkin yapılan anlaşmalar bir mal rejimi sözleşmesi niteliğinde değildir. Zira eşler arasında bir sözleşme yapılmamış olsa dahi mehir borcu kendiliğinden doğmaktadır. Dolayısıyla mal rejimleri hükümleri ile bağlantısı amaç bakımından aleyhe sonuçları kaldırma noktasında olsa dahi, hukuki nitelik kapsamında yer almamaktadır. Türk hukuku bakımından incelendiğinde ise yasal mal rejimi olarak belirlenmiş edinilmiş mallara katılma rejimi kanaatimizce evlilik sonrası eşlerin edinmiş olduğu malvarlığı değerlerinde kanunun öngördüğü istisnalar dışında eşit paya sahip olmalarını öngörerek kadın aleyhinde oluşabilecek durumların önüne geçmiştir.

Seçimlik mal rejimini öngören sözleşmeler bakımından da mehre ilişkin anlaşmaların salt bir rejim sözleşmesi olduğu söylenemeyecektir. Zira kanun bu hususstaki şartları ve düzenlemeleri kati surette öngörmüştür.

Mehre ilişkin anlaşmaların taraflar arasında sözleşme özgürlüğü çerçevesinde mal rejiminin içeriğini düzenlemeyi öngören bir sözleşme olarak değerlendirilmesi ise kanaatimizce mümkündür. Bu durumda tarafların yaptıkları sözleşme ile yeni bir kişisel

---

200 **ALDEMİR,** s. 2-3; Tarafların tasfiye sözleşmesi sırasında da TBK kapsamında düzenleme yapabilmeleri söz konusudur. Eşlerin tasfiye sözleşmesi sırasında yapabilecekleri sözleşmelerden birisini diğer eşe yapmış olduğu bir kazandırmayı düzenleyen ya da ortadan kaldıran bağışlama da oluşturabilir. **ALDEMİR,** s. 160.

mal belirleme noktasında anlaşmaya vardıkları düşünülebilecektir. TMK m. 226'da yer alan eşlerin birbirleri arasındaki borçları düzenleyebileceği hüküm, edinilmiş mallara katılma rejimi için bir ispat niteliğindedir. Diğer mal rejimlerinden birinin seçilmesi halinde de rejimin özüne dokunulmuş olmayacaktır. Zira böyle bir düzenleme aslında taraflarca zaten kanunda kişisel mallar arasında yer alan karşılıksız kazandırma yolu ile edinilen kazandırmaların kapsamını genişletmekten başka bir sonuç doğurmamaktadır. Zira eşlerin karşılıksız kazanma yoluyla edindikleri değerler onların kişisel malı sayılmaktadır[201]. Tasfiye anlaşması sırasında taraflarca yapılacak bir anlaşma ile mehir kararlaştırılması durumunda da benzer bir durum söz konusudur. Her iki halde de taraflar aslında borçlar hukukunun kendileri için öngörmüş olduğu sözleşme özgürlüğünden hareketle bu düzenlemeyi yapmış kabul edilecektir.

Mehre ilişkin anlaşmaların mal rejimleri kapsamında değerlendirilememesinin bir başka sebebi kanaatimizce mehir borçlusunun aslen koca olması gerekmekle birlikte, İslam hukukunda bir üçüncü kişinin de bu borcu ödemeyi vaat edebilmesidir. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde, mehir talebi ayrı bir sözleşmeye dayanak teşkil edecektir. Aynı zamanda mahkemenin davayı görev yönünden reddetmesi ile uyuşmazlıklar artacaktır[202].

Sonuç olarak kanaatimizce mal rejimlerine ilişkin hükümler dikkate alındığında mehre ilişkin anlaşmaların edinilmiş mallara katılma rejimi kapsamında TMK m. 220/II gereği kişisel mal olarak değerlendirileceği kesindir. Ancak bu anlaşmaların salt bir mal rejimi müessesi olduğunu söylemenin mümkün olmadığı belirtilmelidir. Ayrıca mehre ilişkin anlaşmaların mal rejiminin içeriğini düzenleme noktasında ve tasfiye sözleşmesinde kararlaştırılması mümkündür; ancak bu mehri doğrudan mal rejimleri kapsamında değerlendirme sonucunu doğurmayacaktır.

Boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme görüşünde değinilen İsviçre Federal Mahkemesi kararının mehre ilişin anlaşmalar çerçevesinde yapıldığı düşünüldüğünde, kocanın karısına mal ayrılığının sonucu olarak boşanma durumunda ödemeyi kararlaştırdığı kısmı yine bir mal rejimi sözleşmesi olarak ifade etmek mümkün değildir. Tarafların mal ayrılığı rejimini seçmesi ile bir seçimlik mal rejimi kararlaştırdıkları sarihtir. Ancak bundan doğacak sonuçların bir kısmını boşanmadan sonra ifa etmeyi kararlaştırsalar

201 **ÖZTAN** (2015), s. 451.
202 Benzer karar için bkz. Yargıtay 8. HD. 15.03.2012 tarihli, E: 2011/3941 K: 2012/1858 no'lu kararı.

dahi boşanmanın ardından mal rejimi sona ereceği için yapılan anlaşma kanaatimizce yine boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin bir anlaşma da değil; taraflarca TMK m. 193 kapsamında hukuki işlemlerde serbesti sebebiyle yaptıkları anlaşma olarak kabul edilmelidir.

3.3. Mehrin Borçlar Hukuku Kurumlarına Göre Hukuki Niteliği

3.3.1. Mehre İlişkin Anlaşmaların Geçersiz Olduğu Görüşü

3.3.1.1. Genel Olarak

Mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin bir görüş TBK m. 27 kapsamında geçersiz olduğudur[203]. Türk Borçlar Kanunu'na göre borcun kaynaklarından birisini sözleşmeden doğan borçlar oluşturmaktadır[204]. Sözleşme kavramı kanunda tam anlamıyla tanımlanmamakla birlikte, TBK m. 1/I, *"Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur."* hükmünü ihtiva etmektedir. TBK'da yer alan unsurlarla[205] birlikte sözleşmeyi, hukuki bir sonuç elde etmek isteyen tarafların, bu sonuca yönelik karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarından oluşan hukuki işlem olarak tanımlamak da mümkündür[206].

Borçlar hukukunun temel ilkelerinden biri olan irade özerkliği ilkesi, içerisinde sözleşme özgürlüğünü de barındırmaktadır. Sözleşme özgürlüğüne ilişkin TBK m. 26'da, *"Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce*

---

203 Bu görüş için bkz. **ÖZTAN** (1998), s. 393.

204 6098 sayılı TBK'ya göre borç ilişkilerinin kaynakları sözleşmeden doğan borçlar, haksız fiilden doğan borçlar ve sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar olmak üzere 3 ana başlıktan oluşmaktadır.

205 TBK m. 1'de yer alan taraflar ibaresi ile sözleşmenin tek taraflı olmayan bir hukuki işlem olduğu anlaşılmaktadır. Karşılıklılık ile amaçlanan tarafların iradesinin sözleşme ilişkisine girecekleri tarafa açıklanmasıdır. İradenin birbiri ile uygunluğu ise tarafların aynı hukuki sonuca yönelik açıklamalarını ifade etmektedir. Tarafların iradelerinin uygunluğu gerçek uygunluk olabileceği gibi güven teorisine göre uygun olması da mümkündür. iradelerde yaşanan uygunsuzluk bir başka ifade ile irade uyuşmazlığı söz konusu olduğunda kurucu unsurlar tamamlanmadığı için bir sözleşmeden bahsedilemeyecektir. **EREN, Fikret** (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, s. 212-213; **TERCIER Pierre / PICHONNAZ, Pascal / DEVELİOĞLU, H. Murat** (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, s. 149-151; **CANSEL, Erol / ÖZEL, Çağlar** (2014) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, s. 95-96.

206 **EREN** (2019), s. 211; **OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, Turgut** (2018) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.: 1, Gözden Geçirilmiş 16. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 43.

belirleyebilirler." hükmü yer almaktadır[207]. Ancak kanun koyucu bu ilkeyi mutlak olarak benimsememiş ve bazı sınırlar öngörmüştür. Kanun koyucu bu sınırları TBK m. 27/I'de *"Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkansız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür."* şeklinde belirtmiştir. Dolayısıyla kişiler bir sözleşme akdederken kural olarak özgür olmakla birlikte kanunun öngördüğü bazı hususlar açısından bu özgürlükleri kısıtlanmıştır.

Mehrin kanunilik özelliğini kaybetmesinden sonra mehre ilişkin yapılan anlaşmalar artık bir özel hukuk sözleşmesi olmuştur. Bu kapsamda sözleşmeler için geçerli olan TBK m. 27'ye ilişkin sınırlamaların; mehre ilişkin anlaşmalarda da mevcut olması gerekmektedir. Bu noktada doktrinde yer alan görüşlerden birini mehre ilişkin anlaşmaların, hangi kuruma dahil olduğuna bakılmaksızın, TBK m. 27'ye aykırı olduğu, bu sebeple de geçersiz sayılması gerektiği oluşturmaktadır. Çalışmanın bu kısmında geçersizlik görüşünün dayandığı sebepler ayrıntılı olarak incelenecektir.

3.3.1.1.1. Kanunun emredici hükümlerine aykırılık sebebiyle geçersizlik görüşü

Bir görüşe göre mehre ilişkin anlaşmalar kanunun emredici hükümlerine aykırıdır ve bu sebeple geçersiz sayılmalıdır[208].

Kanun hükümlerinin bir kısmı tarafların iradesine bağlı olarak değiştirilemez, kati surette emredici niteliktedir. Sözleşmeler kanunun bu emredici hükümlerine aykırı surette olamazlar[209]. Kişilerin emredici hükümlere aykırılık ihtiva eden bir sözleşme yapması halinde; TBK m. 27/I gereğince, yaptıkları sözleşme kanunun[210] emredici hükümlerine aykırı olması sebebiyle geçersiz olacaktır.

---

[207] Kanunda düzenlenen sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğü olmakla birlikte sözleşme özgürlüğü içinde çeşitli anlamlar barındırmaktadır. Bu ilke kapsamında sözleşme yapacak taraflara sözleşmenin karşı tarafını seçme, içeriğini belirleme, sözleşmeyi kurma ve sona erdirme konusunda serbesti tanınmıştır. **SAYMEN, Ferit H. / ELBİR, Halid K**., (1958) Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, Birinci Cilt, İsmail Akgün Matbaası, s. 132.

[208] Bu görüş için bkz.: **ÖZTAN** (1998), s. 393; Ayrıca bkz.: Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli E: 1959/14, K: 1959/30, Karşı oy yazısı.

[209] **EREN** (2019), s. 359; **SAYMEN/ELBİR,** s. 137; **REİSOĞLU, Safa** (2013) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Bası, Beta Yayıncılık, s. 134; **FEYZİOĞLU,** s. 235.

[210] TBK m. 27/1'de her ne kadar kanunun emredici kurallarına aykırılık ibaresi kullanılsa da buradan anlaşılması gereken emredici hukuk kurallarıdır. **KILIÇOĞLU, Ahmet** (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 20. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 105.

Mehre ilişkin anlaşmaların kanunun emredici hükümlerine aykırı olduğunu bu sebeple de geçersiz olması gerektiğini savunanların ileri sürdüğü ilk sebep mehir borcunun evlenmenin doğal bir sonucu olarak doğmasıdır[211]. İslam hukukunda benimsenen sistemde nikah akdi sırasında mehir hiç kararlaştırılmasa hatta mehrin hiç ödenmeyeceği üzerinde taraflar anlaşmaya varsalar dahi kadının mehr-i misile hak kazandığı kabul edilmektedir. Ancak böyle bir borcun Türk hukukunda yer alan hiçbir düzenleme ile kendiliğinden doğması mümkün değildir. Dolayısıyla mehre ilişkin böyle bir talep de kanunun emredici hükümlerine aykırılık sebebiyle reddedilmelidir.

Mehre ilişin anlaşmaların geçersizliğine ilişkin sürülen ikinci sebep, mehrin İslam hukukunda düzenlenen talaka bağlanan bir sonuç olmasıdır[212]. Zira taraflar aralarında yaptıkları mehir anlaşması ile mehir bedelinin boşanmanın gerçekleşmesi ihtimalinde muaccel olacağını kararlaştırabilecektir. İslam hukukunda boşanmaya ilişkin benimsenen görüş boşanmanın serbest olmasıdır. Bu görüşe göre, tarafların karşılıklı irade beyanlarıyla kurulan evliliğin aynı şekilde sona ermesi mümkündür. Yani taraflar dilerse anlaşmaya vararak dilerse evlenirken ortaya koydukları serbest irade gibi tek taraflı olarak evliliği sona erdirebilmelidir[213]. Gerçekten de İslam hukukunda en yaygın boşanma şekli, erkeğe tanınmış olan talak ile boşanmadır[214]. Talak ile boşanmayı kısaca erkeğin tek taraflı irade beyanı ile evliliği sona erdirmesi olarak tanımlamak mümkündür.

Türk hukukunda boşanmaya ilişkin bir sebebe bağlı olma ve hakimin hükmüne dayanma ilkesi benimsenmiştir[215]. Boşanmanın gerçekleşebilmesi için eşlerden birinin, açacağı davada kanunda yer alan sebeplerden birine dayanması ve hakimin bunun sonunda boşanmaya hükmetmesi gerekmektedir[216]. Aileye ve ailenin korunmasına önem veren kanun koyucu, boşanmanın sınırlı sayıdaki sebepleri ile boşanma davası hakkında ayrıntılı hükümlere, hem 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nde[217] hem de 4721 sayılı Türk Medeni

---

211 Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli E: 1959/14, K: 1959/30, Karşı oy yazısı.

212 Bu görüş için bkz.: **ÖZTAN** (1998), s. 393.

213 **AKINTÜRK / ATEŞ,** s. 238.

214 İslam hukukunda talak, boşanma açısından yalnızca bir türdür. İslam hukukunda boşanma türleri ve sebepleri açısından ayrıntılı bilgi için bkz. : **YILMAZ, İbrahim** (2006) Yetki ve Sistem Açısından İslâm Hukukunda Boşanma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

215 **AKINTÜRK / ATEŞ KARAMAN,** s. 239.

216 **AKINTÜRK / ATEŞ KARAMAN,** s. 235; **DURAL, Mustafa / OĞUZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper** (2013) Türk Özel Hukuku Cilt: 3 - Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, s. 102.

217 743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki sisteme göre m. 129-134 arasında boşanma sebepleri düzenlenmiş olup; bunlar zina, cana kast, pek fena muamele, cürüm ve haysiyetsizlik, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılmasıdır. 4.5.1988 tarihinde ve 3444 sayılı Kanunla getirilmiş değişiklikler ile de

Kanunu'nun Aile Hukuku'nu düzenleyen kitabında[218] yer vermiştir. Bu hükümlere dahil olmayan herhangi bir sebeple eşlerin mahkemeye başvurması boşanma açısından bir önem arz etmeyecektir.

İşte İslam hukukunda boşanmada talak usulünün benimsenmesinden ve gerek 743 sayılı MK gerekse 4721 sayılı TMK'da ise boşanma sebepleri arasında talaka yer verilmemesinden dolayı boşanmaya bağlı mehir borcunun, kanuna aykırı olması sebebiyle doğamayacağına ilişkin bir görüş mevcuttur.

Son olarak belirtilen bir diğer sebep ise boşanmanın mali sonuçları TMK'da açıkça düzenlenmiştir. Mehir ise boşanmanın bir mali sonucu olarak yer almamaktadır. Tarafların daha evlenirken boşanma halinde ödenecek mehre ilişkin yaptıkları anlaşmalarda kararlaştırılan mehir bedelinin, boşanmanın bir mali sonucu olarak verilmesi hali doğurduğu için geçersiz sayılması gerektiği ifade edilmektedir. Zira İslam hukukunda mehrin tamamının ödenmeyeceği hallerin Türk hukukunda bir sonuca bağlanmaması; maddi-manevi tazminat ve nafaka kapsamına girmeyen mehrin, özellikle de kadının kusurlu olması veya diğer şartları sağlamaması durumunda dahi kadına menfaat kazandırması sebebiyle kanuna aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmektedir.

Mehrin kanunun emredici hükümlerine aykırı olduğu bu sebeple geçersiz sayılması gerektiğine ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, öncelikle mehrin evlenmenin bir sonucu olarak ortaya çıkması hali değerlendirilmelidir. Kanaatimizce tarafların evlenme ile mehre ilişkin bir anlaşma yapmaları durumunda bu anlaşma sözleşme özgürlüğü çerçevesinde ve tarafların irade serbestisi ilkesiyle bağlantılı olarak değerlendirmeli; kanunun sözleşme özgürlüğünü kısıtlayan diğer hükümlerine aykırılık göstermedikçe geçerli sayılmalıdır. Zira evlenme töreni sırasında veya resmi nikah sonrası dini tören esnasında tarafların mehre ilişkin anlaşma açısından irade beyanında bulunmaları tarafların bağlı olmak

---

modern hukuk sitemlerinde boşanma sisteminin dayandığı anlaşmalı (rızai) boşanma sistemi ile fiilen ayrı yaşama süresi sonunda gerçekleşen boşanma da hukuk sistemimize girmiştir.

[218] 4721 sayılı TMK kapsamında boşanma sebeplerini, Zina, TMK m. 161; Hayata kast, pek kötü muamele ya da onur kırıcı davranış, TMK m. 162; Küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, TMK m. 163; Terk, TMK m. 164; Akıl hastalığı, TMK m. 165; Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, TMK m. 166/I,II; Anlaşmalı boşanma, TMK m. 166/III oluşturmaktadır. Sayılan boşanma sebepleri kapsam ve nitelik bakımından birbirinden farklıdır. Zira sebeplerin bir kısmı belirli olgulara dayanmakta iken bir kısmı açısından genel olguların varlığı belirli şartlar altında boşanmak için yeterli görülmüştür Bu açıdan genel ve özel boşanma sebepleri olarak sınıflandırılması mümkün olan sebepleri başka açıdan mutlak ve nisbi boşanma sebepleri olarak da iki gruba ayırmak mümkündür. Boşanmaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **AKINTÜRK / ATEŞ KARAMAN,** s. 238 vd.

istedikleri bir borç ilişkisine girdiklerine karine teşkil edecektir[219]. İkinci olarak mehrin talaka bağlı olduğu, bu sebeple geçersiz sayılması gerektiği görüşüne katılmak mümkün değildir. Zira mehir, talak sonucu verilen bir bedel değil, evlenirken verilmesi kararlaştırılan ancak verilmesi kimi zaman evlilik birliğinin sona ermesi şartına bağlanan bir kurumdur. Mehre ilişkin bir anlaşma yapılmasa dahi mehir borcunun doğacağının kabulü Türk hukuku bakımından kanunda böyle bir hüküm yer almadığı için mümkün değildir. Ayrıca mehr-i misili doğuran diğer sebep olan hiç mehir verilmeyeceğinin kararlaştırılması durumunda mehir verilmesine ilişkin taleplerin kanuni bir dayanağı olmadığı için sonuca bağlanamayacağı, ilk durumda sözleşmenin temel unsuru olan iradenin olmaması ve ikinci durumda iradenin olumsuz olarak var olması sebebiyle, açıktır. Son olarak mehrin boşanmanın mali sonucu olarak doğamayacağına ilişkin görüşe kanuni bir dayanağının bulunmaması ve boşanmanın mali sonuçlarının kanunda sınırlı şekilde belirlenmesi sebebiyle katılmaktayız.

3.3.1.1.2. Ahlak ve adaba aykırılık sebebiyle geçersizlik görüşü

Mehre ilişkin anlaşmaların TBK m. 27/I uyarınca geçersizliği görüşünün bir diğer sebebini; bu anlaşmaların ahlak ve adaba aykırı olması oluşturmaktadır[220]. Bu görüşün kabul edilebilirliğini değerlendirilmek için öncelikli olarak ahlak ve adaba aykırılık hususunun incelenmesi gerekmektedir.

TBK m. 27'de sözleşme özgürlüğünü yalnızca hukuk kuralları ile değil aynı zamanda ahlak kuralları ile de sınırlanmıştır[221]. Kanun koyucu ahlak ve adaba uygunluğu pek çok yerde[222] aramakla birlikte; bu kavramın anlam ve içeriğine ilişkin bir hüküm ihtiva etmemektedir. Ahlak kavramının subjektif olması ve evrensel bir ahlak tanımının yapılamaması nedeniyle; maddenin içerdiği anlamı açığa kavuşturmak için bu kavramın somutlaştırılması önem arz etmektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki TBK m. 27'de yer alan

219 **KILINÇ / KILINÇ,** s. 109-110.
220 **ÖZTAN** (1998), s. 394; *"Bazı fıkıh kitaplarındaki dikkatsizce yazılmış ibareler, mehrin bir yan borç değil de evlenme sözleşmesinde kocanın asli edimi imiş gibi sayılması yanlış kanısını uyandırdığından, Medeni Hukuk'un yürürlük devrinde mehrin ahlaka aykırı sayılması fikri uyanmıştır."* **HATEMİ** (1976), s. 83, dn. 36.
221 **REİSOĞLU** (2013), s. 138.
222 Örneğin, TBK m. 49, 81, 176, 527.

hukuki işlemin ahlaka (ve adaba) uygunluğu ile kastedilen, genel ahlaka uygunluktur[223]. Bir başka ifade ile sözleşmenin geçersizliğine yol açacak olan ahlaka aykırılık objektif ahlaka aykırılıktan doğmaktadır. Dolayısıyla hakim bu noktada kendisinin veya tarafların özel ahlak anlayışını esas alarak sonuca ulaşmayacaktır[224]. Genel ve objektif ahlak kavramı ile anlatılmak istenenin ne olduğuna ilişkin doktrinde yer alan hakim görüş, bir toplumda yaşayan ortalama ve makul, dürüst kişilerin düşünce ve anlayışlarına aykırı düşen şeylerin ahlaka aykırı kabul edilmesidir[225]. Ahlaka aykırılık hususu taraflarca ileri sürülmese dahi hakim tarafından re'sen gözetilecek bir hususdur. Ayrıca ahlaka aykırı anlaşmanın aynı zamanda hukuka aykırı bir anlaşma olduğunu da kabul etmek gerekmektedir[226].

Belirtilmelidir ki herhangi bir hükümde ifade edilmiş olmasa dahi konusu veya amacı ahlaka aykırı olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüz sayılmalıdır[227]. Kanunun emredici hükümlerinde yer almasa da ahlaka aykırılığın bulunduğu durumlar bizzat sözleşmenin

---

223 **EREN** (2019), s. 363; **SAYMEN / ELBİR**, s. 139; **ESENER, Turhan** (1969) Borçlar Hukuku I, Ankara s. 204; **REİSOĞLU** (2013), s. 138; **FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin** (1976) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.: 1, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Fakülteler Matbaası. s. 242; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 85.

224 **EREN** (2019), s. 363.

225 Doktrinde yer alan bir diğer görüş, soyut bir ahlak anlayışının esas alınmasına karşı çıkmakta ve başta anayasa olmak üzere diğer kanunların temelinde yatan etik değerlerden oluşan hukuki bir ahlak anlayışının esas alınması gerektiğini ileri sürmektedir. **ŞENOL, Kübra Ercoşkun** (2016) 'Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27', İÜHFM, C.: LXXIV, S.: 2, s. 727; **HATEMİ, Hüseyin / GÖKYAYLA Emre** (2011) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, s. 75; Doktrinde yer alan üçüncü görüş ise hakim görüşü desteklemekle birlikte bu görüşün temel aldığı ahlak anlayışı ile hukuki ahlak anlayışının çatıştığı durumda hukuki ahlak anlayışının esas alınması gerektiğini savunmaktadır. **ŞENOL,** s. 727; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip** (2014) Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 6. Bası, s. 553; Necip Bilge ahlakı şu şekilde tanımlamaktadır: *"Ahlak, bir toplumda iyilik ve kötülük hakkında oluşan değer yargılarına göre, yapılması ve yapılmaması gereken davranışlara ilişkin kurallar bütünüdür."* **BİLGE, Necip** (1998) Hukuk Başlangıcı, 12. Baskı, Ankara, s. 8; Eren'in bu noktadaki ifadeleri şu şekildedir: *"Genel ahlak içerisinde korunan çeşitli hukuki varlıklar vardır. Bu varlıkların başında kişilerin hayat ve vücut bütünlükleri gelir. Bu hakları ihlal eden sözleşmeler hukuka ve ahlaka aykırıdır. Aynı şekilde kişinin özel yaşam alanını ve ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede sınırlayan veya ortadan kaldıran, onun ekonomik faaliyetini yok edecek derecede tehlikeye sokan ya da karşı tarafın keyif ve arzusuna tabi kılan sözleşmeler de ahlaka aykırıdır."* **EREN** (2019), s. 363; Yargıtay "ahlaka aykırılık kavramı" ifadesinin "sosyal ve ekonomik ahlak" olarak yorumlanması gerektiği görüşündedir. Yargıtay, 1. HD, 6.3.2002 tarihli, 2002/2892 no'lu kararı.

226 **REİSOĞLU** (2013), s. 138.

227 **REİSOĞLU** (2013), s. 138; 818 sayılı BK m. 20'de yalnızca konusu ahlaka aykırı sözleşmeler ifadesi yer alırken yeni TBK ile hem konusu hem amacı ahlaka aykırı kabul edilen sözleşmeler için hükümsüzlük yaptırımı benimsenmiştir. **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 85.

yapılmasının ahlaka aykırı olması[228], sözleşmenin içerdiği edimin ahlaka aykırı olması[229] veya sözleşme ile güdülen amacın ahlaka aykırı olması[230] olarak ifade edilebilir.

Mehre ilişkin anlaşmaların ahlaka aykırılığı ile ilgili olarak birden fazla sebep gösterilmektedir. Bunlardan ilki bizzat sözleşmenin yapılmasının ahlaka aykırı olmasına dayanmaktadır. Evlenirken yapılan mehir anlaşmasında mehrin ödeneceği tarihin boşanma anı olarak belirlenmesi halinde özellikle istenen miktarla kocanın boşanma hakkının sınırlandırılmış olacağı bu anlamda da ahlaka aykırılık sonucu doğuracağı ifade edilmektedir. Özellikle de mehir olarak çok yüksek meblağların belirlendiği durumlarda bu görüşün daha da kuvvetleneceği düşünülmektedir. Bir başka açıdan ise sözleşmenin ediminin ahlaka aykırı olduğu savunulmaktadır. Buna gerekçe olarak mehrin boşanma hakkını sınırlandırmakla birlikte; kişinin özgür iradesi ile boşanma hakkını kullanmasının bir anlamda mehirle sağlandığı bu sebeple de kadın bakımından ahlaka aykırılık teşkil eden bir menfaat doğduğu ileri sürülmektedir.

Mehre ilişkin anlaşmaların ahlaka aykırı olduğu bu sebeple geçersiz sayılması gerektiğinin savunulmasının bir başka sebebi olarak, sözleşmenin amacının ahlaka aykırı olduğu gösterilmektedir[231]. Bu görüşün sebebi mehrin, kadının satın alma bedeli ve kadından cinsel anlamda faydalanmanın karşılığı olduğuna ilişkin kanaatten kaynaklanmaktadır. Buna ilişkin ilk gerekçe olarak kadının mehrin tamamına hak kazanması için en azından halvet-i sahihanın gerçekleşmesinin arandığı, bu sebeple mehrin cinsel birlikteliğin karşılığı olarak istendiği gösterilmektedir. Mehri muaccelin kararlaştırılması halinde kararlaştırılan bedel ödenene kadar kadının cinsel ilişkiden

---

228 Örneğin para karşılığı boşanma ya da boşanmama, ekonomik özgürlüğü ağır biçimde kısıtlayan sözleşme yapma, aşırı süreli bağlılık oluşturan sözleşmelerin yapılması, bu tür ahlaka aykırılığa örnek olarak gösterilebilir. **EREN** (2019), s. 364; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 87.

229 Burada borçlunun üstlenmiş olduğu edimin ahlaka aykırılığından söz edilmektedir. Özellikle evlilik dışı ilişki kurma amacıyla karşı tarafa bir ücretin vaad edilmesi durumunda sözleşmenin içerdiği edimin ahlaka aykırı olduğu kabul edilir. Belirtilmelidir ki kişinin özgür iradesi ile yapabileceği işlemlerin hukuka aykırılığı söz konusu olmasa dahi bazı durumlarda bunun karşılığında bir menfaatin de öngörülmesi ahlaka ve adaba aykırılığa neden olabilmektedir. **EREN** (2019), s. 365; **TUHR, Andreas von** Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, 1864-1925, (Çev.: Cevat Edege), s. 258; **REİSOĞLU** (2013), s. 138; ***"****Bir kişinin kendi serbestisinde bulunan bir eylemin zorla yaptırılmasına ya da yaptırılmamasına ilişkin sözleşmeler de ahlaka aykırılık sebebiyle geçersizdir."* **ESENER** (1969), s. 205.

230 Sözleşme amacının ahlaka aykırı olması ile anlatılmak istenen; yapılan sözleşmenin kanunun emredici hükümlerine uygun olmasına rağmen, taraf iradeleri yorumlandığında sözleşmenin saikinde mevcut alan ahlaka aykırılıktır. Böyle bir durumda sözleşme kanuna aykırı olmamakla birlikte; sözleşme ile güdülen amaç ahlaka aykırı olduğu için sözleşme hükümsüz sayılacaktır. **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 86; **EREN** (2019), s. 366.

231 Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli E: 1959/14, K: 1959/30, Karşı oy yazısı.

kaçınma hakkının yer alması sebebiyle de mehrin cinsel birlikteliğin bir ücreti olarak görülmesinde haklılık olduğu; bu sebeple sözleşmenin ahlaka aykırı amaç içermesinin sonucu olarak mehre ilişkin anlaşmaların geçersiz sayılması gerektiği savunulmaktadır[232].

Mehrin belirtilen nedenlerle ahlak ve adaba aykırı olduğu bu sebeple geçersiz olduğunu kabul etmek her bir sebep bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Öncelikli olarak mehrin kocanın boşanma hakkını sınırladığına ilişkin görüş değerlendirildiğinde kanaatimizce, mehrin amaçlarından birinin İslam hukuku açısından kolay olan boşanmadan uzaklaştırma olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak tarafların aralarında boşanma halinde böyle bir bedele ilişkin anlaşmaya varmış olmaları halinde bunun boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığının araştırılması gerekmektedir [233] . Zira kanun koyucunun bizzat öngörmüş olduğu sözleşmelerde ahlak ve adaba aykırılık aranmayacaktır[234]. Diğer yandan kişinin boşanmak için bu bedeli verdiğinin kabulü mümkün değildir. Zira İslam hukuku bakımından mehrin ödenmesinin boşanma haline ertelenmesi yalnızca borcun istenebileceği zaman noktasında belirlenmiştir; yoksa kadının boşanmayı kabul etmesi için verilmiş bir bedel niteliğinde değildir. Dolayısıyla mehrin boşanmak için ödeneceğinden söz edilemeyecektir.

Mehre ilişkin anlaşmaların kadının satış bedeli olduğuna ilişkin görüşe de katılmak mümkün değildir. Zira mehir kadına verilmektedir ve bu kapsamda bir satım sözleşmesi olduğu düşünülse sözleşmenin konusu ile alacaklısının aynı kişiler olduğu bir sözleşme satım sözleşmesi olarak nitelendirilemeyecektir. Ayrıca mehir kadından cinsel olarak faydalanmanın karşılığı da değildir. Zira Türk hukukunda TMK m. 143 gereğince dini nikahın törenin nikahın ardından kıyılması mümkündür ve nikah ile aile kurumu

---

232 743 sayılı MK'nın kabulüne kadar yasal dayanağı olan mehrin sözleşmenin amacı gerekçesiyle geçersiz sayılması o zaman için kamu düzeni ve kanunun emredici hükümlerine aykırılığa dayandırılmıştır. *İslam hukukçularına göre mehir, erkeğin kadının tenasül uzvundan istifadesinin karşılığıdır. Nitekim, mehrin bir kısmının muaccel, bir kısmının müeccel olması halinde, muaccel kısım ödenmedikçe karı, kocasını kocalık haklarından mahrum edebilir yani kocasıyla cinsi münasebetten kaçınabilir (adı anılan eser sahife 86 numara 77). Bu müesseseyi haklı göstermek üzere bir kısım âlimler tarafından onda görülen kadına yardım gayesi, onun hukukî tarifine dahil değildir. Medeni Kanun ise evlenmede böyle bir istifade mahiyeti görmediği gibi bu şekilde bir ücret, bugünki amme intizamı düşüncesine tamamıyla aykırı düşer. Bu itibarla Medeni Kanunun tatbik ve şekli ve meriyetine ilişkin bulunan 864 sayılı Kanunun 2. Maddesi gereğince böyle bir alacağın (eski kanun zamanında doğmuş olup sadece ödenmesinin evlenmenin ölüm veya boşanma ile sona ermesi yolundaki vadeye bağlanmış olmasına rağmen) Medeni Kanundan sonra hüküm altına alınması kanun bakımından mümkün değildir."* Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli E: 1959/14, K: 1959/30, Karşı oy yazısı.

233 Mehre ilişkin anlaşmaların boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin bir sözleşme olarak değerlendirilmesi hususunda dikkat edilmesi gereken hususlar ve kanaatimiz yukarıda belirtilmiş idi, bkz. §. 2, II, a.

234 **OĞUZMAN / ÖZ,** s. 87.

doğmaktadır. Bu kapsamda Türk hukuku açısından kocanın karısından cinsel olarak faydalanma karşılığı bedel verdiği sonucuna ulaşmak mümkün değildir. İslam hukukunda mehrin yarısının ödenmesi sonucunu doğuran durumların Türk hukuku kapsamında kabul edilmesi ve değerlendirilmesi için tarafların bunun üzerinde de iradesinin olduğunun tespit edilebilir olması gerekmektedir. Bu noktada akla gelen başka bir durum ise resmi nikah olmaksızın kıyılan dini nikahlarda mehir kararlaştırılması; ancak daha sonra resmi nikah bulunmaksızın yaşam sürülmesi halinde kararlaştırılan mehir de cinsel birlikteliğin bedeli olarak görülebilecek midir? Böyle bir durumda, bir an için sözleşmenin her iki tarafınca bizzat ahlaka aykırı bir amaç güdülmüyor ve karşı tarafın da ahlaka aykırı bir amaçla hareket ettiği sözleşme taraflarından birince bilinmiyor ise, sözleşmenin kesin hükümsüz olması ağır bir yaptırım olarak görülebilecektir. Ancak kanaatimizce, medeni nikah ilkesinin uygulamasının yerine getirilmeksizin; birlikte yaşamaya böyle bir vaat ile ikna etmenin gerçekleştiğinin kabulü ile yapılan anlaşmaların geçersiz sayılması, kanun koyucunun evlenmeye ilişkin hükümleri koyma amacı ile değerlendirildiğinde isabetli olacaktır.

3.3.1.1.3. Kamu düzenine aykırılık sebebiyle geçersizlik görüşü

Mehre ilişkin anlaşmaların TBK m. 27/I kapsamında geçersizliğine ilişkin görüşlerin son sebebini ise kamu düzenine aykırılık oluşturmaktadır[235]. Ahlaka aykırılık konusunda olduğu gibi kanun koyucu kamu düzenine ilişkin de kanunda bir tanımlama yapmamıştır. Bu kapsamda kamu düzeninin ne olduğu, kamu düzenini koruyan kuralların tespiti, mehre ilişkin anlaşmaların bu hüküm kapsamında değerlendirilmesi için önem arz etmektedir.

Kamu düzeninin tanımlanması ve sınırlarının çizilmesi hususu kolay değildir. Genel olarak belirli bir yer ve zamanda toplumun genel menfaatlerini koruyan hükümlerin kamu düzenine yönelik olduğu söylenebilir[236]. *Saymen / Elbir,* kişilerin kamu düzenine ilişkin

---

235 *"Bu müesseseyi haklı göstermek üzere bir kısım âlimler tarafından onda görülen kadına yardım gayesi, onun hukukî tarifine dahil değildir. Medeni Kanun ise evlenmede böyle bir istifade mahiyeti görmediği gibi bu şekilde bu şekilde bir ücret, bu günkü amme intizamı düşüncesine tamamıyla aykırı düşer."* Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli E: 1959/14, K: 1959/30, Karşı oy yazısı.

236 **SAYMEN / ELBİR,** s. 143; **KILIÇOĞLU,** s. 108. "*Kamu düzeni, toplumun önemli ve doğrudan doğruya menfaatlerini koruyan hukuk kurallarını kapsar."* **TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla** (1993) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 402; **FEYZİOĞLU,** s. 235-236.

kurallara aykırı hukuki işlem yaptıklarında bu anlaşmaların geçerli kabul edilmesi halinde toplumu oluşturan tüm bireyleri ilgilendiren menfaatlerin, birkaç kişinin menfaati karşısında feda edilmesinin kamu düzenini bozacağını ifade etmektedir[237]. Kamu düzeni zaman içinde değişiklik gösterebilmekle birlikte, hakim bir hususun kamu düzenine olan uygunluğunu ahlak ve adaba aykırılığın tespitinde olduğu gibi, gerek kanun hükümlerini gerek toplumun genel durumunu göz önünde tutarak karar verecektir[238].

Aslında kamu düzeni ve kanunun emredicilik kavramları birbiri ile sıkı ilişki içerisindedir[239]. Kamu düzenine ilişkin kuralların emredici olduğu açıktır. Ancak kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamasına rağmen kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecek hususlar da söz konusu olabilir[240].

Mehre ilişkin anlaşmaların kamu düzenine aykırı olduğu bu sebeple geçersiz sayılması gerektiğine ilişkin görüşlerin sebebini, emredici hukuk kurallarına ve ahlaka aykırılıkta ileri sürülen sebeplerin oluşturduğunu söylemek mümkündür. Zira Yargıtay'ın 1959 tarihli İBK'da yer alan karşı oy yazısında da mehrin kocasıyla cinsel birliktelik sağlamak için kadının aldığı ücret olarak tarifi; kadının muaccel mehirde mehri almadan koca ile cinsi münasebetten kaçınabilmesi kamu düzenine de aykırı olarak ifade edilmiştir. Diğer yandan yine ahlaka aykırılıkta değerlendirilmiş olan, mehre ilişkin anlaşmaların, kişinin irade serbestisine bırakılmış bir durumun sınırlandırılması olarak değerlendirilmesinin de aynı zamanda kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca mehrin evlenmenin doğal bir sonucu olarak doğmasının da kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği belirtilmiştir.

Yukarıda izah edilmekle birlikte burada özetle ve sonuç olarak ifade edilmelidir ki: kanaatimizce mehri muaccelin evlenme anında verilmesi, taraf iradelerinin yorumlanması ile aksi bir sonuca ulaşılmıyor ise karı koca arasında yapılacak anlaşmaların yasaklanmaması sebebi ile TBK m. 27'ye aykırılık teşkil etmeksizin doğacaktır. Ayrıca mehrin asıl amacı kadın lehine bir kazandırma sağlamaktır. Boşanmayı zorlaştırmaktan çok daha fazla anlam ifade etmektedir. Dolayısıyla yalnızca ödeme zamanı olarak

---

237 **SAYMEN / ELBİR,** s. 144.

238 **SAYMEN / ELBİR,** s. 144; **FEYZİOĞLU,** s. 236.

239 *İçeriği kamu düzenine aykırı olan sözleşmeler, emredici bir hukuk normunu ihlal ettiği için hukuka aykırıdır."* **EREN** (2019), s. 367; Aynı yönde bkz. **OĞUZMAN / ÖZ,** s. 83.

240 Herhangi bir somut emredici hüküm olmasa dahi bir sözleşmenin kamu düzenini ihlal etmeye yönelik olması mümkündür. **KILIÇOĞLU,** s. 108; **OĞUZMAN / ÖZ,** s. 83.

boşanmanın belirlenmesi; mehrin boşanmanın önlenmesi için kararlaştırıldığı bu sebeple kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği anlamına gelmeyecektir. Mehrin kamu düzenine aykırı olmasının gerekçesi olarak kadının cinselliğinden faydalanmak amacıyla verildiği gösterildiğinde dahi aynı gerekçe sebebiyle doğru olmayacaktır. Bu sebeple mehre ilişkin anlaşmaların kanunun emredici hükümlerine, ahlak ve adaba, kamu düzenine aykırı olduğu söylenemez.

3.3.2. Mehre İlişkin Anlaşmaların Soyut Borç Sözleşmesi Olduğuna İlişkin Görüş

Mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin bir diğer görüş, soyut borç sözleşmesi niteliğini haiz olduğudur[241].

Türk hukukunda hukuki işlemlerin sebebe bağlı olması ilkesi kabul edilmiştir[242]. Sebep, kişileri o hukuki işlemi yapmaya yönelten iradeyi oluşturan hukuki gayedir[243]. Borçlandırıcı işlemler ve özellikle borç sözleşmeleri, Türk Borçlar Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'na göre illi yani sebebe bağlı işlemlerdir. Bununla birlikte, tarafların borçlandırıcı işlemi sebebinden ayırarak bağımsız bir hale getirmeleri mümkündür. Bu kapsamda hukuki işlemlerin sebebe bağlılığı ilkesinin istisnasını, borcun sebebinin hukuki işlemde gösterilmediği, sebepten soyutlandığı soyut borç sözleşmeleri oluşturmaktadır[244].

Soyut borç sözleşmeleri, sözleşmenin hukuki sebebinin o sözleşmeden bağımsızlaştırılması; hukuki sebebin sözleşmede bildirilmemesi halidir. Soyut borç sözleşmeleri şekli anlamda soyut borç sözleşmeleri ve maddi anlamda soyut borç sözleşmeleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şekli anlamda soyut borç sözleşmelerinde

---

241 **ÖZTAN** (1998), s. 395.

242 Hukuki işlemin geçerli olması için kabul edilen ana ilke, o işlem temelinde bir sebep bulunması ve bu sebebin de geçerli olmasıdır. **EREN** (2019), s. 201; **AKINCI, Şahin** (2013) Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 7. Baskı, Konya, s. 60; Bir hukuki işlemin, hukuki sebebinin temel olarak ifa sebebi, alacak sebebi ve bağışlama sebebi olarak üç temele dayanacağı kabul edilmektedir. Ancak bu klasik ayrımın yanında hukuki işlemlerdeki sebebin teminat veya karma sebepler barındırabileceği de kabul görmektedir. Bir borcun ifası için kazandırmada bulunulması halinde ifa sebebinden; karşı tarafın kazandırma yapması amacıyla bir kazandırmada bulunmada alacak sebebinden, karşı tarafının malvarlığına karşılıksız bir kazanım sağlama amacıyla yapılan kazandırmada ise bağışlama sebebinden bahsedilmektedir. **EREN** (2019), s. 193-194.

243 Hukuki işlemlerde *sebep* ve *saik* kavramlarını birbirinden ayırmak gerekmektedir. Saik, kişinin bir sözleşmeye sevkini sağlayan duygu ve düşünceleridir. Hukuki işlemlerde genel olara saike bir sonuç bağlanmamaktadır. Sebep ise o hukuki işleme uygulanacak kuralların tespiti açsından önem arz etmektedir. **EREN** (2019), s. 192; **SAYMEN / ELBİR,** s. 159.

244 **EREN** (2019), s. 201.

borcun sebebi gösterilmemekte ve borç sebebi sözleşmenin içeriğine sokulmamaktadır. Maddi anlamda soyut borç sözleşmelerinde ise borcun hukuki sebebi, hukuki işleminin zorunlu unsuru olmaktan çıkarılmaktadır. Burada temel ilişki ile kazandırma işleminin geçerlilikleri birbirinden bağımsızlaştırılmaktadır[245].

Soyut borç sözleşmeleri TBK m. 18'de yer alan, *"Borcun sebebi gösterilmese bile borç tanıması geçerlidir."* hükmü ile Türk hukukunda kabul edilmiştir. Maddede yer alan borç tanıması, hukuki sebebi göstermeden bir miktar borcun olduğunu gösterir bir beyandan ibarettir. TBK m. 18, soyut borç tanımasını düzenlemekle birlikte; içerisinde soyut borç sözleşmelerinin bir diğer türü olan borç vaadini de kapsamaktadır. Türk hukukunda soyut borç tanıması ve soyut borç vaadi arasında bir fark bulunmamaktadır[246]. Bu sebeple soyut borç vaadinin de Türk hukukunda geçerli kabul edildiğini belirtmek gerekmektedir.

Soyut borç sözleşmelerinin meydana gelmesi için bazı şartların varlığı gerekmektedir. Öncelikle soyut borç tanıması bir sözleşmedir. Her ne kadar kişinin bir borcu olduğunu kabul eden beyan söz konusu olsa da bu durum yalnızca tek tarafın borç altına girdiğini göstermektedir. Dolayısıyla tanınan borcun alacaklısı tarafından en azından muvafakatin varlığı gerekmektedir. Zira her ne kadar tek tarafa borç yüklese de soyut borç tanımasının sözleşmenin kurulması için gereken şartları haiz olması gerekmektedir. İkinci olarak soyut borç tanımasında bulunmanın geçerliliği için TBK m. 18'de şekil şartı öngörülmemiştir.

TBK m. 288/I'de soyut borç tanımasının bağışlama sebebine dayanması halinde yazılı şekilde yapılması zorunlu kılınmıştır. Aynı şekilde bağışlayanın ölümü koşuluna bağlanmış bir bağışlama sebebiyle soyut borç tanıması yapılmış ise 290/II gereği, ölüme bağlı tasarruflardan vasiyete ilişkin hükümlere uygun olarak yapılmalıdır. Son olarak en tabii şart olarak sözleşmede borç tanımasının hukuki sebebi, temel işlem ve ilişki gösterilmemelidir[247].

---

245 **EREN** (2019), s. 201.
246 **TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP**, s. 137; **EREN** (2019), s. 203; **SAYMEN / ELBİR,** s. 163.
247 **EREN** (2019), s. 203 vd.

Soyut borç sözleşmelerinin hukuki niteliği doktrinde oldukça tartışmalı bir hususdur[248]. *Eren*, Türk hukukunda soyut borç sözleşmelerinin maddi anlama bir borç doğurmadığını yalnızca temel borcun aynısını kuran bir borç sebebi oluşturduğunu belirtmektedir. Bu anlamda soyut borç sözleşmelerinin yalnızca alacaklı adına bir ispat kolaylığı sağladığını; TMK m. 183/II ile birlikte tarafların irade özerkliği çerçevesinde maddi anlamda soyut borç sözleşmesi yapabileceğini belirtmektedir[249]. Şekli anlamda soyutluk ile alacaklıya tanınan ispat kolaylığı şu anlamdadır: Sebebe bağlı hukuki işlemlerde alacaklı alacağını, alacağının sebebini ve bu sebebin geçerli olduğunu ispat ederek ancak alacağını talep etmektedir. Ancak soyut borç sözleşmeleri alacağın mevcudiyeti ve geçerliliği noktasında bir karine teşkil etmektedir. Eğer borçlu, alacaklının talebinin haksız olduğunu düşünüyorsa gerçek temel ilişkiyi ispat etme yükümlülüğü soyut borç sözleşmelerinde kendisine yüklenmektedir.

Bir sözleşmenin soyut borç sözleşmesi olarak düzenlenmesi, bir hukuki sebebi olmadığı anlamına gelmemektedir. Borç ilişkisinde kazandırıcı işlemlerin bir alacak, ifa veya bağışlama sebebine dayandığı kabul edilmektedir. Soyut borç vaadi tek taraflı bir hukuki işlem değil, sözleşmenin karşı tarafının da açık ya da örtülü kabulünü gerektiren bir sözleşmedir[250].

Mehre ilişkin anlaşmaların soyut borç vaadi sözleşmesi niteliğini haiz olduğu; borcun sebebini göstermeyen bir vaat içerdiği görüşü açıklanan hükümler kapsamında değerlendirilmelidir. Kanaatimizce mehir sözleşmesinin soyut borç sözleşmesi, sözleşme ile kararlaştırılan mehir borcunun ise soyut borç sözleşmesinin bir türü olan soyut borç vaadi olarak kabul edilmesi mümkündür. Zira örneğin mehre ilişkin bir anlaşmada kocanın, karısına mehir olarak 100 gram altın vereceğine ilişkin bir beyan bulunsun ve bu koca tarafından imzalanmış olsun. Söz konusu anlaşmada sözleşmenin hukuki sebebine ilişkin bir ifade yer almamaktadır. Taraflar yaptıkları sözleşmede borcun hukuki sebebini

---

248 Alman doktrininde soyut borç ikrarı BGB § 780'de maddi anlamda soyut borç sözleşmesi olarak benimsenmiştir. Burada soyut borç tanıması bağımsız bir sözleşme kurmakta, yeni bir alacak doğmaktadır. Fransa'da ise soyut borç sözleşmelerinin yeni bir borç meydana gelmediği yalnızca alacaklıya ispat kolaylığı sağlayan delil olduğu kabul edilmektedir. İki görüş arasındaki temel fark, soyut borç ikrarının geçerli bir sebebi olmadığında, hakimin bunu kendiliğinden göz önüne alıp almayacağına ilişkindir. Ayrıntılı için bkz. **TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP,** s. 138-139; **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 209 vd.; **ESENER** (1969), s. 187 vd.

249 Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: **EREN** (2019), s. 205 vd.

250 Soyut borç vaadine ilişkin sözleşmelerin yazılı olması gerektiği kuralı getirilmiştir. **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 208; **SAYMEN / ELBİR,** s. 165.

dile getirmemiştir. Tarafların bu şekilde bir anlaşmaya varması hukuken yasaklanmamakta, TBK m. 18 gereğince geçerli bir borç ilişkisi kurulmaktadır. Tarafların anlaşmanın hukuki sebebini bildirmemesinin bir ispat kolaylığı sağladığı yukarıda ifade edilmişti. Dolayısıyla somut örnekte mehrin alacaklısı konumunda olan kadına, mahkemeye başvurması halinde bu anlaşmanın dayandığı temel ilişkinin ispatlanması gerek olmaksızın alacağını talep edebilecektir. Ancak unutulmamalıdır ki yapılan sözleşme sebepsiz değildir. Koca beyanı ile aslında karısına bir kazandırmada bulunmakta, bağışlama kastıyla hareket etmektedir. Temel ilişkinin geçersiz olduğu bir bağışlama kastının bulunmadığı noktasında artık sebebe bağlılık ilkesinin aksine ispat yükü kocaya geçmiştir.

3.3.3. Mehre İlişkin Anlaşmaların Sonuçları Talih ve Tesadüfe Bağlı Sözleşmeler Kapsamında Olduğu Görüşü

Türk Borçlar Kanunu'nun İkinci Kısmı'nın Onaltıncı ve Onyedinci bölümlerinde sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler düzenlenmiştir[251]. Bu sözleşmelerin ortak özelliğini sözleşmenin yapılmasını sağlayan saik ile sonucun doğrudan bağımlı olmaması, sonuçların belirli oranda tesadüfe veya belirli bir şartın gerçekleşmesine bağlı olması oluşturmaktadır [252] . Tarafların iradeleri ile doğacak sonuç arasında bir etki bulunmamaktadır. Sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerden TBK kapsamında kendisine düzenleme alanı bulanlar kumar ve bahisten doğan borçlar, ölünceye kadar bakma sözleşmeleri ve ömür boyu gelir sözleşmeleridir. Kanunda düzenlenen sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerden kumar ve bahis, bir eğlence veya bahsi kazanma gayesiyle yapılmakta; bundan beklenen sonuç tamamıyla rastlantıya bağlıdır[253]. Kumar ve bahisten doğan borçlar bir emek sağlanmaksızın kazanç amacı taşıması sebebiyle eksik borç olarak kabul edilmiştir[254]. Ömür boyu gelir ve ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde ise belirli bir oranda tesadüfe bağlılık söz konusudur. Bu sebeple bu tür sözleşmeler de sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler kapsamında değerlendirilmektedir[255]. Ayrıca

---

251 **ZEVKLİLER, Aydın / GÖKYAYLA, K. Emre** (2013) Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. Bası, Turhan Kitabevi, s. 721; **YAVUZ, Cevdet** (2014) Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Güncellenmiş ve Yenilenmiş 10. Baskı, Beta Yayıncılık s. 1487.

252 **YAVUZ,** s. 1487; **EREN, Fikret** (2019a) Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 7. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 22.

253 **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 721.

254 **YAVUZ,** s. 1487; **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 721.

255 **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 721.

bu iki sözleşmede, bir ana alacak doğmakta bunun yanında alacaklıya dönemsel edimler açsından da bir talep hakkı doğmaktadır[256].

Mehir sözleşmesinde mehrin taraflardan birinin ölümü veya boşanma durumunda ödeneceğine ilişkin bir belirleme yapıldığında burada talih ve tesadüfe bağlı bir sözleşme olup olmadığı değerlendirilebilir. Mehir sözleşmesinde böyle bir kaydın, bu tür sözleşmeler kapsamında değerlendirilmesi kanaatimizce mümkün değildir. Zira mehir sözleşmesine konulan bu şekilde kayıtlar Türk hukuku bakımından mehir borcunun ödenmesine ilişkin bir şart niteliğini haizdir. Tarafların iradeleri dışındaki bir durumun gerçekleşmesi şartına bağlı olarak kurulan sözleşmeler talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler[257] olarak tanımlansa da burada taraflardan birinin belirli bir riski yüklenmesi söz konusu olmaktadır. Bir başka ifade ile sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerde taraflardan birinin sözleşme kapsamını tam olarak bilmemesi söz konusudur[258]. Ancak mehir sözleşmesi için bu durumun gerçekleştiği tam olarak söylenemeyecektir. Ayrıca kanunda düzenlenen sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler incelendiğinde burada özellikle ömür boyu gelir ve ölünceye kadar bakma sözleşmesinde bir bakıma ve korunmaya ihtiyaç duyma durumu aranmaktadır. Ancak mehir borcunda böyle bir muhtaçlık aranmamaktadır. Ayrıca dönemsel edimlere de ihtiyaç duyulmamaktadır. Dolayısıyla mehre ilişkin anlaşmaların sonuçları talih ve tesadüfe bağlı bir sözleşme olarak nitelendirilmesi kanaatimizce mümkün değildir.

3.3.4. Mehre İlişkin Anlaşmaların Eksik Borç Olduğu Görüşü

Mehir sözleşmesinden doğan borcun eksik borç teşkil edip etmediğinin incelenmesi mümkündür. Borç ilişkisinde temel amaç tarafların üstlenmiş oldukları edimleri yerine getirerek borç ilişkisini sonlandırmasıdır. Borç ilişkisinin yerine getirilmemesi halinde karşılaşılan tabii sonuç, alacaklının devlet organlarına başvurarak borçluyu ifaya zorlamasıdır. Ancak hukuk düzeni bazı alacaklarda, borçlu borcunu ifa etmediği takdirde alacaklıya yargısal yollarla ifaya zorlama hakkını vermemiştir[259]. Genel kural olan alacak

256 **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 722.
257 **TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP**, s. 58.
258 **SAYMEN / ELBİR,** s. 30.
259 **TUHR**, s. 33; **EREN** (2019), s. 91. Kanun koyucu bazı hukuki ilişkileri tam anlamıyla yasaklamamış; ancak bu ilişkiler için devletin zorlayıcı yaptırım etkisini de öngörmemiştir. Bu sebeple geçersiz borç

hakkının, dava ve cebri icra yoluyla borçludan talep edilebilmesinin istisnasını eksik borçlar oluşturmaktadır. Eksik borçlarda, borçlunun ifaya zorlanması ve borcun ifa edilmemesinin yaptırımı söz konusu değildir. Borçlunun dilerse borcunu ifa etmesi mümkündür. Doktrinde bu sebeple eksik borçlar için ifa edilebilir fakat dava edilemez borçlar denilmektedir[260]. İfası mümkün olan eksik borcun bir diğer özelliği, borçlunun ifayı gerçekleştirdiği takdirde ifanın geçerli olması ve ifanın iadesinin talep edilemezliğidir[261]. Zira eksik borçta borç vardır, varlığını korumaktadır. Borç ifa edildiğinde, ifa sebebiyle[262] yerine getirilmiştir. Bu sebeple iade için bağışlamadan dönme ve bağışlamanın iptaline ilişkin hükümlere başvurmak da mümkün değildir.

Eksik borçlar doğuştan eksik borçlar ve sonradan eksik borçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır[263]. Doğuştan eksik borçlarda borç, borç ilişkisi kurulduğu anda dahi dava edilemez niteliktedir; sonradan eksik borçlarda ise öngörülen durum gerçekleştikten sonra borç eksik borca dönüşmektedir. Mehir sözleşmesinden doğan borcun eksik borç teşkil edip etmeyeceği iki açıdan düşünülebilir. Birincisi, geçici eksik borç niteliğine sahip 743 sayılı MK dönemi için eşler arasındaki borçların eksik borç sayılması; ikincisi, doğuştan eksik borç teşkil eden ahlaki ödevden doğan borçlar kapsamında olması durumudur.

İlk olarak, gerçekten de, 743 sayılı MK m. 165-166'da eşlerin aralarındaki borçların eksik borç niteliğinde olduğu, evlilik süresince bu borçlar sebebiyle icraya müracaat edilemeyeceği düzenleme altına alınmıştı[264]. Burada amaçlanan eşler arasındaki bu ilişkilerin evlilik süresince mahkemeye taşınması halinin evlilik birliğini sarsıcı etkileri olacağı idi. Bu borçların tespiti için mahkemeye başvurmak mümkün ise de icra ile talebi kesinlikle yasaklanmıştı. Evlilik birliğinin sona ermesi ile ise bu alacağın istenebileceği

---

ilişkisi doğmamış ancak bu ilişkileri için yargı organları eliyle borcun ifasını sağlama işlevi de ortadan kaldırılmıştır. **SAYMEN / ELBİR,** s. 54.

260 **AYAN, Mehmet** (2012) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya, Mimoza Yayınları, s. 99; **CANSEL / ÖZEL,** s. 86.

261 **EREN** (2019), s. 91-92; **ANTALYA, Gökhan** (2013) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, s. 24.

262 İfa sebebi *(causa solvendi)*,borç ilişkisinin taraflara yüklemiş olduğu tasarruf işleminin yerine getirilmesidir. **FEYZİOĞLU,** s. 56.

263 Kumar ve bahisten doğan borçlar, evlenme simsarlığından doğan borçlar, ahlaki görevin yerine getirilmesinden doğan borçlar ve sözleşmeden doğan borçlar doğuştan eksik borçlar iken zamanaşımına uğramış borçlar ve konkordato dışı borçlar sonradan eksik borçları oluşturmaktadır.

264 **SAYMEN / ELBİR,** s. 56; **AYAN,** s. 100; TMK m. 217/I'de düzenlenen hüküm ile 743 sayılı MK döneminde hüküm altına alınmış olan cebri icra yasağı ortadan kaldırılmıştır. İlgili hükme göre, *"Mal rejimi eşler arasındaki borçların muaccel olmasını önlemez. Bununla beraber bir borcun yerine getirilmesi, borçlu eşi evlilik birliğini tehlikeye düşürecek derecede önemli güçlüklere sokacaksa, bu eş ödeme için süre isteyebilir."*

kabul edilmişti. Mehir sözleşmesinden doğan borcun bu düzenleme kapsamında geçici eksik borç olarak değerlendirilmesi hususunda ise, mehr-i müeccelin bağlanmış olduğu şart veya vadeye bakılmalıdır. Mehr-i müeccel, boşanma ve ölüm gibi hadiseler dışında evlilik birliği içerisinde belirli bir süreye bağlanmış ise, 743 sayılı MK döneminde eşlerin birbirlerine olan borçları kapsamında mehir borcunun geçici eksik borç teşkil etmesi kanunun açık hükmü gereğince olacaktır. Mehr-i müeccelin ödenmesi ölüm ve boşanmaya bağlanmış ise, borcun ifası zaten evlilik birliğinin sona ermesi durumunda talep edileceği için geçici eksik borç kapsamında değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Mehir borcunun doğuştan eksik borç türlerinden ahlaki ödevden doğan borçlar kapsamında değerlendirilebileceği hususuna bakıldığında, kanun koyucunun açıkça hükmettiği ahlak kurallarından kaynaklanan bazı borçlar bulunmaktadır. Bunun yanında kanunda öngörülmemesine rağmen, toplumsal değer yargılar nedeni ile bazı ahlaki görev yüklenmeleri söz konusu olabilir. Bu türden ahlaki ödevlerin yerine getirilmesinde de ahlaki ödevden kaynaklanan bir borcun ifa edildiği kabul edilmektedir. İşte kanun koyucu TBK m. 78/II'de bu türden, ahlaki ödevlerin yerine getirilmesi için üstlenilen ve ifa edilen borçları da eksik borç saymıştır[265]. Ayrıca kanun koyucu TBK m. 285'te, *"Ahlaki ödevin yerine getirilmesi bağışlama sayılmaz."* diyerek, ahlaki ödev sebebiyle ifa edilen borcun bağışlama hükümlerine dayanılarak ifasının talep edilmesi yolunu engellemiştir.

Kocanın karısına bakma yükümlülüğünün yanı sıra evlenirken hediye vermesinin veya vermeyi vaat etmesinin ahlaki bir ödevden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu şekilde bir kabul mehir borcunun eksik bir borç olması sonucunu doğuracaktır. Bu durumda koca ifada bulunurken kendisini borçlu hissettiği için ödeme yapacağından, burada bir bağışlama da söz konusu olmayacaktır. Ancak mehrin ahlaki ödevden doğan bir borç olarak kabulü kanaatimizce mümkün değildir. Zira ahlaki ödevden doğan borçlar, bir kişinin zor durumda kalması, yardıma muhtaç olması gibi durumlarda kişilerin toplumsal değerlerinin yüklediği bir sorumlulukla ifa ettiği borçlar olarak ifade edilmektedir. Mehir borcunu doğuran, kocanın karısına bir mal hediye etmesi ya da hediye etmeyi taahhüt etmesi durumu ise; evlilik birliği içerisinde eşlerin ortak hayatın gerektirdiği giderlere

[265] **CANSEL / ÖZEL,** s. 89; Ahlaki ödevden doğan borç tanımaları da geçerlidir. Ancak, bunlar m. 285/III'ün dışında kaldıklarından, geçerli olmaları şekle tabidir. Zira, kanun sadece ifa edilen borcu, bağışlama dışında tutmuş, borç tanımaları için böyle bir istisnayı öngörmemiştir. Ahlaki ödevden doğan borçlar, kefalet ve rehinle temin edilebilir; ceza koşuluna bağlanabilir, takas edilebilir. Bunların devri mümkündür. Eksik bir borç olarak bu tür borcun üstlenilmesi de mümkündür. **TUHR,** s. 35.

katılma yükümlülüğü dikkate alındığında; mehir ahlaki ödevden kaynaklanan bir ödeme olarak düşünülemeyecektir. Ayrıca mehir borcunun doğması için tarafların karşılıklı irade beyanı ile bir mehir sözleşmesi oluşturmaları; mehir miktarının belirlenmesi için tarafların iradelerine başvurulması ve karı-kocanın ortak bir bedel belirlemesi değerlendirildiğinde mehir borcunun ahlaki ödevin ifası sebebiyle eksik borç olarak nitelendirilemeyeceği açıktır.

Doktrinde mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğinin eksik borç olarak kabul edilmesine ilişkin yeni bir görüş *Kılınç / Kılınç*'a aittir. Mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğinin eksik borç teşkil etmesi gerektiğini, bunun yeni bir düzenleme ile sağlanmasının uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Zira yukarıda izah edildiği üzere mevcut eksik borçlardan birine mehre ilişkin anlaşmaları dahil etmek mümkün değildir. Ancak gerek Türk pozitif hukuku açısından barındırdığı bazı sorunlar; gerek buna bağlı olarak İslam hukukunda öngörülen mehre ilişkin hususlarda oluşan farklılıklar sebebiyle Kılınç / Kılınç yeni bir düzenleme önerisi getirmektedir.

Kılınç / Kılınç, mehre ilişkin anlaşmaların Türk pozitif hukuku bakımından doğurduğu sakıncaları şu şekilde izah etmektedir:

Öncelikle mehre ilişkin anlaşmalara hukuki sonuç bağlanması ile özellikle boşanma sonrası uyuşmazlıklar artmaktadır[266]. İkinci olarak mehrin Türk hukukunda geçerli anlaşmaların, dahil olduğu kabul edilen müesseseye ilişkin özellikle şekli unsurları taşımasını gerektirmektedir. Ancak tarafların evlenirken yaptıkları anlaşmada bu hususu öngörememeleri mümkündür. Bu sebeple de hukuki öngörülebilirlik hususunda bu anlaşmalara sonuç bağlanması sorun teşkil etmektedir[267]. Üçüncü olarak mehre ilişkin anlaşmalara hukuki sonuç bağlanarak kanunun karı-koca arasında sağladığı adil dengeye zarar verilmektedir[268].

---

[266] Özellikle mehrin nikah sırasında veya evlilik devam ederken ödendiği durumlarda; boşanma gerçekleşir ve boşanmanın sebebi kusura dayalı bir boşanma olursa bu sorunla karşılaşılmaktadır. Zira bu takdirde mehrin iadesine ilişkin davanın açılması; taraflar arasındaki çekişmeyi artırıcı bir unsur haline gelmektedir. **KILINÇ / KILINÇ,** s. 111.

[267] Bu eleştiri Yargıtay'ın benimsemiş olduğu bağışlama sözleşmesine ilişkin hükümler kapsamında bağışlamanın tabi tutulduğu şeklin taraflarca bilinememesinden kaynaklanmaktadır. **KILINÇ / KILINÇ,** s. 112.

[268] Şöyle ki kanun koyucu gerek mal rejimi gerek miras hukukunda yaptığı düzenlemelerle eşler arasında adil denge kurmuştur. 743 sayılı MK döneminde her ne kadar mehrin mal ayrılığı rejiminin kadın aleyhine doğurduğu sonuçların önlenmesi amacıyla gerekliliği savunulsa da 4721 sayılı TMK ile

Mehre ilişkin anlaşmalara Türk hukukunda sonuç bağlanması yalnızca Türk hukuku açısından değil; İslam'da öngörülen mehir kurumu bakımından da farklılık ve sorunları içermektedir. İlk olarak mehre ilişkin anlaşmalarda İslam hukukunda herhangi bir sekil şartı öngörülmemiştir. Ancak Türk hukukunda özellikle Yargıtay kararlarında benimsenen bağışlama görüşü ile mehre ilişkin anlaşmalarda bağışlama sözleşmelerine ilişkin şekil hükümlerine uyulması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu sebeple İslam hukukuna göre talep edilebilecek mehir Türk hukukunda şekil engeli ile karşılaşabilmektedir. İkinci olarak mehir kadının malvarlığıdır ve İslam hukukunda öngörülen çok sınırlı haller dışında mehirden bir azaltma ya da mehri geri alma söz konu değildir. Ancak Yargıtay'ın benimsemiş olduğu mehre ilişkin anlaşmalarda bağışlama sözleşmesine ilişkin hükümlerden kaynaklı bağışlamadan rücu davası açılabilmekte ve mehrin iadesi talep edilebilmektedir[269].

Yukarıda açıklandığı gibi, Kılınç / Kılınç mehre ilişkin anlaşmalara hukuki sonuç bağlamanın gerek mehir kurumunun içerdiği hükümler gerekse Türk hukuku bakımından doğan uyuşmazlıklar nedeniyle eksik borç olduğuna ilişkin bir düzenleme yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Kanaatimizce mevcut eksik borçlar bakımından mehre ilişkin anlaşmaların eksik borç olarak değerlendirilmesi mümkün değil ise de böyle bir düzenleme isabetli olacaktır[270].

3.3.5. Mehre İlişkin Anlaşmaların Bağışlama Sözleşmesi Niteliğinde Olduğu Görüşü

Mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin bir diğer görüş bağışlama sözleşmesi olduğudur. Hatemi, mehrin muacceliyet zamanının ölüm olarak belirlendiği durumlarda; mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama niteliğinde olduğunu söylemektedir[271]. Yargıtay da 1959 tarihli İBK'nın ardından vermiş olduğu kararlarında ekseriyetle mehre ilişkin anlaşmaları bağışlama sözleşmesi olarak nitelemiştir[272]. Mehir adı altında yapılan

---

benimsenen edinilmiş mallara katılma rejimi ile mehre olan ihtiyaç da ortadan kalkmıştır. **KILINÇ / KILINÇ,** s. 112.

269 **KILINÇ / KILINÇ,** s. 113.

270 Bu hususa ilişkin ayrıntılı değerlendirme s. 81'de F. Değerlendirme ve Öneri başlığında yapılmıştır.

271 **HATEMİ** (1976), s. 286-287.

272 Yargıtay 2. HD 13.03.1972 tarih, 1506/1515 no'lu kararında: *" Eski hukukta mihir, kadının nikah ile mustahik olduğu bir nevi mutalebe hakkıdır. Peşin verilmesi kararlaştırılan kısma mihr-i muaccel, talak veya vefat halinde ödenmesi şart kılınan kısma ise mihri müeccel denmektedir. Halen eski hukuk cari*

sözleşmelerin bağışlama sözleşmesi olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığının tespiti için bağışlama sözleşmelerine ilişkin temel hususların mehir anlaşmaları bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda tezin bu kısmında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda bağışlama sözleşmesine ilişkin düzenlemeler, gerekli kısımlarda 818 sayılı BK'nın ilgili yerlerine olan göndermeler ile birlikte açıklanacak ve mehre ilişkin anlaşmaların bu kapsamda yer alıp almadığı incelenecektir.

6098 sayılı TBK m. 285/I'de bağışlama *"bağışlayanın sonuçlarını sağlığında doğurmak üzere malvarlığından bağışlanana karşılıksız olarak bir kazandırma yapmayı üstlendiği sözleşme"* [273] şeklinde tanımlanmıştır [274]. Bağışlamayı, *"bağışlayanın kendi malvarlığından bir değeri karşı edim bulunmaksızın bağışlananın malvarlığına kazandırmaya yönelik bağışlama sebebi ile yaptığı borç doğurucu veya tasarrufi kazandırma işlemi"* şeklinde tanımlamak da mümkündür[275].

---

olmadığına nazaran o tarihte hükü ifade eden bir sistemin bugün uygulanması düşünülemez. Nitekim 2.12.1959 gün ve 14/30 sayılı İBK'nın özü ve sözü de bu görüşe paraleldir. Diğer taraftan Medeni Kanunumuzun sistemine göre, boşanma kamu düzenin ilgilendirdiği cihetle, boşanmayı zorlaştıran veya kolaylaştıran her çeşit sözleşme geçersiz sayılmış, bunun sonucu olarak rızai boşanma önlenmiştir. Evlenme Medeni Kanunun yürürlüğü sırasında vuku bulduğuna nazaran uyuşmazlık çözülürken az önce belirtilen ilkelerin göz önünde tutulması icap eder. Bu itibarla ibraz edilen belgedeki kelimelere değil, tarafların takip ettiği maksada ön planda yer vermek lazım gelir. Dava konusu senette mihri müeccel ibaresi mevcut ise de senedin tümünün incelenmesinden çıkan anlam, kadına boşanma vukuunda bir şey verilmesinin taahhüt edilmediği, aksine evlenme sırasında kocanın karısına hediye ettiği malların belirtildiği yolundadır. ... Evlenirken kocanın karısına bağışta bulunması geçerli olup, teslim ile birlikte eşyanın mülkiyeti ona geçer." demek suretiyle, tarafların mehri muaccel veya mehri müeccel kararlaştırdıklarında iradelerinin yorumlanması gerektiğin,; burada boşanmayı zorlaştırıcı bir şart veya tazminat olmadığını, kocanın karısına bağışta bulunma vaadinin mevcut olduğunu belirtmiştir. Benzer yönde kararlar için bkz. : Yargıtay 4. HD, 18.02.1985, E: 1984/9153, K: 1985/1223 no'lu kararı; Yargıtay 8. HD, E: 2014/22932, K: 2016/4548 no'lu kararı; Yargıtay 1. HD, E: 2014/2903, K: 2015/11649 no'lu kararı; Yargıtay, 1. HD, E: 2014/5970, K: 2015/7739 no'lu kararı; Yargıtay 1. HD, E: 2014/1683, K: 2014/19629 no'lu kararı; Yargıtay 1. HD, E: 2013/7586, K: 2013/10272 no'lu kararı.

[273] 818 sayılı BK m. 234'te bağışlamaya ilişkin tanım, *"bağışlama, hayatta olan kimseler arasında bir tasarruftur ki onunla bir kimse, mukabilinde bir ivaz taahhüt edilmeksizin malının tamamını veya bir kısmını diğer bir kimseye temlik eder."* şeklinde idi. Bağışlamaya ilişkin bu tanım çeşitli yönlerden eleştirilmekteydi. Söz konusu eleştirileri kısaca şu şekilde ifade etmek mümkündür: 1. Kanunda yer alan *tasarruf* ibaresi, bağışlamanın borçlandırıcı işlem olarak da yapılmasının mümkün olması sebebiyle hatalıdır. 2. Bağışlamada önemli olan ivazsızlık değil, denk bir ivazın bulunmayışıdır. Bu sebeple *mukabilinde bir ivaz taahhüt edilmeksizin* şeklindeki ifade uygun değildir. 3. Bağışlamada mutlaka temlikin gerekmemesi, önemli olanın bağışlananın malvarlığındaki zenginleşme olması sebebiyle *temlik* ifadesi yanlış kullanılmıştır. 4. Bağışlamada varlığı gereken bağışlama kastına yer verilmemiş olması isabetsizdir. 5. Bağışlamanın bir sözleşme olması belirtilmemiştir. **YAVUZ,** s. 350; **TANDOĞAN, Haluk** (2008) Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C.: 1, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, s. 341-342.

[274] Yavuz, bağışlama kastının net olarak ifade edilmemesi ve tanımda yer alan karşılıksız kazandırma ibaresinin denk bir ivaz anlamına gelmemesi sebebiyle söz konusu tanımlamanın da tam anlamıyla uygun olmadığı görüşündedir. **YAVUZ,** s. 350.

[275] **EREN** (2019a), s. 281; **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 165; **GÜMÜŞ, Mustafa Alper** (2013) Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.: 1, İstanbul, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, s. 203; *Yavuz,* Denklik arz

Kanunda yer alan tanımdan hareket ile bağışlama sözleşmesinin unsurlarını kazandırıcı işlem olma, bağışlama sebebine dayanma ve sözleşme olmak üzere üç başlık olarak belirlemek mümkündür.

Bağışlamanın ilk unsurunu kazandırıcı bir işlem olması oluşturmaktadır. Zira bağışlama ile bağışlayanın malvarlığında yer alan bir değerin bağışlananın malvarlığına geçişi söz konusudur. Bu geçiş, bağışlayanın aktifinde yer alan bir değerin bağışlanana geçmesi şeklinde doğrudan kazandırma olarak söz konusu olabileceği gibi; bağışlananın malvarlığındaki pasif değerde meydana gelecek bir azalma ile dolaylı kazandırma şeklinde de olabilecektir[276]. Ancak her iki durumda dahi bağışlayanın malvarlığındaki fakirleşme ile bağışlananın malvarlığı değerindeki zenginleşme arasında bir illilik olması gerekmektedir.

Bağışlama sözleşmesinin bir diğer unsuru bağışlamanın bağışlama sebebine; bir başka ifade ile *causa donandi*ye dayanmasıdır. Causa donandi, bir kazandırmanın hukuki sebebinin karşılıksız bir kazandırma olması, bağışlama kastı içermesidir[277].

Bağışlama sözleşmesinin son unsurunu bir sözleşme olması oluşturmaktadır. Bağışlama sözleşmelerinin kurulması için karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları gerekmektedir. Bir sözleşmenin kurulması için öncelikli olarak öneri ve kabul beyanlarının varlığı aranmaktadır. Dolayısıyla bağışta bulunan tarafın lehine bağışlama yapacağı kişiye karşı bağışlama önerisini açıklaması gerekmektedir[278]. Bu önerinin açık veya örtülü olması mümkündür. Bağışlama önerisinin yapılmasıyla birlikte sözleşmenin kurulması için gereken ikinci şart lehine bağışta bulunulacak kişinin bu öneriyi açık veya örtülü olarak

---

etmeyen ivaz durumlarında dahi bağışlamanın söz konusu olacağını, bu sebeple karşılıksız kazandırma yerine *denk bir ivaz ihtiva etmeyen kazandırma"* olarak ifade etmenin daha doğru olacağını ifade etmektedir. **YAVUZ,** s. 350.

276 Ancak kişinin malvarlığında oluşacak her karşılıksız kazandırmanın bir bağışlama niteliği taşıdığını söylemek mümkün değildir. Zira ölüme bağlı tasarruflar, mirasın reddi, kazanılmamış bir haktan feragat etmenin bir bağışlama olmadığı kanunda TBK m. 285/I'de açıkça ifade edilmiştir. Aynı şekilde Önalım ve alım haklarından vazgeçme, TMK m. 186 kapsamında eşlerden birinin diğerinin evlilik giderlerine katılmasını isteme hakkından vazgeçmesi de bağışlama sayılmamaktadır. Bir başka örnek ise kanunda TBK m. 285/III'te açıkça öngörüldüğü üzere ahlaki bir borcun yerine getirilmesi bağışlama sayılmamaktadır Aynı şekilde eksik borçların ifası da bağışlama değildir.

277 Borçlandırıcı işlemler, özellikle de borç sözleşmeleri ile yapılan kazandırmalar bir sebebe bağlıdır. Bu sebep en yaygın hali ile kimi zaman bir ifa sebebi (causa solvendi) kimi zaman bir alacak sebebi (causa credendi) kimi zaman ise bir bağışlama sebebi (causa solvendi) olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazandırmaların başka hukuki sebebe sahip olması da mümkündür.

278 TBK m. 3'te öneri-kabul ile ilgili olarak benimsenmiş olan öneri ile bağlık ilkesine; bağışlama sözleşmeleri açısından TBK m. 293'te bir istisna getirilmiştir. İlgili hükme göre, bağışlayan bağışlama kastı ile önediği bir malı, başka mallarından fiilen ayırmış olsa bile, bağışlananın kabulüne kadar bağışlama önerisini geri alabilir.

kabul etmesidir [279] . Bağışta bulunulan tarafın kabul beyanının geçerli sonuçları doğurabilmesi için bağışlayanın bağışlama kastının da bilinebilir olması aranmaktadır. Bağışlama bir sözleşme olması sebebiyle, sözleşmeye ilişkin bazı özellikleri de ihtiva etmektedir. İlk olarak bağışlama sözleşmesi, tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir[280]. Ayrıca bağışlama sağlar arası bir sözleşme niteliğindedir. Başka bir deyişle, bağışlayanın malvarlığında yer alan değer onun sağlığında malvarlığından çıkmalıdır. Bağışlama konusunun bağışlayanın terekesinden çıkacak olması halinde bir bağışlamadan değil ölüme bağlı tasarruftan söz edilecektir[281].

Bağışlama sözleşmesi bakımından incelenmesi gereken bir diğer husus ehliyettir. Bağışlama sözleşmesinde bağışlayan ve bağışlanan bakımından ehliyete ilişkin farklı kurallar öngörülmüştür. Bu sebeple tarafların ehliyeti ayrı ayrı değerlendirilmelidir. TBK m. 286'da bağışlayan, m. 287'de bağışlanan bakımından ehliyet düzenlenmiştir. TMK m. 286/I'e göre, *"Fiil ehliyetine sahip olan herkes, eşler arasındaki mal rejiminden veya miras hukukundan doğan sınırlamalar saklı kalmak üzere, bağışlama yapabilir."* hükmü ile bağışlayan bakımından tam fiil ehliyetinin arandığı açıkça belirtilmiştir [282] . Tam ehliyetsizlerin bağışlama sözleşmesi yapması mümkün değildir. Sınırlı ehliyetsizler bakımından ise TTK m. 449'da yer alan önemli bağışlamalar hususundaki sınırlama geçerlidir. Kural olarak sınırlı ehliyetsiz kişilerin borçlandırıcı işlem yapmaları için kural olarak yasal temsilcilerinin izni yeterlidir. Ancak bu kuralın istisnasını TMK m. 449'da düzenlenen yasaklı işlemler oluşturmaktadır. İlgili maddede bağışlamanın[283] da yer alması dolayısıyla, sınırlı ehliyetlilerin yasal temsilcileri izin verse dahi bağışlama yapabilmeleri mümkün değildir. Ancak bu sınırlama önemli bağışlamalar için geçerli olmakta olup, bağışlamanın önemlilik içerip içermediği bağışlayanın ekonomik durumuna göre tespit edilecektir[284].

---

279 Kanun koyucu TBK m. 6'ya uygun olarak bağışlama sözleşmesinde örtülü bir kabulün bulunduğunu bir karine olarak kabul etmiştir. **EREN** (2019a), s. 286.

280 Bağışlama niteliği gereği karşılıksız bir kazandırma olduğundan bağışlayan bir borç altına girerken, lehine bağışlama yapılan kişi için bir borç doğmamaktadır **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 167; **EREN** (2019a), s. 281.

281 **EREN** (2019a), s. 282.

282 Fiil ehliyetinin varlığının kabulü için kişinin ayırt etme gücüne sahip ve ergin olması, ayrıca kısıtlı olmaması gerekmektedir.

283 Bu yasak önemli bağışlamalar için geçerli olup, küçük bağışlamaların yasal temsilci rızası veya aracılığıyla yapılması mümkündür. **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 169.

284 **EREN** (2019a), s. 287.

Bağışlananın ehliyetini düzenleyen TBK m. 287/I ise, *"Fiil ehliyeti bulunmayan kişi ayırt etme gücüne sahipse, bağışlamayı kabul edebilir. Ancak, bağışlananın yasal temsilcisi bu kişinin bağışlamayı kabulünü yasaklar veya bağışlanılan şeyin geri verilmesini emrederse, bağışlama ortadan kalkar."* hükmünü ihtiva etmektedir. Söz konusu düzenleme gereğince ayırt etme gücüne sahip olmanın bağışlamayı kabul için yeterli olduğu görülmektedir. Ancak özel düzenleme ile yasal temsilciye bağışlananın kabul yetkisini kısıtlama imkanı verilmiştir. Yasal temsilcinin bu yetkisi mutlak olmayıp, bağışlananı ahlaki açıdan kötüye kullanmayı engelleme amacını taşımaktadır[285].

Bağışlama sözleşmesinin buraya kadar olan şart ve unsurları mehre ilişkin anlaşmalar kapsamında değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkacaktır: Bağışlama sözleşmesine ilişkin tanım ve mehrin tanımı, veriliş amacı incelendiğinde mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama sözleşmesi ile benzerlik taşıdığı görülmektedir. Bağışlama sözleşmesinin unsurları incelendiğinde ise mehre ilişkin anlaşmalarda mehrin kadına bir kazandırma sağlamak amacı taşıması ile kazandırıcı işlem olma özelliğini barındırmaktadır. Kadına belirli bir malvarlığı değeri sağlama ona bir bağışlamada bulunmaya yönelik olması sebebiyle bağışlama sebebinin bulunduğu da açıktır. Mehrin belirlendiği bir anlaşma yapılması, bu şekilde karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı içermesi ile sözleşme olma unsurlarını taşıdığı görülmektedir. Ayrıca kadının mehir karşılığında herhangi bir borç üstlenmemesi ile mehre ilişkin anlaşmaların tek tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğini haiz olduğu da açıktır. Ehliyet bakımından bir inceleme yapıldığında ise TMK m. 11'e göre evlenmek kişiyi ergin kılmaktadır. Mehre ilişkin anlaşmaların resmi nikahtan sonra kıyılan dini nikah sırasında yapılması ve taraflar henüz yaş erginliğine ulaşmamış olsalar dahi evlenme ile erginliğe ulaşacakları için fiil ehliyetine sahip oldukları kabulü ile mehre ilişkin anlaşmada bağışlayan olarak yer alabileceğinin kabulü gerekmektedir. Kısıtlı kimseler bakımından ise TMK m. 449'da yer alan sınırlamanın varlığını koruduğu belirtilmelidir.

Sonuç olarak kanaatimizce mehre ilişkin anlaşmalar bağışlama sözleşmesinin unsurlarını ihtiva etmektedir.

---

[285] **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 170; **GÜMÜŞ,** s. 2017; **ARAL,** s. 192.

Bağışlama sözleşmelerine ilişkin özellikleri ihtiva eden mehre ilişkin anlaşmaların sözleşmenin hangi türüne dahil olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir. Belirtilmelidir ki, bağışlama sözleşmesinin farklı türlerde yapılması mümkündür. Türk hukukunda beş farklı türde bağışlama sözleşmesi yapılması mümkündür. Bunlar kanunda yer aldığı haliyle bağışlama sözü verme, elden bağışlama, şartlı (koşullu) bağışlama, yüklemeli bağışlama ve bağışlayana dönme şartlı bağışlama olarak sıralanabilir. Bu kapsamda mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama sözleşmelerinden hangisine dahil olduğunun da tespiti gerekmektedir. Konu sınırlamasının dışına çıkmamak için çalışmamızda elden bağışlama, bağışlama sözü verme ve şartlı bağışlama incelenecek olup diğer iki türe ilişkin bilgiler verilmeyecektir.

Bağışlama sözleşmesinin ilk türü olan elden bağışlama sözleşmesi TBK m. 289'da *"bağışlayanın bir taşınırını bağışlanana teslim etmesi ile kurulmuş olur."* şeklinde düzenlenmiştir. Elden bağışlama sözleşmesinde, sözleşmenin kurulması ile ifası aynı zamanda olmakta bağışlayan ve lehine bağış yapılan kişi sözleşmenin yapıldığı sırada hazır bulunmaktadır. Bağışlama sözleşmesinin kurulması ile tasarruf işleminin gerçekleşmesi aynı zamanda olduğu için elden bağışlamanın konusunu taşınırlar ve kişisel haklar oluşturmaktadır[286].

Mehre ilişkin anlaşmalardan mehri muaccelin bir elden bağışlama niteliğinde olduğu noktasında Yargıtay kararlarında yeknesaklık ve doktrinde görüş birliği vardır. Mehri muaccel, mehrin kararlaştırıldığı sırada ödendiği halde söz konusu olmaktadır. Mehre ilişkin bir anlaşma bağışlama sözleşmesine uygun olarak yapıldığı takdirde, ifası da sözleşmenin yapıldığı anda gerçekleşirse bu durumda elden bağışlamanın söz konusu olduğunu söylemek pek tabii mümkündür. Bu aynı zamanda elden bağışlamanın şartı olan taşınmazlar dışı hakların geçişini gerektirmektedir. Mehir konusu olarak bir taşınmaza ilişkin ayni hakkın kararlaştırılması halinde bağışlama sözleşmesinin elden bağışlama olduğu değil hüküm ve sonuçlarını doğurması bakımından bağışlama vaadi şeklinde yapıldığı kabul edilir. Ayrıca bu türden bir mehir anlaşmasının TBK m. 288/II gereğince resmi şekilde yapılması gerekecektir.

---

[286] Taşınmazlara ilişkin tasarruf işlemlerinin geçerli olabilmesi için tescil gerekmektedir. bu sebeple taşınmazların elden bağışlanması mümkün değildir. Tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlar açısından taşınırlara ilişkin hükümler uygulanacağı için burada bir istisnaya ihtiyaç duyulmamaktadır. **YAVUZ,** s. 357-358; **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 173.

Mehri muaccelin hukuki niteliğinin elden bağışlama olmasının yanı sıra eşler arasında mehri müeccelin kararlaştırılması halinde bu anlaşmaların hukuki niteliğinin ne olduğunun tespiti için iki kurumun incelenmesi gerekmektedir. Bunlar TBK m. 288'de düzenlenen bağışlama sözü verme ve TBK m. 290/II'de düzenlenen koşullu bağışlamadır.

Bağışlama sözü verme, bağışlayanın, bir malvarlığı değerini bağışlanana verme borcunu üstlendiği sözleşmedir [287] . Bağışlama sözü vermede sözleşmenin ifası, kurulmasından daha sonraki bir zamanda gerçekleşmektedir ve sözleşme ile tasarruf işlemi açık bir şekilde birbirinden ayrılmaktadır[288]. Bağışlama sözü verme bir borçlandırıcı işlem, TBK m. 288/I'de açıkça ifade edildiği üzere ayrı bir sözleşme niteliğindedir. Dolayısıyla bağışlama sözü verme sözleşmesi ile bağışlayan bağışlama sebebiyle borç altına girmekte, bağışladığı şeyi bağışlanana geçirmekle ifa sebebiyle tasarrufta bulunmaktadır. Kanun koyucu bağışlama sözü verme için şekil şartı öngörmüştür. TBK m. 288/I'e göre taşınırlar için yazılı; m. 288/II'ye göre taşınmazlar açısından resmi şekil söz konusudur. Bağışlama sözü verme sözleşmesi yapılırken tarafların adları, bağışlama konusu ve bağışlayanın karşılıksız kazandırmada bulunma iradesinin sözleşmede yer alması öngörülmüştür[289].

Bağışlama sözü vermenin kanunda belirtilen şekle uyulmadan sözleşme altına alınması halinde meydana gelecek geçersiz sözleşmeye bağlanacak sonucun ne olacağının tespiti hususunda farklı görüşler mevcuttur. Kural olarak geçersiz bir sözleşmede ifa gerçekleşmişse sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesini talep etmek gerekirken bu TBK m. 288/III gereğince mümkün değildir. TBK m. 288/III'ün yorumunda kimi yazarlar, ifa ile sözleşmenin geçersizliğinin ortadan kalkacağını belirtmektedir. Kimi yazarlarca ise söz konusu geçersizliğin taraflarca bilinmesi halinde yine de ifa söz konusu olursa bunun yine bağışlama sebebiyle yapılmış sayılması gerektiği; geçersizliğin bilinmemesi halinde ise bağışlama sebebinin ifa sebebine tahvil ettiği görüşü yer almaktadır[290].

Bağışlamanın diğer türünü oluşturan koşullu bağışlama hem elden bağışlamaya hem de bağışlama sözü vermeye bağlı olarak yapılabilecektir[291]. Şartlı bağışlama, bağışlama sözleşmesinin sonuçlarını gelecekte olması şüpheli bir olaya bağlamasında karşımıza

---

287 **YAVUZ,** s. 355; **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 170.
288 **EREN** (2019a), s. 290.
289 **ARAL, Fahrettin / AYRANCI, Hasan** (2014) Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, s. 216.
290 **YAVUZ,** s. 356-357.
291 **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 173.

çıkmaktadır. Bir bağışlamanın geciktirici şarta bağlanabilmesi mümkün olduğu gibi bozucu şarta bağlanması da mümkündür[292]. TBK'da düzenleme altına alınan şartlı bağışlamalar bağışlayanın ölümüne bağlı olarak yapılanlar ve bağışlayana dönme şartı ile yapılan bağışlamalardır[293]. TBK m. 290/II'de koşullu bağışlamada, koşulun bağışlayanın ölümüne bağlı olması hali düzenlenmiştir. Bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlama, bağışlayanın ölümünde, onun malvarlığından bağışlanana yapılacak kazandırmaya ilişkin taahhüttür[294]. Bir bağışlamanın bağışlayanın ölümüne bağlı olarak yapılması iki sebepten kaynaklanabilir. Bunlardan ilki, bağışlama sözleşmesinin hüküm doğurması için bağışlayanın ölmesi koşulunun gerçekleşmesidir. İkincisi ise bağışlayanın ölümünün, bağışlamanın ifa vaktini tespit etmeye yöneliktir ki bu durumda ecel söz konusu olmaktadır. Doktrinde TBK m. 290/II'de ifade edilen bağışlayanın ölümünün teknik anlamda bir koşul değil vade olduğu belirtilmektedir[295].

Kanun koyucu TBK m. 290/II'de bağışlayanın ölümüne bağlanmış bağışlamaya vasiyete ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Ancak bu hüküm bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlama sözleşmesini bir ölüme bağlı tasarruf haline getirmemektedir. Zira bağışlayan sağlığında dahi bu sözleşme ile bağlıdır. Ayrıca sözleşmenin ifası bağışlayanın terekesinden değil malvarlığından karşılanmaktadır[296]. Kanun koyucu bu düzenleme ile ölüme bağlı tasarruflardaki sınırlamaların bu şekilde aşılmasını amaçlamıştır.

Mehri müeccelin hukuki niteliği tespit edilirken öncelikle ifa zamanının boşanma ve ölüm hali için ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. İfa zamanının boşanma olarak belirlendiği durumlarda kanaatimizce bağışlama sözü verme söz konusudur. Dolayısıyla taraflarca boşanma halinde kadına mehir ödeneceğine ilişkin anlaşmanın yazılı şekilde yapılması yeterlidir.

---

292 **EREN** (2019a), s. 291; **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 173.

293 Çalışmamızda, bağışlayana dönme koşullu bağışlamaya ilişkin bir görüş belirtilmediği için ayrıntılı açıklama yapılmayacaktır. Ancak bağışlayana dönme koşullu bağışlamanın TBK m. 292/1'de düzenlendiği belirtilmelidir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: **EREN** (2019a), s. 295 vd.; **YAVUZ,** s. 360-361; **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 176-177.

294 **ZEVKLİLER / GÖKYAYLA,** s. 175; **EREN** (2019a), s. 294; **SEROZAN, Rona** (2019) Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, s. 298.

295 **KILINÇ / KILINÇ,** s. 111.

296 **EREN** (2019a), s. 294.

Mehri müeccelde ifa zamanının ölüm olarak belirlenmesi durumunda ise TBK m. 290/II'de yer alan yine bağışlama sözü şeklinde düzenlenebilen koşullu bağışlama söz konusu olacaktır. Kanun koyucu TBK'da bu tür bir sözleşmeyi miras sözleşmesine ilişkin şekle tabi kılmıştır. Ancak bu durum yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamayı bir miras hukuku konusu haline getirmemektedir. Bu kapsamda mehrin ödenmesi kocanın terekesinden değil malvarlığından yapılacak, miras hukukuna ilişkin paylaşma mehirden bağımsız olarak gerçekleşecektir.

Mehr-i müeccelin kararlaştırılması halinde taraflar arasında bir taşınırın belirlenmesi durumunda yazılı bir anlaşmanın varlığı gerekecektir. Bir taşınmazın mehir olarak kararlaştırılması durumunda ise mehre ilişkin anlaşmanın resmi şekilde yapılması şartı aranacaktır. Bu anlaşma şekle uygun olarak yapılmasa ancak ifa zamanı geldiğinde, kanunda öngörülen haliyle devir gerçekleşirse ifanın gerçekleşmesi sebebiyle taraflar arasında bir ihtilaf doğmayacaktır. Ancak eğer ifa gerçekleşmemiş ise sözleşmenin şekle aykırılığının öne sürülmesi durumu ortaya çıkacaktır. Bu da taraflar arasındaki uyuşmazlıkları artıracaktır.

Mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama sözleşmesi teşkil etmesi halinde bağışlama sözleşmesinin taraflara yüklediği borç ve sorumluluklar mehre ilişkin anlaşmanın tarafları bakımından da doğacaktır. Bağışlayan tarafın borcu bağışlama konusunu lehine bağışlama yaptığı tarafa vermesidir[297]. Elden bağışlamanın söz konusu olduğu durumlarda hazır olanlar arasında sözleşme kurulduğu ve borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi aynı ana denk geldiği için teslim ile birlikte bağışlayanın borcu sona erecektir. Bağışlama sözü vermede ise bağışlayan tasarruf işlemi olan teslim borcu altında olacaktır. Bu kapsamda bağışlayana yüklenen bazı sorumluluklar bulunmaktadır. Bağışlayanın sorumluluğunu ifa etmemeden sorumluluk ile zapt ve ayıptan sorumluluk olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür. İfa etmemeden sorumluluk, bağışlayanın bağışlama konusu şeyi lehine bağışlama yaptığı kişiye teslim etmemesi halinde söz konusu olmaktadır. Bu durumda bağışlanan ifa mümkün olduğu sürece dava yolu ile ifayı talep edebilir. Fakat burada diğer sözleşmelerden farklı olarak bağışlayan bakımından bazı özel hükümler öngörülmüştür. Bunlardan birisi ödememe halinde işleyen gecikme faizi ifa zamanından

[297] **ERZURUMLUOĞLU, Erzan** (2017) Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri) Yenilenmiş 7. Baskı, Yetkin Yayınları, s. 89.

değil bağışlananın mahkemeye başvurma tarihinden itibaren işlemeye başlar. İkincisi ise bağışlayan gereği gibi ifa etmemeden ancak ağır kusurlu olması halinde sorumludur. Bu husus TBK m. 294/I'de, *"Bağışlayan, bağışlamadan doğan zarardan bu zarara ağır kusuruyla sebep olmadıkça, bağışlanana karşı sorumlu değildir."* şeklinde ifade edilmiştir. Bağışlayan bakımından zapt ve ayıptan sorumluluğa ilişkin kural ise TBK m. 294/II'de *"Bağışlayan, bağışlanılan şey veya alacak hakkında ayrıca garanti sözü vermişse, bununla sorumlu olur."* hükmü ile açıklanmıştır.

Bağışlamanın sona ermesi hallerini TBK'da yer alan düzenlemesi şekliyle iki kısımda incelemek mümkündür. Bunlardan ilki elden bağışlamanın veya yerine getirilmiş bağışlama sözünün geri alınmasıdır. Kanun koyucu TBK m. 295'te şu üç halde bağışlayanın elden bağışlamayı veya ifasını yaptığı bağışlama sözünü geri almasını mümkün kılmıştır. Bunlardan ilki bağışlananın, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi, ikincisi bağışlananın, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması ve üçüncüsü bağışlananın yüklemeli bağışlamada haklı bir neden olmaksızın yüklemeyi yerine getirmemesidir. Bunun yanında irade sakatlığı sebebiyle iptal davasının açılması, nişanın bozulması sonucu hediyelerin iadesi davasının açılması gibi durumlar da bağışlamanın sona ermesine neden olan diğer sebeplerdir. Boşanma ise tek başına bağışlamayı ortadan kaldırmamaktadır.

Bağışlamanın sona ermesine sebep olan faktörlerden ilki bağışlananın, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi oluşturmaktadır. Burada ağır suç kavramından anlaşılması gereken şey ceza hukuku bakımından suç değildir. Suçun yakınlara karşı işlenmesinden kasıt ise yalnızca eş ve hısımlar değil; arkadaş, birliktelik sürdürdüğü kişi vb.dir.

Bağışlamayı geri alma hakkı veren ikinci hal ise bağışlanan tarafından kanundan doğan yükümlülüklerin bağışlayan veya bağışlayanın ailesinden kimseye karşı ihmal edilmesidir. Burada kasti bir aykırılık veya ihmal aynı sonucu doğuracaktır. Belirtilmelidir ki kanun koyucu kanundan doğan bir yükümlülüğün ihlali diyerek aile bireylerine karşı ihmaldeki darlığı genişletmiştir.

Bağışlamayı sona erdiren bir diğer hal ise yüklemeli bağışlamada yüklemenin yerine getirilmemesidir.

Mehri muaccelin elden bağışlama; müeccelin ise bağışlama sözü olduğu göz önünde bulundurulduğunda TMK m. 295'te öngörülen sebeplerin varlığı halinde koca, bağışlamasını geri alabilecektir. Mehri müeccel için boşanmanın kendiliğinden bağışlamayı ortadan kaldırmadığının yeniden belirtilmesi isabetli olacaktır. Koca mehre ilişkin borcunu ifa etmiş ancak TBK m. 295'teki sebeplerden birine dayanarak ger almış ise bağışlama konusu şeyi ancak bağışlananın talep tarihindeki zenginleşmesi ölçüsünde talep edebilecektir[298]. Geri alma beyanı yenilik doğuran bir hak teşkil etmekte olup dava yoluyla kullanılması zorunlu değildir.

Henüz yerine getirilmemiş bağışlama sözünün geri alınması ise TBK m. 296'da düzenlenmiştir. Bu hallerden ilki yukarıda açıklanan elden bağışlama veya yerine getirilmiş bağışlama sözünün geri alınmasına ilişkin hallerdir. İkinci olarak bağışlayanın mali durumunun sonradan, sözünün yerine getirilmesini kendisi için olağanüstü ağır kılacak ölçüde ağırlaştırması ve bağışlama sözü verdikten sonra kendisi için yeni aile yükümlülüklerinin doğmuş veya bu yükümlülüklerin önemli ölçüde ağırlaşmış olması halleridir[299]. Bu sebeplerin varlığı halinde, bağışlayan yenilik doğuran hak niteliğindeki geri alma hakkını kullanabilir. Bu durumda bağışlayan ve bağışlanan arasındaki hukuki ilişki ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla kanunda yer alan şartların varlığı halinde boşanma veya ölüme ifası ertelenmiş mehir borcu; mehir borcu altına giren tarafın sahip olduğu geri alma hakkını kullanması ile ortadan kalkacaktır.

Kanun koyucu bağışlayanın geri alma hakkını belirli bir süreye bağlamıştır. Bu süre hak düşürücü süredir. Bağışlayan konumundaki mehir borçlusu geri alma beyanını TBK m. 297/I'e göre geri alma sebebinin öğrenilmesinden itibaren 1 yıl olarak belirlemiştir. Ayrıca kanun koyucu bazı hallerde geri alma hakkının mirasçılar tarafından da kullanılabileceğini öngörmüştür. Buna göre bağışlayan bir yıllık süre dolmadan ve bu hakkı kullanmadan önce ölürse, geri alma hakkı mirasçılarına geçer ve onlar bu sürenin sona ermesine kadar bu hakkı kullanabilirler. Ayrıca bağışlanan, bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürür veya onun geri alma hakkını kullanmasını engellerse, mirasçıları bağışlamayı geri alabilirler.

[298] **ERZURUMLUOĞLU,** s. 89.
[299] **ERZURUMLUOĞLU,** s. 91; **SEROZAN,** s. 309.

Dolayısıyla mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama sözleşmesi kapsamında değerlendirildiği hallerde, bağışlamadan rücu ve bağışlama sözleşmesinin geri alınmasına ilişkin şartların varlığı durumunda iadesi veya ifa edilmemesi mümkün olacaktır.

Bağışlama sözleşmesine ilişkin tüm hükümler incelendiğinde kanaatimizce, mehrin amacı değerlendirildiğinde kocanın karısına bir malvarlığı değeri kazandırması ve bunun karşılığında kadının bir şey borçlanmaması sebebiyle mehre ilişkin anlaşmaların bu kapsamda değerlendirilmesi mümkündür. Taraflar arasında bağışlama sebebine dayalı bir anlaşma yapılmaktadır ve tek taraf borç altına girmektedir. Mehrin ödenme zamanının nikah sırasında olarak kararlaştırılması durumunda elden bağışlama; ölüm veya boşanma anı olarak değerlendirilmesi durumunda bağışlama sözü verme söz konusu olacaktır. Ancak bu durumun doğurduğu bazı sakıncaların da tespiti önem arz etmektedir. Şöyle ki taraflar evlenirken zaten bağışlama sözleşmesini yapmaya ehil ise ve mehre ilişkin anlaşma bağışlama sözleşmesine uygun olarak yapılmış ise bir sorun teşkil etmeyecektir. Ancak mehre ilişkin anlaşmanın şekle uygun yapılmaması Türk hukuku bakımından mehre sonuç bağlanamazken İslam hukukundaki mehir borcunun varlığını devam ettirmesi; mehir olarak kararlaştırılamayacak bir şeyin anlaşmada yer alması ile Türk hukukunda sonuç bağlanan mehrin İslam hukukunda geçersiz olması sonucunu doğuracaktır. Dolayısıyla mehre ilişkin anlaşmaları salt bir bağışlama sözleşmesi çerçevesinde değerlendirmek özellikle mehr-i müeccel açısından kanaatimizce mehrin İslam hukukundaki özü ile tam bir uygunluk gösteremeyecektir.

3.3.6. Değerlendirme ve Öneri

Yukarıda ifade edildiği üzere mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin doktrinde pek çok görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerin bir kısmı mehre ilişkin anlaşmaları aile hukuku kurumları kapsamında değerlendirirken bir kısmı borçlar hukuku kapsamında bir sözleşme ya da eksik borç olarak nitelemiştir. Yargıtay, kararlarında ekseriyetle mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama sözleşmesi kapsamında olduğunu belirtmiş; mehrin ödenme zamanının boşanma anı olarak belirlendiği durumlarda kimi zaman boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşmeler için geçerli kuralları uygulayarak hüküm vermiştir. Görüşler kısmında bahsedildiği üzere kanaatimizce mehre ilişkin anlaşmaların soyut borç ikrarı, bağışlama sözleşmesi ve eksik borç kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Kabul edilen bu görüşlerin borçlar hukuku kurumlarından kaynaklanmasının sebebi Türk

hukukunda aile hukukuna ilişkin hükümlerin emredici ve kati suretinin ağır basmasıdır. Mehre ilişkin anlaşmaların aile hukuku kapsamında incelenen görüşlerle bağlantı kurduğu noktalar olmakla birlikte öz itibariyle borçlar hukukuna olan ilişkisi daha fazladır. Dolayısıyla yeniden ifade etmek gerekirse mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliği pozitif hukuk kuralları çerçevesinde incelenecekse kanaatimizce borçlar hukuku kurumları kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mehre ilişkin anlaşmaların borçlar hukuku kapsamında hangi kuruma dahil olduğu hususunda ise sabit bir görüş beyan etmenin doğru olmadığı kanaatini taşımaktayız. Zira İslam hukukunun ve Türk hukukunun yapısı incelendiğinde var olan aykırılıklar; mehre ilişkin anlaşmaları Türk hukuku bakımından nitelendirirken kimi zaman İslam hukukuna aykırı hususların doğmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda İslam hukukunda öngörülen bazı hükümler Türk hukukundaki niteleme noktasında hukuka aykırılıklar meydana getirmekte ve bu şekilde mehrin özü ile uyuşmayan sonuçlar doğmaktadır.

Mehre ilişkin anlaşmalara Türk hukukunda sonuç bağlanmasının Türk hukuku bakımından doğurduğu sorunları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Öncelikle *Kılınç/Kılınç*'ın çalışmasında ifade ettiği sebeplere tamamıyla katılmaktayız. Şöyle ki mehre ilişkin anlaşmalara hukuki sonuç bağlanmasıyla eşler arasında TMK'nın kurmuş olduğu denge bozulmakta; kadına her halükarda kazandırma yapmayı öngören ve taraflar arasında evlenirken yapılan anlaşma gereğince eşler arasında boşanma ile anlaşmazlıklar artmaktadır. İslam hukuku ve Türk hukukunda bağlanan sonuç kapsamında anlaşmanın şekli, içeriği (konusu, miktar), sona ermesi hususundaki farklılıklar da uygulanacak hükümler sonucu mehir kurumunun özü ile uyuşmayan sonuçlar meydana getirmektedir.

Açıklanan sebeplerin yanında kanaatimizce mehre ilişkin anlaşmalara hukuki sonuç bağlamanın doğurduğu diğer sorunlar şunlardır: Malesef bazı bölgelerde devam eden dini nikaha öncelik tanımanın da etkisiyle kadınları resmi nikah olmaksızın böyle bir evliliğe ikna etmek amacıyla yüksek miktarlarda mehir vaadi ile evlilik dışı birlikteliklerin yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Bu şekilde kadın evliliğin kendisi için tanınmış hakları yerine yalnızca mehre güvenmektedir. Ancak mehre bir sonuç bağlanamayacağının kesin olarak belirtilmesi ile bu tür evliliklerin azalması kanaatimizce mümkündür. Bu durum her ne kadar ahlaka aykırı bir amaç için yapılan sözleşmeler kapsamında

değerlendirilebilecekse de açık düzenlemenin varlığı bu hususun netliğini ortaya koyacaktır.

Bir başka husus ise mehrin muris muvazaası oluşturmak için kullanılması halidir. Bir kişinin terekesinin hesaplanmasında öncelikle kişinin borçları çıkarılmaktadır. Mehre ilişkin bir anlaşma yapılıp çok yüksek bir oranın belirlenmesi ve bu şekilde eşin; ölen eşten diğer mirasçılara göre daha yüksek pay alması sağlanabilecektir[300]. Bir başka açıdan evlilik dışı yaşama ikna ve muris muvazaasının birlikte görülmesi de mümkündür.

Türk hukukunda kabul edilmesine rağmen İslam hukukunda bir sonuç bağlanmayan halleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür. Öncelikle İslam hukukunda mehirden vazgeçmek mümkün değildir; yalnızca bazı durumlarda mehrin miktarının değiştiği ya da mehrin ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Ancak Türk hukukunda özellikle bağışlama sözleşmesinin kabulü bu noktada bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Şöyle ki bağışlamadan rücu halleri ile mehrin değiştiği şartlara bakıldığında kimi zaman kadına mehre hükmetmek gerekirken Türk hukuku bakımından mehrin kararlaştırıldığı anlaşmalar bu şekilde ortadan kalkacaktır. Mehir borcunun ortadan kalkması için ise ya öngörülen sınırlı hallerin oluşması ya da kadının mehrini kocasına bağışlayarak ondan vazgeçmesi gerekmektedir. Bu durumda da yukarıda ifade edilen eşler arasındaki uyuşmazlıkların artması hususu beraberinde gelecektir.

Ayrıca mehre ilişkin anlaşmalar İslam hukukunda bir şekle tabi olmaksızın evliliğin gerçekleşmesi ile kendiliğinden doğmaktadır. Ancak Türk hukukunda mehre sonuç bağlanması için en azından yazılı bir anlaşma; mehrin konusunu bir taşınmaz oluşturduğu halde ise resmi şekilde bir anlaşma yapılması öngörülmektedir. Özellikle nikah sırasında kararlaştırılan mehirlerde taşınmazın mehir olarak belirlenmesi halinde İslam hukuku açısından geçerli bir mehir kararlaştırılmış olmasına rağmen Türk hukuku açısından kendisine sonuç bağlanılamayacaktır.

Bir başka durum ise mehrin konusu ve miktarı bakımından karşımıza çıkmaktadır. Mehrin konusu açısından öncelikle eşler arasında mehir ödenmeyeceğine ilişkin bir

[300] Bu husus pek çok karara konu olmakla birlikte, ispatın zorluğu sebebiyle yargı kararlarında reddedilmektedir. Ancak kanaatimizce kimi somut vakıalar bakımından bu hususun gözetilmesi gerekmektedir. Yargıtay'ın bu yöndeki kararları için bkz.: Yargıtay 1. HD, 13.10.2011 tarih, E: 2011/8023 K: 2011/10250 no'lu karar; Yargıtay 1. HD, 24.06.2013 tarih, E: 2013/7586, K: 2013/10272 no'lu karar; Yargıtay 1. HD, 15.12.2014 tarih, E: 2014/1693, K: 2014/19629 no'lu karar.

anlaşma Türk hukuku bakımından geçerli olup bu halde sözleşmenin olumsuz bir edim içererek kurulması söz konusu olmaktadır. Ancak İslam hukukunda evliliğin doğal sonucu olan mehir, kadın lehine mehri misli doğuracaktır. Türk hukukunda ise borcun kaynakları belli olup özellikle kanundan kaynaklanmaması sebebiyle mehir borcunun bu şekilde kendiliğinden doğması mümkün değildir. Mehrin konusu bakımından bir diğer husus İslam hukukunda mehrin konusu olarak belirlenecek şeyler için İslamda yasaklı olmama şartı aranmaktadır. Ayrıca mehrin miktarına ilişkin de Türk hukukunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Ancak İslam hukukunda en az 10 dirhem gümüşe eş bir değer verilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu şekilde mehrin özellikle sembolik belirlendiği hallerde 10 dirhem gümüşten az bir miktarın belirlenmesi Türk hukuku bakımından bir olumsuz sonuç doğurmamakla birlikte İslam hukukunda mehr-i misile yol açacaktır.

Açıklanan sebeplerle kanaatimizce somut olayın şartlarına göre mehre ilişkin anlaşmaları Türk hukuku kapsamında çeşitli kurumlara dahil etmek her ne kadar mümkün olsa da bunun kalıcı bir çözüm getirmediği görülmektedir. Gerek İslam hukukunun öngördüğü kurallar bakımından gerek Türk hukukunda mehre ilişkin anlaşmaların nitelendirilmesinin doğurduğu bazı sorunlar bakımından mehre ilişkin anlaşmaların bir eksik borç olarak düzenlenmesi kanaatimizce en uygundur. Bu kapsamda eşin ifada bulunması ile bir uyuşmazlığın zaten oluşmaması; ifada bulunmaması halinde ise yaptırımlarının da yine İslam hukukuna uygun olarak gerçekleşmesinin beklenmesi isabetli olacaktır. Yapılacak düzenlemenin mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliği tespit edilirken her ne kadar borçlar hukuku kurumları kapsamında değerlendirilse de aile hukuku hükümleri içerisinde yer alması uygun olacaktır. Bu kapsamda eşlerin hukuki işlemlerini düzenleyen TMK m. 193'te yer alan *"Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, eşlerden her biri diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapabilir."* ibaresinden sonra getirilecek, *"Evlenmenin dini töreni sırasında veya sonrasında yapılacak mehre ilişkin anlaşmalar eksik borç niteliğini haizdir. İfası dava edilemez; yapılan ödemeler ise geri istenemez."* hükmünün getirilmesi ile eşlerin aralarında yapacakları sözleşmelere ilişkin özgürlüğün sınırını ikinci fıkrada öngörmek mümkündür.

Bu şekilde taraflar arasında yapılacak anlaşmaya ilişkin taraflar ifada bulunursa bu konudaki kazanımları korunacak, bir borcun ifası gerçekleşmiş olacak; ifa edilmeme halinde ise meydana gelecek uyuşmazlıkların önüne geçilecektir. Ayrıca bu şekilde bir

düzenleme ile toplumda mehri muaccele olan yaklaşım daha fazla olacak, mehr-i müeccele ilişkin ifa, devlet eliyle korunmamış olacaktır[301].

Mehre ilişkin anlaşmanın eksik borç kabulü ile kendisine bağlanan sonuçlar şunlar olacaktır: Borçlu tarafından borcun ifa edilememesi halinde ifası mahkeme yoluyla istenemeyecektir; borçlunun eksik borcu ifa etmesi mümkündür, bu durumda iadesini talep edemeyecektir; eksik borcun ifası bir bağışlama teşkil etmeyecektir; borcun ayni veya şahsi bir teminata bağlanması mümkündür[302].

[301] **KILINÇ / KILINÇ,** s. 114.
[302] **CANSEL / ÖZEL,** s. 92.

4. SONUÇ

Çalışmamız mehre ilişkin anlaşmaların Türk hukukundaki niteliğini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu kapsamda birinci bölümde mehir kurumunun tanımı, amacı, konusu, miktarı, türleri; mehrin kesinleşmesi, değişmesi ve ortadan kalkması ile mehre benzeyen kurumlar incelenmiştir.

Mehir, nikah akdi sırasında kocanın karısına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği mal veya malvarlığı değeridir.

Mehir İslam hukukunda geçerli olan mal ayrılığı rejiminin doğurduğu kadın aleyhine bazı sonuçları azaltmak, kadının ekonomik güvencesini sağlamak, kadın ve koca arasındaki bağı kuvvetlendirmek gibi amaçlarla koca tarafından ödenmesi zorunlu kılınmış meblağdır. Eşlerce İslam hukukunda yasaklanmamış olan her türlü malvarlığı değerinin mehir olarak belirlenmesi mümkündür. Maddi değeri olmayan şeylerin mehir olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda bazı tartışmalar olmakla birlikte, mehrin amacına uygun olanın, konusunun malvarlığı değeri taşıması gereken şeyler olduğunu söylemek mümkündür. Mehrin miktarı hususuna bakıldığında mehrin üst sınırı bakımından herhangi bir sınırlama yoktur. Zira eşlerin ekonomik durumları hususunda net bir sınıflandırma yapabilmek mümkün değildir. Ancak mehrin alt sınırı olduğu kabul edilmektedir. Hanefi mezhebi mensupları mehrin alt sınırının 10 dirhem gümüş olduğunu ifade etmektedir. Mehre ilişkin alt sınır belirleme amacı ise bir müddet asgari geçimin sağlanmasının mutlaka öngörülmesidir.

Mehrin çeşitli türleri bulunmaktadır. Temel ayrım mehrin taraflarca belirlenip belirlenmemesine ilişkindir. Mehrin taraflarca evlilik akdi sırasında belirlenmesi halinde mehri müsemmadan bahsedilir. Mehri müsemma da kendi içersinde mehri muaccel ve mehri müeccel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mehri muaccel nikah akdi sırasında doğrudan ödenen meblağı temsil etmektedir. Mehri müeccel ise taraflarca mehrin konuşulup mehrin ödenme zamanı hususunda boşanma, ölüm gibi bir durum veya ileri bir tarih belirleme hallerinde söz konusu olmaktadır. Mehri müeccelin kabulü, kadına malvarlığı kazandırma noktasında anlaşmanın kurulmuş olması sebebi iledir. Mehrin bir diğer türü ise mehri misildir. Mehri misil 3 halde söz konusu olmaktadır. Bunlar eşler

arasında mehre ilişkin bir anlaşma yapılmamış olması, mehrin hiç ödenmeyeceğinin kararlaştırılması veya mehir olarak kararlaştırılamayacak bir şeyin mehir olarak belirlenmesi durumlarıdır. Bu üç halde dahi kadının mehre hak kazandığı kabul edilmekte; kadının mehir miktarı emsallerine göre tespit edilmektedir. Mehrin diğer türlerini ise şarta bağlı mehir ve muvazaalı mehir oluşturmaktadır. Kadının kendisine sağlanacak bir menfaat karşılığında kararlaştırılan mehirden daha azına razı olması şarta bağlı mehri, eşlerin kendi aralarında daha az miktarda bir mehir kararlaştırmış olmalarına rağmen nikah sırasında daha yüksek bir miktarı dile getirmeleri muvazaalı mehri oluşturmaktadır.

Kural olarak kadın mehrin tamamına hak kazanmaktadır. Ancak bazı durumlarda mehir miktarının değişmesi veya ortadan kalkması mümkündür. Halvet-i sahiha, zifaf ve ölüm durumlarında kadına, kararlaştırılan mehrin tamamı ödenmektedir. Kocanın halvet-i sahiha veya zifaftan önce evliliği kendi fiili ile sona erdirmesi halinde kadının mehrin yarısına hak kazandığı kabul edilir. Çok istisnai hallerde kadının mehri kaybedeceği kabul edilmektedir. Kadının fiili sebebiyle evliliğin zifaftan önce sona ermesi, islamiyeti terk etmesi gibi durumlarda kadının mehir hakkı ortadan kalkmaktadır.

Mehir her ne kadar İslam hukukuna özgü bir kurum gibi görünse de mehre benzer kurumlara çeşitli kültür ve devletlerde tarih boyunca rastlanmıştır. Bunlardan birisi Roma hukukudur. Roma İmparatorluğunda önceleri kadının velisine daha sonra kendisine verilmesi zorunlu olan, evlenmenin temel şartı kabul edilen donatio ante nuptias olarak adlandırılan bir bedel vardır. Bu bedel karı koca arasındaki bağış yasağı sebebiyle en geç evlenme anında verilmektedir. Ancak Iustiniaus döneminde yapılan bir değişiklikle boşanma anına kadar ötelenmiş ve kadının evlenirken kocasına verdiği dos ile eş tutulmuştur. Yahudi hukukunda ise mohar adı verilen ve evlenme sözleşmesi olan ketubbada kararlaştırılması zorunlu bir bedel bulunmaktadır. Bu da kadına bir malvarlığı değeri kazandırma amacı taşırken zamanla bir boşanma bedeline dönüşmüştür. Yahudi hukukunda kabul edilen başka bir durum ise mattandır. Mattan kocanın evlenirlen karısına verdiği bir hediye olarak kabul edilmektedir. Mattanın hediye niteliği taşıması, verilmesinin kocanın iradesine bırakıldığını göstermektedir ki bu da mattanı mehirden ayıran en önemli özelliktir.

Mehre benzeyen bir diğer kurum ise Orta Çağ Alman hukukunda kendini gösteren wittumdur. Wittum, sabah hediyesi olarak adlandırılmakta ve evlenilen gecenin sabahında kadına verilen bir hediyeyi ifade etmektedir. Ancak hediye niteliği gereği ile bir hak

değildir, yalnızca bir ahlaki ödev olarak görülmektedir. Son olarak Türk hukukuna bakıldığında kalın ve başlık parası müesseselerinin mehir ile özdeşleştirildiği görülmektedir. Türk hukukunda kalın, İslamiyet'in öncesinde varlığını sürdürmekte ve evlenme töreninin yapılması için bir şart teşkil etmektedir. Kalın çeşitli bölümlerden oluşmaktadır ve bir kısmı kıza; bir kısmı anne babasına verilmektedir ve bir kısmı ile kız çeyiz hazırlamakla yükümlüdür. Bazı durumlarda kalının iadesi gerekmektedir ve gerek çeyiz hazırlama zorunluluğu gerek aileye de verilmesi ve iade hususları sebebi ile mehirden ayrılmaktadır. Türk hukuku bakımından önem arz eden ve genellikle mehir ile karıştırılan bir diğer husus başlık parasıdır. Başlık parası kızın genelde babasına yahut velisine verilen bedeldir. Başlığı alan kişi bu parayı harcama noktasında serbestiye sahiptir. Bir anlamda satış bedeline benzeyen başlık parasına ilişkin Türk hukukunda yasaklama hükmü Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile yürürlükten kalkmış ve başlık parası artık yasaklanmayan bir kurum haline gelmiştir. Türk Medeni Kanunu'nda başlık bedelinin verilmesinin ardından bedelin iadesinin istenemeyeceğinin düzenlenmesi; başlık parasının eksik borç olarak nitelendirilmesi, bu geleneği engellememekte, başlık parasını alan taraf açısından kadına yüklenen olumsuz anlam korunmaktadır. Yargıtay'ın genel görüşü de başlık parasının ahlaka aykırı olduğuna ilişkindir. Başlık parasının satış sözleşmesinin bedeline olan benzerliği ve kadına değil ailesine verilmesi gibi hususlar başlık ve mehir kurumlarının birbirinden oldukça farklı olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda daha sonra mehrin İslam hukukunda, İngiliz hukukunda ve Alman hukukundaki niteliği incelenmiştir.

Mehrin İslam hukukunda sonuca bağlanan bir kurum olması mehre ilişkin uyuşmazlıkların yalnızca İslam hukukunun uygulandığı ülkelerde olduğu sonucunu doğurmamaktadır. Özellikle küreselleşme ile birlikte artan göçler ve dini inanışlardaki değişiklikler ile müslüman vatandaşların yaşadığı her coğrafyada bu tür uyuşmazlıkların olması mümkündür. Özellikle Almanya ve İngiltere'de ve pek tabii Türkiye'de bu tür uyuşmazlıklara rastlamak mümkündür. Öncelikle İslam hukukunda mehir verilmesi zorunludur. Mehre yüklenen anlam vacib olmasıdır ki bu yerine getirilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Mehir İslam hukukunda ayrıca evlenmenin bir sonucudur ve karı kocanın aralarında anlaşma yapmasına bakılmaksızın evliliğin gerçekleşmesi ile kendiliğinden kadın lehine mehir hakkı doğmaktadır. Mehir bir satış bedeli veya kadından cinsel anlamda faydalanmanın bir karşılığı olarak görülmemekte, bilhakis kadının tasarruf

hususundaki serbestisi ile evlenmeyle kazandığı hak olarak görülmektedir. Mehre ilişkin haklar İslam hukuku bakımından her ne kadar kendiliğinden doğsa da İslam hukukunun uygulanmadığı yerlerde uyuşmazlıklara anlam yüklenmesi daha farklı olmaktadır. Şöyle ki başka hukuk sisteminde var olmayan mehir, ancak eşler arasında bir anlaşma olduğunda ve bu anlaşma ileri sürülen hukuk sisteminde sonuca bağlandığında anlam ifade etmektedir. Dolayısıyla diğer hukuk sistemlerinde doğrudan mehir değil, mehre ilişkin anlaşmalardan doğan uyuşmazlıklar çözüme kavuşturulmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızda İngiltere ve Alman hukukunda mehre ilişkin uyuşmazlıkların çözümü incelenmiştir. İngiltere hukukunda mehre ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde verilen kararların pek azı bildirilmekle birlikte, uyuşmazlıkların sözleşme hukuku çerçevesinde çözüldüğü görülmektedir. Bu kapsamda mahkemeler mehre ilişkin anlaşmalardan doğan mehir borçlarının ödenmesine hükmetmiştir. Alman hukukunda ise mehre ilişkin ayrıntılı değerlendirme yapılan kararlar olduğu gibi mahkemelerin farklı hukuki nitelemeleri de bulunmaktadır. Bu kapsamda verilen kararların bir kısmı kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle mehre ilişkin taleplerin reddi bir kısmı nafaka ve mal rejimine ilişkin hükümlere göre değerlendirilmesi şeklinde olduğu gibi kararlardaki yoğunluk mehre ilişkin anlaşmalardan doğan mehir borcunun evliliğin genel hükümlerine bağlı olarak değerlendirilmesidir. Özellikle Federal Mahkemesi'nin vermiş olduğu 9.12.2009 tarihli kararı ve açıklamaları bu anlamda önem arz etmektedir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü ise, çalışmanın temel amacını oluşturan Türk hukukunda mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliği oluşturmaktadır.

Türk hukukunda 1926 tarihli 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin kabulüne kadar mehre ilişkin Hukuk-i Aile Kararnamesi'nde ve şeri hukukta hüküm yer almakta iken 743 ve 4721 sayılı Kanunlarda mehir yer almamıştır. Dolayısıyla mehir kanunilik niteliğini kaybetmiştir. Bu şu anlama gelmektedir: Taraflar öncesinde mehirlerini mahkemede dava yoluyla ileri sürerken, kanunda yer alan hükmü esas almakta iken sonrasında bu taleplerini ileri sürecekleri dayanakları ortadan kalkmıştır. Bu kapsamda bir uyuşmazlık çıktığında nasıl bir yol izlenecektir ve mahkeme bu hususu nasıl değerlendirecektir? Bu sorulara cevap bulmak adına hazırlanan çalışmamızda öncelikle doktrin görüşleri ve yargı kararlarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda Yargıtay'ın, Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından mehre ilişkin anlaşmalara yönelik talepler bakımından, 02.12.1959 tarih 14/30 no'lu İBK kararı esas alınmıştır. Söz konusu kararda mahkeme, mehrin

yasaklanan bir hukuki işlem olmadığını vurgulamıştır. Kararda yer alan karşı oy yazısı bu tür anlaşmalarda görüş birliğinin olmadığını göstermektedir. Ayrıca Yargıtay daha sonra verdiği kararlarda mehrin, kocanın karısına yapmış olduğu bir bağış olduğunu vurgulamıştır.

Doktrinde mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin görüşleri aile hukukuna ilişkin ve borçlar hukukuna ilişkin olmak üzere kurumlara ayırarak incelemek mümkündür. Aile hukukuna ilişkin kurumlardan bu anlaşmaların boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme ve mal rejimlerine ilişkin bir sözleşme olduğu görüşü yer almaktadır. Mehrin ödenme zamanının boşanma anı olarak belirlendiği durumlarda boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin anlaşmalar kapsamında değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Mehrin boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme olarak değerlendirilmesi tarafların evlenirken boşanmanın feri sonuçlarına ilişkin sözleşme yapmalarının kendilerinden beklenemeyecek olması, boşanmanın feri sonuçlarının maddi manevi tazminat ve nafaka taleplerine yönelik olması ve mehrin bu kalemlerden birine dahil edilmesi durumunda ayrıca talep edilemeyecek oluşu sebebiyle kanaatimizce mümkün değildir. Mehre ilişkin anlaşmaların mal rejimi sözleşmelerine dahil olması hususunda ise kanunun açık hükümler gereği bu anlaşmanın bir mal rejimi sözleşmesi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Mehre ilişkin anlaşma ile mal rejiminde düzenleme yapılması, kadın eş bakımından ona kişisel mal değeri katma açısından anlam ifade etmektedir. Ancak bu tam anlamıyla mal rejimi sözleşmesi anlamını taşımayacaktır. Tarafların yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi dışında mal ayrılığı rejimi benimseyerek mehre ilişkin bir anlaşma yapmaları hali de bu sonucu değiştirmeyecektir. Burada karı ve kocanın kendi iradesi ile bir borç sözleşmesi yaptığı sonucuna varılacaktır.

Mehre ilişkin anlaşmaların borçlar hukuku kurumlarına göre değerlendirilmesinde ise çalışmamızda ilk olarak Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nda karşı oy yazısında özellikle ifade edilen geçersizlik görüşü incelenmiştir. Kanaatimizce mehre ilişkin anlaşmaların TBK m. 27 kapsamında geçersiz kabul edilmesi mümkün değildir. Mehir kurumunun kanunilik niteliğini 743 sayılı MK ile kaybettiği sarihtir. Bu sebeple salt mehir borcunun ifasının talebinin mümkün olmadığı aşikardır. Ancak tarafların aralarında yapmış olduğu mehre ilişkin anlaşmaların kanunun emredici hükümlerine, ahlak ve adaba, kamu düzenine aykırı olduğunun söylenmesi kanaatimizce mümkün değildir. Mehre ilişkin anlaşmaların hukuki niteliğine ilişkin görüşlerden bir diğerini soyut borç sözleşmeleri

oluşturmaktadır. Soyut borç sözleşmeleri borcun hukuki sebebinin gösterilmediği, gizlendiği anlaşmalardır. Burada bir hukuki sebep bulunmakla birlikte taraflar bu sebebi bildirmemektedir. Mehre ilişkin anlaşmaların bu kapsamda değerlendirilmesi kanaatimizce mümkündür. Tarafların nikah akdi sırasında mehre ilişkin anlaşmada bir soyut borç vaadinde bulunmaları kabul edilmektedir. Mehre ilişkin anlaşmaların talih ve tesadüfe bağlı bir sözleşme olarak değerlendirilmesi de anlaşmanın özü gereğince kabul edilemeyecektir. Yargıtay kararlarında ekseriyetle kabul edilen mehre ilişkin anlaşmaların bağışlama sözleşmesi niteliğinde olduğudur. Mehre ilişkin anlaşmalar ve bağışlama sözleşmelerine ilişkin hususlar ihtiva ettikleri özellikler bakımından oldukça benzer niteliklere sahiptir. Özellikle bağışlamada olduğu gibi mehirde de güdülen karşılıksız kazandırma amacı, mehre ilişkin anlaşmaları bu kapsamda değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Ancak kanaatimizce bağışlama sözleşmesine ilişkin hükümlerin mehre ilişkin anlaşmalara doğrudan uygulanması gerek İslam hukuku gerek Türk hukuku açısından bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Türk hukukunda meydana gelen sorunları şu şekilde izah etmek mümkündür: Eşler arasında boşanma sürecindeki uyuşmazlıkları artırmakta, adil dengenin bozulmasına sebep olmaktadır. Mehre ilişkin anlaşma yapılarak muris muvazaası yapılması mümkündür. Kişi diğer mirasçılarından mal kaçırma amacıyla eşiyle yapacağı bir mehir anlaşması ile kendini yüksek miktarda borca sokarak eşinin daha yüksek miktarda miras almasını sağlayabilecektir.

İslam hukukunda meydana getirdiği sorunları ise şu şekilde sıralamak mümkündür. Mehirden vazgeçme İslam hukukunda ancak kadının mehrini kocasına bağışladığı takdirde olmaktadır. Ancak Türk hukukunda mehre ilişkin anlaşmalarda bağışlama sözleşmesinin kabulü ile kimi hallerde bağışlamadan rücu söz konusu olacaktır ki bu hallerin büyük bir kısmı İslam hukukunda mehri ortadan kaldıran hallerde dahi yer almamaktadır. Ayrıca mehre ilişkin anlaşmalar İslam hukukunda bir şekle tabi olmaksızın evliliğin gerçekleşmesi ile kendiliğinden doğmaktadır. Ancak Türk hukukunda mehre sonuç bağlanması için en azından yazılı bir anlaşma; mehrin konusunu bir taşınmaz oluşturduğu halde ise resmi şekilde bir anlaşma yapılması öngörülmektedir. Özellikle nikah sırasında kararlaştırılan mehirlerde taşınmazın mehir olarak belirlenmesi halinde İslam hukuku açısından geçerli bir mehir kararlaştırılmış olmasına rağmen Türk hukuku açısından kendisine sonuç bağlanılamayacaktır. Bir başka sorun ise mehrin konusu ve miktarı bakımından karşımıza çıkmaktadır. Mehrin konusu İslam hukukunda yasaklanmayan her şeydir. Ancak Türk hukuku bakımından İslam hukukunda yasaklanan örneğin şarabın mehir olarak

belirlenmesi durumunda hukuka aykırılık olmadığı için ifa öngörülebilecektir. Ancak bu İslam hukukunda öngörülen bir kurumun, İslam hukukunda öngörülemeyecek şekilde kullanılması sonucunu doğuracaktır. İslam hukukunda mehir hakkı ve borcu evliliğin genel sonucu olarak doğmaktadır. Tarafların bu konuda anlaşma yapmasına gerek yoktur ki bu noktada mehr-i misil kurumunun devreye girdiği noktalar vardır. Ayrıca mehrin miktarı noktasında da tarafların, mezheplerin benimsediği miktarların altında bir bedel belirlemesi durumunda İslam hukukunda yine mehr-i misil devreye girecekken, Türk hukukunda miktara bakılmayacaktır.

Açıklanan sebeplerle mehre ilişkin anlaşmalara soyut borç sözleşmesi, bağışlama sözleşmesi şeklinde hukuki sonuç bağlanması mümkün ise de kanaatimizce uygun değildir. Mehre ilişkin anlaşmaların eksik borç olarak benimsenmesi, ifada bulunulduğu takdirde bunun korunması ancak ifa gerçekleşmemişse bu noktada devlet organlarını kullanarak ifanın istenememesi tarafların mehr-i muaccele yönlenmesini sağlayacak ve eşler arasındaki uyuşmazlıkların bu noktada ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda TMK m. 193'te yer alan "*Eşlerin Hukuki İşlemleri"* başlıklı maddeye eklenecek olan, *"Evlenmenin dini töreni sırasında veya sonrasında yapılacak mehre ilişkin anlaşmalar eksik borç niteliğini haizdir. İfası dava edilemez; yapılan ödemeler ise geri istenemez."* şeklinde bir hüküm kanaatimizce isabetli olacaktır. Bu şekilde İslam hukukunun öngördüğü hususlara aykırı yapılan mehir anlaşmalarının ifasının talebi Türk hukukunda sonuç bağlanmadığı için geçerli olmayacak; ifa edilmesi halinde doğacak olan mehr-i misil yine İslam hukuku bakımından özellik arz ettiği için yeni bir uyuşmazlık çıkmayacaktır. Bu şekilde bir düzenleme ile hem uyuşmazlıkların çözümünde yeknesaklık sağlanacak hem de mehir kurumunun İslam hukukunda yer alan özüne ilişkin farklı uygulamalar oluşmayacaktır.

5. KAYNAKÇA

ACAR, H. İbrahim (2011) 'Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi', İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.: 17, s. 367-388.

AKGÜNDÜZ, Ahmet (1992) 'Başlık', Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.: 5, s. 131 – 135.

AKINCI, Şahin (2013) Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 7. Baskı, Konya.

AKINCI, Şahin (2011) Roma Hukuku Dersleri, Konya, Sayram Yayınları.

AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ KARAMAN, Derya (2014) Aile Hukuku, Yenilenmiş 16. Bası, Beta Yayıncılık.

AKSOY, Mustafa (2004) 'Sosyal Hayatımızdaki Başlık – Kalın ve Mehir Kavramlarının Sosyolojik Tahlili', Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, httpS.://j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/83/81 S.E.T: 27.09.2019.

AKYÜZ, Jülide (2004) 'Evlenme Sözleşmesinin Önemli Bir Ögesi Olan Mehir Hakkında Bazı Düşünceler', Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, S.: 37, C.: 24, s. 213-230.

AKYÜZ, Jülide (2007) Osmanlı Kadınlarının Hukuksal Haklarını Kullanımı Hakkında Bazı Değerlendirmeler, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, S.: 6, s. 75-91.

ALDEMİR, İpek Betül (2018) Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Taraf İradelerinin Etkisi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

ANTALYA, Gökhan (2013) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 2. Baskı, Beta Yayıncılık.

ARAL, Fahrettin / AYRANCI, Hasan (2014) Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı.

ATA, Ayşegül (2019) 'İslam Hukukuna Göre Boşanma Sonrası Nafaka ve Manevi Tazminat', Journal of Social and Humanities Sciences Researches, Vol: 6, Issue: 37, 1292 – 1307.

AVCI, Mustafa (2012) Türk Hukuk Tarihi Dersleri, Konya, Mimoza Yayınları.

AY, Nuran (2003) 'Günümüz ve İslam Osmanlı Hukukunda Mal Rejimleri' Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.: 1-2, s. 273 – 306.

AYAN, Mehmet (2012) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya, Mimoza Yayınları.

AYDIN, M. Akif (2003) 'Mehir', Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.: XXVIII, Ankara, TDV Yayınları, s. 389 – 391.

AYDIN, M. Akif (2015) Türk Hukuk Tarihi, 13. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

BAYGIN, Cem (2016) 'Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış', Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 3, s. 453 – 462.

BİLGE, Necip (1998) Hukuk Başlangıcı, 12. Baskı, Ankara.

BİLMEN, Ömer Nasuhi (1985) Hukukı İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu, Cilt II.

BÜYÜKTANIR, Burcu G. Özcan / KARAOSMANOĞLU, Dila Okyar (2017) ' "Evlenmeye Zorlamak için Öngörülen Cayma Tazminatı ya da Cezai Şart Dava Edilemez; Ancak Yapılan Ödemeler de Geri İstenemez" TMK m. 119/f. 2 Üzerine Bir Değerlendirme', Hacettepe HFD, 7(1), s. 215-232.

CANSEL, Erol / ÖZEL, Çağlar (2014) Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık.

CEYLAN, Seldağ (Güneş) (2010) Roma Hukukunda Evlenme (Matrimonium), Ankara, Yetkin Yayınları.

CİN, Halil (1972) 'İslam Hukukunda Mehr', AÜHF Dergisi, C.: 29, S.: 1-2, s. 199 – 254.

CİN, Halil (1974) İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Ankara Üniversitesi Basımevi.

CİN, Halil / AKGÜNDÜZ, Ahmet (1996) Türk Hukuk Tarihi, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı.

CİN, Halil / AKYILMAZ, Gül (2014) Türk Hukuk Tarihi, Konya, 5. İlave Basım, Sayram Yayınları.

ÇAKIRCA, Seda İrem (2014) 'Mehir Sözleşmesinin Hukuki Niteliği', Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 121, s. 89-116. httpS.://jurix.com.tr/article/4572 .

ÇATAKLI, Cannur Ercan (2018) Die Beendigung des Gesetzlichen Güterstandes Durch den Tod im Deutschen und im Türkischen Recht –Unter Besonderer Berücksichtigung Rechtshistorischer Perspektive, Saarbrücken : Verlag Alma Mater.

DEMİR, Abdullah (2019) Mufassal Türk Hukuk Tarihi, 1. Baskı, Ankara, Astana Yayınları.

DEMİR, Pınar Özlem (2005) Yasal Mal Rejimi Çerçevesinde Eşlerin Aralarında Yapabilecekleri Sözleşmeler, Yüksek Lisans Tezi.

DİLBİRLİĞİ, Muhterem (2017) 'Alman Mahkeme Kararlarındaki Mehir'in Değerlendirilmesi', Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.: 31, s. 567 – 590.

DURAL, Mustafa / OĞUZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper (2013) Türk Özel Hukuku Cilt: 3 - Aile Hukuku, Filiz Kitabevi.

EKİNCİ, Ekrem Buğra (2012) Osmanlı Hukuku: Adalet ve Mülk, İstanbul, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Arı Sanat Yayınevi.

EMİROĞLU, Haluk (2003) Roma Hukukunda Kadının Durumu, Ankara.

EPSTEIN, Louis M. (1927) The Jewish Marriage Contract: A Study in the Status of the Woman in Jewish Law, Jewish Theological Seminary Of America, New York.

EREN, Fikret (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Yayınları.

EREN, Fikret (2019a) Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 7. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

ERZURUMLUOĞLU, Erzan (2017) Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri) Yenilenmiş 7. Baskı, Yetkin Yayınları.

ESENER, Turhan (1951) 'Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (3), s. 610-628.

ESENER, Turhan (1969) Borçlar Hukuku I, Ankara.

FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin (1976) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.: 1, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Fakülteler Matbaası.

GENÇCAN, Ömer Uğur (2006) Boşanma Hukuku, 1. Basım, Yetkin Yayınları.

GEZER, Arif (2017) 'Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması', YYÜİFD, 5 (6), s. 55-72.

GRASSINGER, Gülçin Elçin (1997) 'Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları Ve Konu İle İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı', İÜHFM C.: LV, S.: 3, s. 235-242.

GÜMÜŞ, Mustafa Alper (2013) Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.:1, İstanbul, 3. Bası, Vedat Kitapçılık.

HATEMİ, Hüseyin (1976) Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle B.K. 65 Kuralı) (Hukuka ve Ahlaka Aykırılık) , İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

HATEMİ, Hüseyin (2012) İslam Hukuku Dersleri, İstanbul, Sümer Kitabevi.

HATEMİ, Hüseyin / GÖKYAYLA, Emre (2011) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 1. Bası, Vedat Kitapçılık.

HATEMİ, Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu (2018) Aile Hukuku, 6. Bası, On İki Levha Yayınları.

HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN Rona, (1993) Aile Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi.

HONIG, Richard (1998) Roma Hukuku, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No. 72, Seri A- No. 10.

IMBER, Colin (2000) Kadınlar, Evlilik Ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullah'ın Behcetü'l-Petava'sında Mehir, Editör: Madeline C. Zılfı, Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, İstanbul.

İBNÜ'L HÜMAM, Fethu'l Kadir (**ACAR, H. İbrahim** (2011) 'Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi', İslam Hukuku Araştırmalar Dergisi), Kemaleddin b. Abdulvahid b. Abdulhamid b. Mes'ud es-Sivasi, Beyrut, III.

KARAMAN, Hayreddin, Mukayeseli İslam Hukuku-1, 9. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık.

KECIA Ali, 'Marriage in Classical Islamic Jurisprudence: A Survey of Doctrines' : Quarishi, Asifa / Vogel, Frank E. (Editörler) (2008) The Islamic Marriage Contract – Case Studies in Islamic Family Law, Harvard University Press, s. 11 – 45.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 20. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. (2016a) 'Medeni Kanunumuzu Nasıl Değiştirdik?', Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 3, s. 1717-1757.

KILINÇ, Ayşe Nur / KILINÇ Ahmet (2019) 'Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 10(1), s. 103-118.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip (2014) Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 6. Bası.

KOÇ, Ayşe 'Mehrin Nikah Akdine Tesiri', IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi - Bildiriler Kitabı IV, s. 315 – 324.

KOSCHAKER, Paul (1977) Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

KÖSE, Saffet (2015) İslam Hukukuna Giriş, 6. Baskı, Hikmetevi Yayınları.

KREBS, Klaus (2019) Internationales Privatrecht, Yenilenmiş 3. Baskı, Heidelberg.

LOOSCHELDERS, Dirk (2013) Internationales Privatrecht — Art. 3–46 EGBGB, Springer.

LØVDAL, Lene (2008) Private International Law, Muslim Laws and Gender Equality: The Adjudication of Mahr in Scandinavian, English and French Courts.

NOMER, Ergin (2015) Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 21. Bası, Beta Yayıncılık.

OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut (2018) Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

ORTAYLI, İlber (1980) 'Anadolu'da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler', İstanbul, Osmanlı Araştırmaları- I, s. 33 – 40.

SPIES, Otto (1993) 'Mehir', İslam Ansiklopedisi, C.: 7, M.E. Basımevi, İstanbul (Naklen: **GEZER, Arif** (2017) 'Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması', YYÜİFD.).

ÖNDER, Ali Rıza (1975) 'Geleneksel Halk Hukuku', Yargıtay Dergisi, C.: 1, S.: 3, s. 19 – 37.

ÖZTAN, Bilge (1995) 'Medeni Kanun'un Kabulünün 70. Yılında Aile Hukuku', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 44, S.: 1-4, s. 79 - 126.

ÖZTAN, Bilge (1998) 'Resmi Nikahtan Sonra Yapılan Mehir Anlaşması Geçerli Midir?', Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s. 389 – 397.

ÖZTAN, Bilge (2015) Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi.

PAKALIN, Mehmet Zeki (1983) Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-II, İstanbul.

PÜRSELİM, Hatice Selin (2009) 'Alman Yüksek Mahkemesi'nin 09.12.2009 Tarihli ve XII ZR 107/08 Sayılı Mehre İlişkin Kararının Değerlendirilmesi' Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, S.: 8, s. 47 – 61.

REİSOĞLU, **Safa** (1960) 'Mihri Müeccele Müteallık 2.12.1959 Tarihli Tevhidi İctihat Kararı Hakkında (1)', Ankara Barosu Dergisi, S.:3, s. 78 - 82.

REİSOĞLU, Safa (2013) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Beta Yayıncılık.

SAYMEN, Ferit H. / ELBİR, Halid K., (1958) Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, Birinci Cilt, İsmail Akgün Matbaası.

SCHAWLOWSKİ, Diana (2010-2011) 'The Islamic Mahr in German and in English Courts', 16 Yearbook of Islamic and Middle Eastern Law 16, 147 – 166.

SEÇER, Öz (2016) 'Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 7, S.: 2, s. 259 – 286.

SEROZAN, Rona (2019) Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, On İki Levha Yayıncılık.

SPENCER, Katherine (2011) **'**Mahr as Contract: Internal Pluralism and External Perspectives', Oñati Socio-Legal Series, Vol. 1, No. 2.

ŞENOL, Kübra Ercoşkun (2016) 'Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27', İÜHFM, C.: LXXIV, S.: 2, s. 719 – 738.

ŞIPKA, Şükran (2013) Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, 1. Baskıdan Tıpkı 3. Basım, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

ŞİRİN, Şükrü (2015) 'İslam Hukukunda Mehir Davaları', Marife Dergisi, C.: 15, S.: 1, s. 297 – 319.

TANDOĞAN, Haluk (2008) Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C.: 1, 6. Bası, Vedat Kitapçılık.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi (1990) Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla (1993) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

TERCIER Pierre / PICHONNAZ, Pascal / DEVELİOĞLU, H. Murat (2016) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık.

TUHR, Andreas von, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, 1864-1925, Çeviren: Cevat Edege.

TUTUMLU, Mehmet AKİF (2009) Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku, C.: 2 Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık.

TUZ, Selahattin (2018) Sosyal Değişmeler Karşısında İslam Aile Hukukunda Mehir ve Fonksiyonları, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.

ULUÇ, Yusuf (2014) Mal Rejimleri ve Tasfiyesi, Ankara, Yetkin Yayınları.

ÜÇOK, Coşkun / MUMCU, Ahmet / BOZKURT, Gülnihal (2017) Türk Hukuk Tarihi, 19. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

ÜNAL, Mehmet (1977) 'Medenî Kanunun Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 34, S.: 1-4, s. 195 – 231.

WURMNEST, Von Wolfgang (2007) **'**Die Mär von der mahr – Zur Qualifikation von Ansprüchen aus Brautgabevereinbarungen', The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, s. 527 - 558.

YAMAN, Ahmet / ÇALIŞ, Halit (2018) İslam Hukuku, 2. Baskı, Bilimsel Araştırma Yayınları.

YARGI, Mehmet Ali (2006) 'Günümüzdeki Mehir Uygulamaları ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi', İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.: 8, s. 259 – 270.

YAŞAR, Hakime Reyyan (2011) İslam ve Yahudi Hukuku Münasebeti: Nikah Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

YAVUZ, Cevdet (2014) Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Güncellenmiş ve Yenilenmiş 10. Baskı, Beta Yayıncılık.

YILDIRIM, Nurettin (2018) İslâm Hukukunda Mehir ve Ev Eşyasıyla İlgili Anlaşmazlıklar Ve Bunların Çözümü, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

YURTSEVEN, Yılmaz (2003) '1917 Tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 11, S.: 1-2, s. 199 – 250.

ZEHİR, İlknur Pınar (2017) Boşanmanın Yan (Feri) Sonuç Sözleşmeleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.

ZEVKLİLER, Aydın / GÖKYAYLA K. Emre (2013) Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. Bası, Turhan Kitabevi.

ZUHAYLİ, Vehbe (1994) İslam Fıkhı Ansiklopedisi, (Çev: Efe, Ahmet – Eryarsay, Beşir – Ulus, H. Fehmi – Ural, Abdurrahim – Yavuz, Yunus Vehbi - Yıldız, Nurettin).

https://www.sozluk.gov.tr/

YARGITAY KARARLARI

Yargıtay 1. HD, 13.10.2011 tarihli, E: 2011/8023 K: 2011/10250.

Yargıtay 1. HD, 15.12.2014 tarihli, E: 2014/1693, K: 2014/19629.

Yargıtay 1. HD, 24.06.2013 tarihli, E: 2013/7586, K: 2013/10272.

Yargıtay 1. HD, 6.3.2002 tarihli, 2002/2892.

Yargıtay 1. HD, E: 2013/7586, K: 2013/10272.

Yargıtay 1. HD, E: 2014/1683, K: 2014/19629.

Yargıtay 1. HD, E: 2014/2903, K: 2015/11649.

Yargıtay 1. HD, E: 2014/5970, K: 2015/7739.

Yargıtay 13. HD, 24.6.2014 tarihli, E: 2014/19529, K: 2014/20906.

Yargıtay 19. HD, 14.04.2010 tarihli, E: 2009/6565, K: 2010/4421.

Yargıtay 2. HD, 13.03.1972 tarihli, E: 1506/ K: 1515.

Yargıtay 2. HD, 14.2.1995 tarihli, 925/1772.

Yargıtay 2. HD, 02/06/1959 tarihli, 2984/2385.

Yargıtay 2. HD, 25.09.2000 tarihli, 9532/10912.

Yargıtay 2. HD, 29/03/1935 tarihli, 1166/1000.

Yargıtay 2. HD, 4.2.2014 tarihli, E: 2013/11644, K: 2014/1866.

Yargıtay 3. HD, 06.02.1989 tarihli, 7388/1353.

Yargıtay 3. HD, 24.05.2016 tarihli, E: 2015/13389, K: 2016/7993.

Yargıtay 4. HD, 18.02.1985, E: 1984/9153, K: 1985/1223.

Yargıtay 4. HD, 28.10.1965 tarihli, E: 1964/7333, K: 1965/5295.

Yargıtay 6. HD, 23.10.1961 tarihli, 2547/5719.

Yargıtay 8. HD, E: 2014/22932, K: 2016/4548.

Yargıtay 8. HD, 15.03.2012 tarihli, E. 2011/3941 K. 2012/1858.

Yargıtay HGK, 19.2.1962 tarihli, E: 2/23, K: 43.

Yargıtay İBK, 02.12.1959 tarihli, E: 1959/14, K: 1959/30.

YABANCI MAHKEME KARARLARI

Shahnaz v. Rizwan.

Qureshi v. Qureshi.

Ali v. Ali.

AG Würzburg FamRZ 98, 1591.

Alman Federal Mahkemesi, 28.01.1987 tarih ve IVb ZR 10/86 sayılı kararı.

Alman Federal Mahkemesi, 9.12.2009 tarihli ve XII ZR 107/08 sayılı kararı.

Amtsgericht Büdingen, 6.3.2014, 53 F 963/13 RI.

BGH, Urteil vom 14.10.1998 – XII ZR 66/97.

OLG Barmberg, 24.3.2010 tarih ve 7 UF 275/08.

OLG Düsseldorf FamRZ 93, 187/188.

OLG Saarbrücken, Urteil vom 9. 3. 2005 - 9 UF 33/04.